

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Θρακικές Ψηφρογραφίες

ΜΕΡΟΣ Δ.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
Λ. Θ. ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ

13 ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ 13

— ΑΘΗΝΑΙ —

ΠΟΛ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΘΡΑΚΙΚΕΣ

ΗΘΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΜΕΡΟΣ Δ'

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
Α. Θ. ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ 13 — ΑΘΗΝΑ

1927

ΘΡΑΚΙΚΕΣ

ΗΘΟΓΡΑΦΙΕΣ

«Πιστό κομμάτι ζωής, χωρίς κανένα στόλισμα παραμυθιού
Χωρίς κανένα μυστήριο ποιητικό ή θάμα θρύλλου».

Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΚΡΙΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ Κ. ΒΑΡΝΑΛΗ

Οἱ “Θρακικὲς Ἠθογραφίαι,, τοῦ Πολ. Παπα-
χριστοδούλου, μᾶς δίνουνε πολὺ περισσότερα ἀπ’
ὅσα μᾶς ὑπόσχεται ὁ ταπεινὸς τους τίτλος. Πάνε πολὺ
πιο πέρα ἀπὸ τὴν ἀπλὴ περιγραφικὴ πιστότητα ἐνὸς
τοπικοῦ χρώματος. Ζωντανεύουνε μίαν πραγματι-
κότητα ἰδιότητα, πὺν μὲ μάτι ἄμεσο ὁ συγγραφέας
τὴ συγκεντρώνει σὲ ἀντιπροσωπευτικοὺς ὁλοκληρω-
μένους τύπους, ὥστε ἡ ἠθογραφικὴ γραμμὴ νὰ
σβήνεται μέσα σὲ μιὰν ἀνώτερη δημιουργικὴ σκοπι-
μότητα. Ἐὰν οἱ σπουδαιότερες ἀρετὲς τῆς Τέχνης
εἶναι τὸ κέφι, ἡ εἰλικρίνεια κ’ ἡ συνθετικὴ δύναμη,
οἱ ἱστορίαι τοῦ Π. τίς ἔχουνε μὲ τὸ παραπάνω.
Ἡ φροντίδα του πάλι νὰ μᾶς ἀναστήσει μέσα στὸ
φυσικὸ της περιβάλλο μ’ ὅλα της τὰ ψυχικὰ στοι-
χεῖα αὐθεντικὰ καὶ γνήσια (γλῶσσα, ἥθη, ἔθιμα) μιὰ
ζωή, πὺν χάνεται μέσα μὲ τὴν ἡμέρα, μιὰ ζωή, πὺν
ἴσως χάθηκε γιὰ πάντα, ἐξασφαλίζει στὰ διήγηματά
του ἓνα ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον καὶ τοὺς δίνει κεῖνον
τὸ ρεαλιστικὸ παλμό, πὺν ἡ ἰδεαλιστικὴ τέχνη τόνε

χάνει εύκολα θέλοντας νὰ ξεριζώνει τὰ πράγματα, γιὰ νὰ τ' ἀνεβάξει τάχα.

Κι ὥστόσο — αὐτό ναι τὸ περίεργο — ὁ Π. βλέπει, αἰσθάνεται καὶ ζεῖ τὶς ἱστορίες του μὲ τὴ θύμηση. Εἴκοσι καὶ παραπάνου χρόνια τὸν χωρίζουνε ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. "Ἄς εἶναι κι' αὐτὸ μιὰ ἀπόδειξη γιὰ τὸ ζωηρὸ δημιουργικὸ ταλέντο τοῦ συγγραφέα.

* *

Ὁ Π. ὄχι μονάχα ξαίρει νὰ βλέπει καὶ νὰ ζωντανεύει, μὰ μπορεῖ καὶ νὰ διηγέται. Ἐχει δηλ. καὶ τὶς δευτερότερες ἀρετὲς τοῦ καλοῦ συγγραφέα, νὰ διαβάζεται μ' ἀδιάκοπο ἐνδιαφέρον. Τὸ χιοῦμορ του, ἄφθονο καὶ πηγαῖο, ἄνθος συμπάθειας καὶ καλοσύνης γιὰ τοὺς ἀνθρώπους του, μᾶς μεταδίνει αὐτὴ του τὴ συμπάθεια καὶ μᾶς κάνει νὰ παίρνομε κι' ἐμεῖς μαζί του τὴ σιάνη τῆς συγνώμης γιὰ τὶς ἀνθρώπινες κακίες κι' ἀδυναμίες, ποὺ ἔχουνε λιγώτερο τὴν αἰτία τους στὸ ἄτομο καὶ περισσότερο στὴ ζωὴ τῆς δλότητας.

* *

"Οποῖος γνώρισε τὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα τῆς παλιᾶς τουρκοκρατημένης Θράκης, αὐτὸς δέχεται πλουσιώτερη τὴν αἰσθητικὴ τῆς ἀναπαράστασης.

Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τραβήξει μιὰ διαχωριστικὴ γραμμὴ ἀνάμεσα στοὺς «ἀλύτρωτους» Ἑλληνας καὶ τοὺς λεύτερους «ἰθαγενεῖς». Οἱ πρῶτοι πιὸ

ἀνατολίτες, πιὸ ἄμεσα κληρονόμοι τῆς βυζαντινῆς ψυχολογίας, ποὺ τὴ δυνάμωσε ὁ Τοῦρκος, ἡμεροί, θρησκοόληπτοι, καλόπιστοι καὶ ὀλιγαρκεῖς ἔχουνε καλλιεργήσει τὸ ἀφηγηματικὸ καὶ σατιρικὸ ταλέντο περισσότερο ἀπὸ τὸ λυρικὸ καὶ χορευτικόν. Μέσα στὸ πνέμα τους τόσο ἡ φυλετικὴ τοὺς κληρονομία ὅσο κι' ἡ ἐπίδραση τοῦ κατακτητῆ, ἀφήσανε τὴ σφραγίδα τοῦ καθιστικοῦ βίου, τοῦ μοιρολατρικοῦ ἀντικρύσματος τῆς ζωῆς. Στὰ σπίτια, στὴν πιάντα, στὰ καφε-νῆα κεῖνος, ποὺ ξαίρει ν' ἀστειεύεται, νὰ διηγέται ἱστορίες εὐχάριστες, νὰ ἐπιγραμματίζει τὴν πεῖρα τῆς ζωῆς ἢ νὰ τὴ βεβαιώνει μὲ στέρεις παροιμίες, εἶναι ὁ προφορικὸς καλλιτέχνης τοῦ τόπου. Κεῖ, ποὺ ἡ παροιμία περνάει γιὰ βιωτικὸς ὁδηγός, ἡ ζωὴ νὰ πολὺ συντηρητικὴ καὶ δυσκολοκίνητη. Ἐτσι ἔχει περιγράμμα σταθερό, περιεχόμενον κατασταλαγμένο. Κι εἶναι πιὸ εύκολη γιὰ παρατήρηση κι ἀναπαραγωγή. Σ' αὐτὸ τὸν ἀντικειμενικὸ λόγο πρέπει νὰ ζητηθεῖ ἀπὸ τόνα μέρος ἡ σιγουράδα τῆς πέννας τοῦ συγγραφέα κι' ἀπὸ τ' ἄλλο ἡ ὁμοιομορφία κι' ἡ ἐνότητα τῶν ἔργων του.

Κ. ΒΑΡΝΑΛΗΣ

Η ΧΑΡΑ

• Ἡ κυρά Ρήνη τοῦ Κριτοῦ τοῦ Δούκα ἡ θυγατέρα
• χρόνους τῆς γράφουν τὰ προικιά, χρόνους τὰ πανωπροίκια
• καὶ τὰ κρυφά τῆς μάννας τῆς λογαριασμοὺς δὲν ἔχουν.

[Δημοτικὸ]

Ὁ κὺρ Γιαννάκος ὁ κεραμιδάρης πάλειψε στὴ
ζωή του ἥρωικά νὰ στερεώσει τὴ φαιμελιά του καὶ νὰ
σταθῇ ἔτσι πλούσιος καὶ νοικοκύρης τώρα στὴν πο-
λιτεία. Τὰ γεράματά του τὰ περνοῦσε ἡσυχα καὶ πλού-
σια. Τὸ σπίτι του ὄξω ἀπὸ τοὺς ἀγισαράνταμάρτυ-
ρες εἵτανε σπίτι πασάδικο. Μπαίνοντας τὶς μεγαλό-
πορτές του, ἀντίκρυζες στὸ βάθος τὸ καθαφτὸ σπίτι
του μὲ δυὸ πατώματα, ποὺ τὸ τριγύριζε μιὰ αὐλὴ
πλακοστρωμένη γύρω τριγύρω μὲ σκεπὲς πάνω στὸν
ὀξώτοιχο. Στὸ βάθος ὑψωνότανε τὸ μεγάλο του μα-
γαζί, ὅπου εἶχε στημένα τὰ βαρέλια του καὶ τὶς τίνες
του καὶ ὅλο τὸ «ζαχερὲ» τοῦ σπιτιοῦ του καλοθεμένο.
Σὲ μιὰν ἄκρη τῆς αὐλῆς εἶχε φκιασμένη τὴ στέρνα
τοῦ σπιτιοῦ ὅπου μαζωνότανε ὅλου τοῦ χειμῶνα τὰ
νερά, νερά βροχῆς καὶ χιονιοῦ, ποὺ χρόνον καιρὸ τᾶ-
πινε κρυσταλλωμένα, καὶ ἡ κυρά Ἄννα ἡ γυναῖκα του
ἔφκιανε τὶς πλύσεις τῆς χύνοντας ἀλύπητα νερό. Στὰ
νιάτα του μόχτησε γιὰ νὰ χτίσει τοῦτο τὸ σπίτι.
Χρόνια καὶ χρόνια ταξίδεψε στὰ κεραμίδια, δηλαδὴ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

στή μακρινή ξενητεία, όπου έφτιανε κεραμίδια. Στους κάμπους της Ρουμανίας και της Δόβρουτζας και της Σουλίστριας και του Ρουχτσουκίου και της Ύάμπολης είχε στήσει τὰ κεραμιδαριά του και δούλεψε και πάλεψε και χολόσκασε και κέρδισε λίρα με τὴν οὐρά. Κατεβαίνοντας πρὸς τὴ Θράκη καβάλλα, με τὸ δισάκι κουβαλοῦσε τὴ χρυσή λίρα και με τὰ κεμέρια τὰ πεντόλιρα. Ἔτσι μεγάλωσε τὸ εἶναι του, «ξετίναξε» παλλικάρια και κόρη και ὕψωσε τὸ σπίτι του, κ' ἔκανε μαγαζιά και «τσεγίζωσε» πλούσια τὴ μονάκριβη θυγατέρα του.

Τὸ πάλημα αὐτὸ στὴ ζωὴ του τοῦφερε και ἀρρώστειες, πὺ πιάστηκαν τὰ πόδια του και τὸν ἔσερναν με τὸ καροτσάκι, μὰ ποτές του δὲν κουράστηκε ἡ ψυχὴ του και δὲν ἔπαψε νᾶναι πάλι ὁ δημογέροντας τοῦ μαχαλά και τοῦ τόπου μεγαλονοικοκύρης, γιὰ νὰ τὸν προσηκόνουνται ὅλοι και ὅλοι νὰ τὸν ἀγαποῦν και νὰ τὸν μακαρίζουν και ἄρρωστον ἀκόμα μέσα στὸ μεγαλόπρεπό του και οἰκοκυρεμένο σπίτι, κ' ἀνάμεσα στὰ παλλικάρια του, πὺν συμμαζεύονταν γύρω του τὸν χειμῶνα σὰν ταξιδιάρικα πουλιά, γιὰ νὰ φύγουν πάλι τὴν ἀνοιξη με τὸ καλὸ στὰ κεραμιδαριά τους—στὰ τζάκια τοῦ κυρ Γιαννάκου τοῦ Χατζηθώμογλου.

Τώρα με τὴ σειρά ἄρχεψε νὰ παντρεύει τὰ παιδιά του. Καὶ πάντρευε πρῶτα τὸ μεγάλο του γυιό, τὸ Θωμᾶ, κατόπι τὸ Μόσκο κ' ὕστερα τὸν Περικλῆ και πὺ ὕστερα τὸ Θεολόγ' και κατόπι τὴ μοναχο-

κόρη του τὴ Ζηνοβία, τὴ χρυσή του κόρη, πὺν τὴν μοσχανάθρεψαν και τὴν ζαχαροκήδεψαν.

Εἴταν ἡ κόρη του ἀπὸ τὰ κορίτσια πὺν δὲ σήκωναν μάτι. Μιλώντας στ' ἀδέρφια της κοκκίνιζε στὰ μάγουλα ἀπὸ παρθενικὴ ντροπὴ και σέβας. Ἀφράτη και μεγαλόστηθη ὁλημερὶς «χουσιμέτευε» και μαζί με τίς δούλες τοῦ καιροῦ κείνου, πὺν χάνονταν γιὰ τ' ἀφεντικά και τίς κυρίες, δούλευε και διαφέντευε τὸ σπίτι. Ἔτσι ἄστραφταν οἱ πόρτες κ' ἔλαμπαν τὰ πατώματα και τὰ γανώματα τῆς κουζίνας.

Τὰ ξεχωριστὰ δωματάκια τῆς μητέρας της, πάνω στὸ δρόμο χτισμένα με τὰ τρία παράθυρα, πὺν σεργιάνιζαν τὸν κατήφορο, κ' αὐτὰ ἔλαμπαν και ἄστραφταν ἀπὸ τὰ χέρια της. Ἡ μητέρα της ἡ κυρᾶ Ἀννα, σὰν πῆρε τὴν πρώτη νύφη της μέσα στὸ σπίτι, ἔκανε τὰ δωμάτιά της αὐτὰ ξέχωρα και μακριὰ γιὰ νᾶναι πάντα μόνη κ' ἡσυχῃ, σὰ γρηὰ πὺν ἄρχεψε νὰ γίνεται. Καὶ ἔτρωγε με τὸν κυρ Γιαννάκο και τὴν κόρη της ξέχωρ' ἀπὸ τὴ νύφη, κ' ἀπὸ κεῖ σεργιάνιζε και δούλευε μαλλιά, ἢ ἔκαμνε στὴ ρόκα της και μιλοῦσε στὶς γειτόνισσές της χίλιες ἱστορίες.

Ἡ Ζηνοβία ἔτσι μεγάλωσε—νοικοκυροκόριτσο σωστὸ—ὑπέρκαλλη και ἡμερη. Δουλειὰ και πάντα δουλειὰ. Ὁ πατέρας της πὺν εἶχε τὰ πεντόλιρα εἶχε και τὸ νοῦ του νὰ τῆς βρῇ τὸ παλλικάρι. Καὶ με τὸν καιρὸ σ' ἓνα συμβούλιο χειμωνιάτικο με τὰ παλλικάρια του, πῆραν τὴν ἀπόφαση νὰ τὴν ἀραβωνιάσουν με τὸν πραρατευτὴ τὸ Σταμάτ', παλλικάρι μάλαμα και με προκοπὴ μεγάλη.

Ἡ Ζηνοβία εἶχε πάγει καὶ στὸ σκολειό. Εἶχε μά-
θει γράμματα καὶ μπορούσε νὰ «καταθέσει», πὺν ἔ-
λεγε καὶ ἡ μητέρα της κ' ἓνα γράμμα. Ἦξαιρε νὰ βά-
νει καλλιγραφία τὴν ὑπογραφή της. Ἦξαιρε καὶ κεν-
τήματα σωστά. Πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ της κέντησε
καὶ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφάβητου μικρὰ καὶ μεγάλα—
τὰ κεφαλαῖα, πάνω σὲ καναβά. Τὸ ἐργόχειρό της αὐτὸ
ἡ μάννα της τὸχει κρεμασμένο στὰ δωμάτιά της κάτω,
νὰ τῆς θυμίζει τὰ παιδικὰ χρόνια τῆς κόρης, ποῦρθε
τώρα καιρὸς νὰ τὴν «ποδιαβάσῃ» καὶ νὰ τὴν ξεμα-
κραίνει ἀπὸ τὸ σπίτι της. Κάποτε ἔβγαζε καὶ τὴ φω-
νή της—τὸ καλοκαῖρι, πὺν ἔλειπαν τ' ἀδέρφια της στὰ
ξένα,—νὰ τραγουδήσει:

Τὶ ὠραῖον φεγγαράκι

Τὶ ἐρωτικὴ βραδυά.

Καὶ τραγουδοῦσε μαλακὰ καὶ ἡσυχα, ὅπως ἡσυχη
καὶ μαλακὴ εἶτανε ἡ ψυχὴ της. Καὶ ἡ μητέρα της ἡ
Ἄννα καὶ ἡ νύφη της ἡ Δαφνιώ καὶ ἡ Ξαθὼ ἡ διά-
στρα, πὺν τῆς ὕφαινε ἑκατοστάδες πῆχες πανιά
γιὰ τὰ τσεγίζια της, δάκρυζαν ἀπὸ τὴ γλύκα καὶ τὴ
συγκίνηση, μὲ τὸ τραγοῦδι τῆς Ζηνοβίας, π' ἄφινε τὴ
φωνή της νὰ χύνεται μέσα στὴ σάλα τοῦ σπιτιοῦ,
τὴν ὥρα πὺν ἔφερνε τὸ γλυκὸ μὲ τὸ κρύο νερὸ ἀπὸ
τὴν στέγνα καὶ τὸν φρέσκο καφὲ στὶς κοῦπες:

Ἦσυχα τὸ ἀεράκι

παίζει μέσα στὰ κλαδιά...

Τότε ἄναβε καὶ τῆς Δαφνιώς ὁ πόθος στὸ τρα-

γοῦδι καὶ παίρνοντάς το ἀπὸ τὸ στόμα τῆς ἀντρα-
δέρφης της τὸ ψιλόλεγε καὶ κυματοῦσε τὴ φωνή της:

Εἰς ὠραῖον περιβόλι

ρίχνω μιὰ βλεμματιά

μιὰ βλεμματιά.

Τόσο ἀνοιχτόκαρδο κορίτσι εἶτανε ἡ Ζηνοβία!
Στὰ γειτόνια καὶ στὶς μουσαφίρισσες φερνότανε τόσο
καλόβολη καὶ καταδεχτικιά! Συχνὰ πυκνὰ ἔπαιρνε τὰ
μηνύματα: —Εἶπε ἡ μητέρα μ' σὰν ἔχ'τε καιρὸ νὰ
νᾶρτ!

—Ναὶ παιδὶ μ', νὰ νᾶρτ! Πολλὰ χαιρετίσματα.
Ἔτσι κάποτε περιμένοντας μουσαφiriά, πὺν ἄργη-
σαν πολὺ νὰ φανοῦν, εἶπε κείνο τὸ ἱστορικό, βλέπον-
τάς τες νὰ μπαίνουν τὴν ἐξώθυρά τους:

—Σᾶς περίμεναμ' σᾶς περίμεναμ' γκιούτς μπελε-
νὰ νᾶρτε!

Πρὶν ἔρτει ἡ ἀνοιξη γιὰ νὰ φύγουν τὰ παλλικά-
ρια τοῦ κὺρ Γιαννάκου γιὰ τὰ κεραμίδια, ἔγινεν ἡ ἀρ-
ραβώνα τῆς κόρης του. Γλέντησαν καὶ τραγούδησαν,
χόρεψαν καὶ μεθοκόπησαν. Καὶ ἡ Ξαθὼ ἡ διάστρα
μὲ τὰ καρνοφύλλια σ' ἓνα μαντῆλι, σκόρπισε τὰ μαντά-
τα, καὶ ὅλη ἡ πολιτεία ἔμαθε τὶς χαρὲς τῆς κυρᾶ Ἄν-
νας. Σὰν τὶς μέλισσες ὅλο τὸ καλοκαῖρι δούλεψαν κι' ἡ
κυρᾶ Ἄννα μὲ τὶς δοῦλες της καὶ τὶς διάστρες της
καὶ τὶς ὑφάντρες της γιὰ τὰ τσεγίζια τῆς Ζηνοβίας. Καὶ
γιόμισε σεντούκια, καὶ πάτησε φορτσέρια, καὶ ἔδεσε
δέματα. Τὰ σεντούκια της κυπαρισσένια μοσχοβο-

λουσαν, σεντούκια πού νά μὴν τὰ πιάνει βότρινδα, καὶ σεντούκια καρυδένια πού νά κάνει νερὰ τὸ σανίδι τους γιὰ πρεποῦδι. Οἱ πιὸ καλοὶ παπλωματάδες πέρασαν ἀπὸ τὸ σπίτι τὰρχοντικὸ τοῦ κυρ Γιαννάκου τοῦ Χατζόγλου. Ἐκεῖνος τώρα στὴν πατερίτσα του ἀκουμπώντας, περπατοῦσε καὶ κατέβαινε ὡς τὰ καφενεῖα καὶ πάλι γύριζε τὸ μεσημέρι ἀφίνοντας τοὺς ἥσκιους τῆς λεύκας τῆς μεγάλης, πού δρόσιζαν μὲ τὰ τρέμουλά τους οἱ φυλλωσιές της. Καὶ ἱστόρησαν παπλώματα μὲ χίλια σχέδια, καὶ γιόμισαν ράβοντας σιλτέδες καὶ στρωσίδια καὶ μαξιλάρια μὲ μαλλιά καὶ μπαμπάνια. Ὁ κυρ Γιαννᾶκος δὸς του καὶ χαλοῦσε λίρα χρυσή καὶ τὰ πεντόλιρα γίνονταν ὑφάδια καὶ τὰ ὑφάδια πονκάμισσα καὶ πανταλόνια δωδεκάδες καὶ ρόμπες καὶ μισοφούστανα. Ὡς πού νά φτάσει τὸ δεκαπενταύγουστο καὶ νά μποῦμε στὸν τρύγο, ἡ προῖκα τοιμάστηκε. Ὁ γαμπρὸς περὶχαρος μπαινόβγαινε τὸ σπίτι τοῦ πεθεροῦ του καὶ κρυφοχαιρότανε μιὰ τῇ νύφῃ μὲ τὰ χαμηλωμένα καὶ σεμνὰ μαύτια καὶ τὰ ματωμένα μάγουλα καὶ μιὰ τὰ προικιά, πού ἡ πεθερά του κάποτε τοῦδειχνε ἀπὸ περηφάνεια καὶ κρυφὴ χαρά.—Ἐμ κορίτσο χρυσό, ἔμ χρυσὴ προίκα, παιδί μ' Σταμάτ', ἔλεγε στὸ γαμπρό της

—Ναὶ μητέρα, ναί...

Τώρα σὰν τὰ χελιδόνια ἄρχισαν νὰ κατεβαίνουν σήμερα καὶ αὔριο τὰ παιδιὰ τῆς πολιτείας ἀπὸ τὴν ξενητεία. Πότε δέκα καὶ πότε πέντε, ἐρχότανε οἱ ἐλπίδες τῆς κάθε φαμελιάς.

Κ' ἔφερναν πέντε μηνῶν κόπους ὀλάκερους στὸ κεμέρι, μοναδικὸ χρυσάφι, γιὰ νὰ ξαπλώσουν ὅλο τὸ χειμῶνα πλάγι στὸ τζάκι καὶ στὴ σόμπα καὶ νὰ ξεκουράσουν τὸ κακοζωισμένο τους κορμί. Στὸ ἔμπα τοῦ τρυγητὴ φάνηκαν καὶ τ' ἀγόρια τοῦ κυρ Γιαννάκου ἡλιοκαμένα καὶ ψημένα ἀπὸ τὴ δουλειά, φέροντας τόσων τζακιῶν κέρδητα καὶ τόσων κόπων πλούτια. Νά, τὸνα τους παιδιὰ ἀπὸ τὴ Κωνσταντίνα, τ' ἄλλο τους ἀπὸ τὸ Τατρακάν' καὶ τ' ἄλλο ἀπὸ τὸ "Ρουχτιούκ" καὶ τὴ Σιλίστρια. Οἱ κεσιές τους ἄδειασαν μέσα στοῦ πατέρα τους τὴν ποδιά. Θέκιαζε περὶχαρος ὁ κυρ Γιαννᾶκος μέσα στὸ σιδερένιο σεντούκι τὸ χρυσαφικὸ ὅλο. Τί ἔκρυβε ἡ κάσσα του αὐτή! Καὶ ὅμως ἔπρεπε νὰ τοιμάσει τὴν προῖκα σὲ μετρητά. Πόσες φορὲς μέτρησε καὶ ξαναμέτρησε ὁ κυρ Γιαννᾶκος τίς λίρες, πού θὰ μετροῦσε στὸ γαμπρὸ τὴν παραμονὴ τῆς χαρᾶς. Τὶς κοίταζε καὶ τίς ξανακοίταζε μιὰ μιὰ τίς λίρες νά'ναι σωστές, νά'ναι ζυγισμένες. Γατὶ δὲ ξεχνοῦσε τὰ ρεζιλίγια τοῦ παποῦ τοῦ Θύμιου, πού ἔδιωξε τὸ γαμπρό του, παραμονὴ γάμου, γιὰτὶ τοῦ γύρισε πίσω τρεῖς λίρες λειψές, γυρεύοντας νὰ τοῦ τίς ἀλλάξει.

— Χάθτσε πὲ τὰ μάτια μ' μπροστά, τοῦπε, πού δὲν παίρνεις τὴν κόρ' μου, μόν' τὰ λεφτά μ'. Χάθτσε παλιόσκυλο!

Αὐτὸ θυμότανε καὶ ζύγιζε στὴ ζυγαριά του μιὰ μιὰ λίρα καὶ τίς ἔβαζε χωριστά. Μιά... δυό... τρεῖς... τριακόσιες! Ὁ γαμπρὸς του εἶτανε καλὸς κι' ὑπέρκalos, μὰ τὰ λεφτά δὲ ξαίρεις πῶς χαλνοῦν τὴν ψυχὴ!

Καὶ ὁ κύρ Γιαννᾶκος δὲν ἤθελε νὰ δοκιμάσει ἓνα τέτοιο ρεζίλι.

Σὰν πέρασεν ὁ τρύγος καὶ τέλειωσαν τὰ βαρέλια καὶ οἱ λινοὶ καὶ οἱ πολλὲς δουλιές, καὶ τὰ σταφύλια βράζαν τώρα καὶ τὰ τσοῦπρα πατημένα γιόμιζαν ἀνθρακικὸ τὰ μεγάλα μαγαζιά τοῦ τόπου, ἀποφασίστηκε καὶ ἡ χαρὰ τῆς Ζηνοβίας.

“Ὀλ’ ἡ βδομάδα τῇ γαμπροῦ
κι’ ἡ Κυριακὴ τῆς νύφης

λέγει ἓνα τραγοῦδι.

Σὰ μετρήθηκε τὸ «τράχωμα» στοῦ γαμπροῦ τὰ χέρια μέσα, σωστὲς κι’ ὁλόσωστες καὶ καλοσαπουνισμένες τριακόσιες λίρες, μπροστὰ στὸν Παπαχριστόλδο καὶ τὸν Παπανέστ’, ἡ χαρὰ ἀποφασίστηκε νὰ γίνει τῇ ἐρχόμενῃ Κυριακῇ. Ἡ νύφη ὅλο συγκίνηση. Μπαίνόβγαινε κι’ ἀκούραστη ἀγωνιζότανε νὰ βάλει σὲ τάξη τὸ σπίτι, γιὰ νὰ τὸ χωριστῇ εὐκόλα καὶ δίχως ἔγνοια πλιά.

Κι’ ὁ γαμπρὸς τῆς ἔστειλε τὴν Πέμπτη τὸ πουργὸ τὰ λουτρικά της: Ἐνα πεστεμάλι, κατούνια μὲ καρυνδόξυλο, ὠριοσκάλιστα καὶ ξομπλιασμένα ἀνατολίτικα, ἓναν καθρέφτη μικρό, ἓνα χτένι πυκνὸ καὶ ἄριον, τάσι ἀστραφτερό, σαπούνια καὶ λεβάντες, μπουντρά καὶ ἄλλα μύρια πράγματα μέσα σὲ πανέρι λαμπροστόλιστο.

Τὴν Παρασκευὴ ἡ κυρὰ Ἄννα μὲ τὴν Ξαθὼ τῇ διάστρα της ἔκανε τὸ κάλεσμα γιὰ νὰ δοῦν τὰ προικιά. Τὸ σεργιάνιο ἔπρεπε νὰ γίνει μέσα στὴ μεγάλη

σάλα καὶ τὰ πάνω δωμάτια τοῦ σπιτιοῦ τοῦ κύρ Γιαννᾶκου. Ἡ Ζηνοβία εἶχε μὲ τὰ χέρια της ταχτοποιήσει ὅλη τὴν προίκα της. Ἐνα ἓνα τᾶπλωσε σὲ τραπέζια πάνω καὶ στὸ κρεβάτι της ἀκόμα. Τὸ κρεβάτι της, ποὺ θὰ τᾶποχωριζότανε. Καὶ τᾶπλωσε μὲ τὰ χέρια της, ὅπως μὲ τὰ χέρια της τὰ φιλόπονα καὶ τᾶκούραστα τὰ δούλεψε μερόνυχτα καθισμένη ἢ στὸν ἀργαλειὸ νὰ ὑφαίνει ἢ στὴ μηχανὴ νὰ ράβει. Τᾶπομεσήμερ φάνηκαν καὶ τὰ παιγνίδια τοῦ γαμπροῦ, νὰ μπαίνουν τὶς ἀνοιχτὲς μεγαλόπορτες τοῦ κύρ Γιαννᾶκου παίζοντας τὸ τραγοῦδι:

“Ὅτε ἡ ὥρα ἡ καλὴ καὶ ἡ εὐλογημένη
νά νῆν οἱ πόρτες ἀνοιχτὲς κι’ ἡ προίκα στολισμένη.

Μιὰ πὰ στὴν ἄλλη πρόφτασεν ἡ Δοξανὶ ὅ, ἡ Βαλασώ, ἡ Ἀνεζώ, ἡ Βδοκιώ, ἡ Εὐδοξία, ἀμέτρητο μελισσολόγι, ὅλες οἱ φιλενάδες της. Πρόφτασαν οἱ νύφες καὶ φιλενάδες καὶ οἱ ξαδέρφες: Ἡ Πουλινιώ, ἡ Θεόκλεια, ἡ Τελιώ, ἡ Σουλτανιώ, ἡ Πασιδέα, ἡ Εὐρυκόμ’, ἡ Δουκαίν’, ἡ Λαμπρινιώ, ἡ Θεοπέμπτ’, ἡ Λουκία, ἡ θειὰ ἡ Ροδῇ, ἡ Μαργαριτάρ’, ἡ Δαφνιώ ἀπὸ τὸν Ἀγιγιάννη, ἡ Κλεοφίλ’ ἀπὸ τοὺς Ἀγιπάντες.

—Μὲ γειὲς Ἄννα, μὲ χαρὲς κι’ εὐτυχίες.

—Καὶ εἰς ἔτη πολλὰ, παιδί μ’ καὶ νύφ’ πιά νὰ σὲ στεφανοχαιρετήσουμ’.

Καὶ ἡ Ζηνοβία φιλοῦσε χέρια καὶ ἔλαμπε τὸ πρόσωπό της μ’ ὅλο ποὺ ἡ ψυχὴ της εἵτανε πικραμένη ὅσο συλλογιζότανε πὼς κόντευεν ἡ ὥρα, ποὺ θᾶφινε τὸ πατρικὸ της σπίτι.

Σάν σώπασαν δὰ τὰ λαλήματα, μέσ' ἀπὸ τᾶλλα δωμάτια ἀκούστηκε καὶ τὸ τραγοῦδι τῶν κοριτσιῶν, πὺν ᾄρχεσαν νὰ σεντονιάζουν τὰ παπλώματα τῆς νύφης:

Φέрте βελόνι κίτρινο καὶ μακαρὰ κινκᾶτο
νὰ σεντονιάσουμ' πάπλωμα γιὰτ' εἶναι νυφικᾶτο.

Κι ἀρχίσαν οἱ ξαδέρφες τοῦ γαμπροῦ, πὺν λαμπροστόλιστες ἔφτασαν ἀπὸ τὸν ἀπάνω μαχαλά, μαζί μὲ τὶς ξαδέρφες τῆς νύφης, νὰ σεντονιάζουν τὸ μεταξωτό. Κ' οἱ φιλενάδες πάλι τῆς νύφης, νὰ σεντονιάζουν τὸ σαλένιο καὶ τὸ μπασμαδένιο. Κ' ἔτσι σεντονιάζοντας ρίχναν ἢ μιὰ κ' ἡ ἄλλη γροσάκια καὶ ὀχταράκια ἀσημένια καὶ πάλι στὸ τέλος τὰ μοιράστηκαν. Καὶ τὸ τραγοῦδι μαζί μὲ τὰ λαλήματα ξακολουθοῦσε μακρόσυρτο καὶ θλιβερό.

Ὑστερ' ἀπὸ τὸ σεντόνιασμα ἀρχέψαν νὰ στολίζουν τὴν προίκα καὶ νὰ σιάζουν τὰ γιούκια. Καὶ βάλαν δυὸ μιντέρια φαντὰ ἄσπρα μὲ γαλάζιο καὶ ἄσπρο, τρία στρώματα σαντρατσωτὰ—κατριλῶτὰ, τρία παπλώματα, τὸ μεταξωτό, ὅπως πάντα, φκιασμένο ἀπὸ τὸ νυφικὸ φουστάνι τῆς μητέρας της. Τὸ φουστάνι, πὺν τῆς ἔκανε στὸ νυφιό της ὁ πατέρας της ὁ σχωρεμένος ὁ Παπαμόσκος, ὁ Ἐξαρχος, καὶ πὺν τῷχε φέρει ἀπὸ τὴ Βενετιά. Μιὰ βρασιά—χαλί, τρεῖς σιλτέδες μὲ γομίδια, δέκα μαξιλάρες ντουβαριαστές, πὺν γιομισμένες τὶς βάζουν γύρω στὰ μιντέρια στὸν τοῖχο, οἱ τρεῖς μὲ σπιτικὸ ἄσπρο, στὸ στημόνι ρηγωτές, καὶ αἱ τρεῖς καμπωτές, δηλαδή μὲ δίμιτο σπιτικὸ,

καὶ τρεῖς μονοπρόσωπες, πὺν θὰ πεῖ μὲ καλὴ κιάνάποδη, καὶ μιὰ χουμαγένια.

Καὶ σὲνα σκοινὶ μέσα στὴν κάμαρα τῆς κόρης ἄπλωσαν: Τρία πλεχτὰ μαξιλάρια γιὰ τὸ μιντέρι, τρία κεντημένα ἄσπρα, καὶ τρία χρωματιστὰ φελπεδένια. Ἐξ μισόφουσες μὲ κεντήματα τοῦ χειριοῦ, δώδεκα πουκαμίσσες, δώδεκα πανταλόνια, δώδεκα κορσάζια, δώδεκα ἄσπρες ρόμπες κοντὲς μὲ φερμπελάδες, κεντήματα ἢ δαντέλλες, δώδεκα τουλπάνια καὶ μὲ τρέμισσες (πούλιες) ἢ σατσάκι μὲ χάντρα. Καὶ τριάντα πέντε ζευγάρια κάλτσες ἀντρίκες καὶ γυναικίσαιες, σαράντα μαντήλια μεταξωτὰ καὶ λινὰ γιὰ μαντηλώματα. Ὅχτῳ μάλλινα τσεμπέρια μὲ μπιμπίλλες γιὰ τὴν πεθερά της, τὴν ἀδερφή τῆς πεθερᾶς, γιὰ τὶς θείες καὶ τοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ, σακκούλλες πλεχτὲς γιὰ τὸν καπνὸ, καὶ μποχτσαλίγια γιὰ τὸν πεθερὸ καὶ τὴν πεθερά, τὸν κουμπάρο καὶ τὰν τραδέρφια.

Σωστὴ πυραμίδα ἀπὸ προικιά καὶ δῶρα. Καὶ τὰ κρυφὰ τῆς μάννας της λογαριασμό δὲν εἶχαν, ὅπως λέγει καὶ τὸ τραγοῦδι.

Καὶ παίνεσαν καὶ θάμαξαν ὅλες καὶ συχάρηκαν τὴ νύφη καὶ τὴ θειά Ἀννα, πὺν περήφανη παράστεκε, μὲ τὸ τσεμπέρι της χρυσοπάρυφο στὸ κεφάλι, στὸ ἄπλωμα τῆς προίκας.

Μὲ τὰ λαλήματα μαζί εἶχεν ἔρτει ἀπὸ τοῦ γαμπροῦ μέσα σὲ μιὰ κούπα μπρούτζινη καὶ ὁ κινᾶς. Μιὰ ἀπὸ τὶς ξαδέρφες τῆς νύφης, ἡ Καλλιρρόη, πὺν ζοῦσεν

ὁ πατέρας κι ἡ μητέρα της, δούλεψε τὸν κινὰ μὲ τὸ χέρι καὶ βάζοντάς τονε σὲ τάσι καὶ κρατώντας τον ψηλά, ἄρχεψε νὰ σέρνει τὸ χορό. Καὶ τὰ παιγνίδια ἄρχισαν λαλώντας κι ὁ τραγουδάτορας ξεφώνησε:

Βγάλε τὸ δαχτυλίδι σου, ποὺ εἶναι διαμαντένιο καὶ μάλαξε καὶ τὸν κινὰ σὲ τάσι ἀσημένιο.

“Ὅλα τὰ κορίτσια μὲ τὴν ἀράδα σύραν τὸ χορὸ παίρνοντας στὸ χέρι τὸν κινὰ. Καὶ πάνω στὸ χορὸ ὁ κύρ Γιαννάκος κι ἡ κυρὰ—” Ἄννα ἀσήμωσαν ρίχνοντας μετζήτια καὶ κάρτα ἀσημένια.

Καὶ τὸ τραγοῦδι ἄναβε:

Βάλε κινὰ στὰ χέρια σου, στὰ πέντε δάχτυλά σου, νὰ πάρεις καὶ τὸν τσελεμπὴ μέσα στὰρχοντικά σου.

Κ’ ἡ νύφη βάζοντας στὰ δάχτυλά της καὶ τὰ νύχια, ἔδωκε μὲ τὴ σειρὰ σ’ ὅλα τὰ κορίτσια.

“Ὅταν πιά καλοβράδυνασε καὶ ὁ ἥλιος πῆγε νὰ κοιμηθῇ πίσω ἀπὸ τὰ βουνά, ποὺ γραφότανε ἀντίκρου στὰ παραθύρια τοῦ σπιτιοῦ τῆς νύφης, μιὰ μιὰ ἀποτραβήχτηκαν ὅλες οἱ καλεσμένες. Σὰ βράδυνασε καλὰ καὶ δείπνησαν μὲ σαρακοστιανὰ, γιατί’ εἶτανε Παρασκευή, δυὸ συγγενικά κορίτσια ποῦχαν μείνει πρωτογεννημένο τῶνα καὶ τᾶλλο ἀποτεκνάδι, πιάσαν τὸ προζύμι γιὰ τὰ κουλίκια.

Τὸ πρωὶ ἡ νύφη συντροφεμένη πῆγε στὸ λουτρό. “Ὁλ’ ἡ ἀγορὰ τῆς πόλεως σείστηκε στὸ πέρασμά της καὶ τὸ λουτρό γιόρτασε στὸ λούσιμο τῆς Ζηνοβίας, τῆς ὑπέρκαλλης καὶ τῆς περδικόστηθης. Καὶ λούστηκε καὶ χτενίστηκε κ’ ἐπλεξε μὲ τὰ πλούσια μαλ-

λιά της σαράντα πλεξοῦδες. Ἔτσι μὲ τὸ λουτρό αὐτὸ θάμενε τριάντα ἔννια μέρες ἀχτένιστη καὶ ἄλουστη.

Κι’ ὅσο ἡ νύφη ἀκόμα εἶταν στὸ λουτρό, ἡ κυρὰ Ἄννα παράδινε στῆς διάστρας της τῆς Ξαθῶς τὰ χέρια, τὸ κόκκινο μαντήλι γιομᾶτο μὲ κουφέττα καὶ μοσχοκάρφια γιὰ τὸ κάλεσμα. Καὶ ἡ Ξαθῶ, παίρνοντας σειρὰ τὰ σπίτια τὰ συγγενικά καὶ τὰ φιλικὰ καὶ τοὺς μαχαλάδες ἀράδα, μοίρασε καλνώνοντας στὴ χαρά.

— Νὰ κοπιάστε στὴ χαρὰ τῆς Ζηνοβίας. Χαιρετίσματα πολλὰ πὲ τῇ θεῖᾳ τὴν Ἄννα.

— Εὐχαριστοῦμ’ καὶ πάντα χαρὲς νᾶχ’!

“Ἄλλες τρεῖς γυναῖκες πάλι ὑποταχτικὲς στὰρχοντικό σπίτι τοῦ κύρ Γιαννάκου μὲ τὰ λαλήματα μαζι τράβηξαν κατὰ τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Τοῦ πήγαιναν τὰ πανέρια στολισμένα: Δυὸ πουκάμισσα τοῦ γαμπροῦ, τόνα γιὰ μέσα καὶ τᾶλλο ἀπόξω, σῶβρακα, κάλτσες, κόκκινο ζουνάρι, δυὸ μαντήλια τόνα γιὰ τὸ γαμπρὸ καὶ τᾶλλο γιὰ τὸ μπαρμπέρη, ποὺ θὰ τὸν ξουρίσει. Ἐνα μαξιλάρι ποὺ θὰ κάθιζε ὁ γαμπρὸς στὸ ξούρισμα καὶ κάμποσ’ ἄλλα μικροπράματα.

Σὲ μιὰν ὥρα οἱ ἴδιες γυναῖκες ξαναγύρισαν μὲ τοῦ γαμπροῦ τὰ ριγάλα: Τὸ νυφικὸ φουστάνι, ἄσπρο καὶ χρωματιστὸ μεταξωτό, ἄσπρα σκαρπίνια, ἄσπρες κάλτσες, φακιόλι μὲ μπιμπίλες καὶ ἄσπρα γάντια σκαλωμένα στὸ φουστάνι, τοῦ πεθεροῦ παπούτσια, τῆς πεθερᾶς φακιόλι, τῶν ἀδερφῶν πουκάμισσα καὶ γραββάτες καὶ ἄλλα πολλὰ δῶρα.

Ἡ χαρὰ στὸ σπίτι εἶταν μεγάλη καὶ στὰ πρό-

σωπα ὅλων ζωγραφίζοταν ἡ εὐτυχία.

Τὴν Κυριακὴ πρῶι πλιὰ θὰ κουβαλοῦσαν πομπικά ὅλη τὴν προίκα τῆς νύφης στοῦ γαμπροῦ.

Κ' ἔφτασεν ἡ ὕστερὴν ἡμέρα τῆς Ζηνοβίας, στὸ σπίτι τοῦ πατέρα της. Ἡ κόρη μπαινοβγαίνοντας ὅλο ἔκλαιε. Καὶ κλαίγοντας ἄνοιγε τὰ ντολάτια καὶ τὶς μουσάντριες, ἄνοιγε τὰ παραθύρια, μπαινόβγαине στὰ δωμάτια, κατέβαινε κι ἀνέβαινε τὴ σκάλα. Τράβηξε καὶ ξανατράβηξε νερὸ ἀπὸ τὴ στέρνα, μπῆκε καὶ στὰ μαγαζιά του, στὰ πλυσταργιά καὶ τὶς ἀποθήκες, κι ὅλα αὐτὰ μοιρολογώντας. Ὅλη της ἡ παρθενικὰ ζωὴ πέρασε σὰν κατεβατὸ μπροστά της. Κι ἀνέβη στὸ κεφάλι της τὸ αἷμα καὶ στέγνωσε ἡ γλῶσσα της καὶ κόπηκε ἡ φωνή της. Ἐβρεξε μαντήλια. Ὅλες ξαίραν τὸν καημὸ τοῦ χωρισμοῦ καὶ τὴν παρηγοροῦσαν. Καὶ πάλι γελοῦσε καὶ πάλι δάκρυζε ὥς που ξέσπασε στῆς μάννας της μέσα τὴν ἀγκαλιὰ σὲ κλάμα θρήνου. Θρηνοῦσε κ' ἔκλαιε μιὰ ὁλόκληρη ζωὴ χαρᾶς καὶ εὐτυχίας. Πηγαίνοντας στὸ ἄγνωστο—ὅπως εἶταν γραμμένο της νὰ πεθάνη στὴν πρώτη γέννα της πάνω—ἄφινε πίσω της τὰ πλούσια χαγιάτια τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὴν πλακόστρωτη αὐλὴ καὶ τὶς κληματαριές καὶ τὰ μπαλκόνια καὶ τὶς ταράτσες καὶ τὰ χάρδια καὶ τὰ παραχάρδια.

—Ἄχ μητέρα, μητερούλα μου, ξέσπασε σ' ἓνα κλάμα κ' ἓνα ἀναφωνητό.

Κ' ἔκανε ὅλους ἐκεῖ μέσα νὰ κλάψουν.

Καὶ νά, ὁ Θεὸς ξημέρωσε καὶ τὴν Κυριακὴ: Σήμερα μαῦρος οὐρανός, σήμερα μαύρη μέρα ἀποχωρίζουν σήμερα τὴν κόρη ἀπ' τὴν μητέρα.

Καὶ χτύπησεν ἡ καμπάνα τῆς ἐκκλησιᾶς γιορτερὰ. Μὰ τῆς Ζηνοβίας τῆς φάνηκε τὸ χτύπημα πένθιμο. Δὲν πήδηξε ἡ καρδιά της, ὅπως ἄλλη φορὰ. Ὁ οὐρανὸς τῆς φάνηκε,—ὀλοξάστερος καὶ ὀλογάλανος—μαῦρος. Ἡ χαρὰ τῶν παιδιῶν κ' ἡ χαρὰ τοῦ κόσμου, λυπητῆς γέννησε βαθυά. Μετροῦσε τὰ λεφτὰ καὶ τὰ δευτερόλεφτα. Καὶ ἀλήθεια εἶτανε οἱ ὕστερον ἔσες τῆς παρθενιάς της καὶ τῆς ζωῆς της στὸ πατρικὸ σπίτι. Καὶ τώρα πιά κάθησε στὸ σκαμνί. Καὶ καθισμένη κλαίει καὶ μύρεται, κ' ἔτσι κλαιούμενη τὰ κορίτσια τὴν χτενίζουν καὶ τὴν συντροφεύουν μὲ κατάργυρα καὶ γλυκόχηχα γέλοια. Πόσο θὰ ποθοῦσαν δίχως πένθιμες σκέψεις καὶ δίχως συλλογὴ νὰ βρισκότανε στὴ μοῖρα τῆς νύφης!

Τὸ μεσημέρι στρώθηκε τὸ τραπέζι πλούσιο. Πλάγι στὸν κύρ Γιαννᾶκο κάθησαν στὴ σειρὰ ὅλο τὸ σόγι του. Ὡς καὶ τὸ πλιὸ μικρὸ του ἀγγόνι βρῖσκεται σήμερα στὴ χαρὰ τῆς Ζηνοβίας. Καὶ φάγαν ὅλοι μὲ χαρὲς καὶ γέλοια, καὶ τὰ λαλήματα λαλοῦσαν γιορτερὰ, καὶ τὰ παιδιά χορεύαν. Τὸ σπίτι ἓνα πανηγύρι.

Καὶ σὰν ἦρτε ἡ ὥρα νὰ ντυθῇ ἡ νύφη παίξαν τὰ ὄργανα καὶ τραγούδησαν οἱ τραγουδιστάδες μὲ τὰ σπασίματα τῆς φωνῆς τους τὰ — γοργοσπασίματα: Ἀλλάζουνε τὴ νιόνυφη τῆς βάζαν τὰ χρυσᾶ της τὴν καμαρών' ἡ μάννα της καὶ τὰ πεθερικά της.

Ἐν' ἀπὸ τὰ κορίτσια ἡ Μελάνθη, ἡ ξαδερφοῦλα

της, παίρνοντας τὴν ἄσπρη νυφικιά της κάλτσα γύρισε σὺλους νὰ τὴν ἀσημώσουν. Ἔτσι κατόπι ἀσημωμένη τὴν φόρεσε ἡ νύφη δείχνοντας τὸ κάτασπρο ποδάρι της μὲ προφύλαξη στὰ κορίτσια.

Καὶ ἀλλαγμένη πιά τήνε κάθισαν στὴ μέση τοῦ δωματίου της πάνω σὲνα σκαμνὶ βαλμένο μέσα σὲνα σινὶ μεγάλο, κι ἄρχεψε τὸ χτένισμα καὶ τὸ τέλιασμά της καὶ τὸ γιρλάντωμα. Καὶ τὰ κορίτσια τραγουδοῦσαν:

Ἔχεις μαλλιά τετράξανθα στὶς πλάτες σου ριχμένα
σὲ τὰ χτενίζαν ἄγγελοι πὲ διαμαντένια χτένια.
Νύφη μου, τὸ φουστάνι σου ἄγγελοι σὲ τὸ ράψαν
καὶ στὴ δεξιὰ σου τὴν πλευρὰ τὸ ὄνομά σου γράψαν.

Πάνω στὰ τραγούδια κι ἡ νύφη καλὴ κι ὑπέροκλη μὲ τὰ μάτια χαμηλωμένα, τριγυρισμένη μὲ τὶς φιλενάδες της καὶ τὶς ξαδέρφες της κλαίει καὶ παραπονιέται. Καὶ θέλει νάβῃ ἡ εὐτυχισμένη νύφη ποὺ θάμπαινε σὲ κόσμον ἄγνωστο κι ὄνειρεμένο, μὰ καὶ δὲν ἤθελε, γιατί ἄφινε μιὰ ζωὴ ὀπίσω της παρθενικιά, ζωὴ ἀπὸ ἀγάπη καὶ χάδια. Κι ὅσο κείνη σφογγίζε τὰ φλογισμένα μάτια της καὶ κατάπινε τὸ πόνο της, ἄλλο τόσο τὰ τραγούδια πιὸ γλυκὰ καὶ πένθιμα ὑψωνότανε:

Ὅσες χαρὲς κιὰν ἔντρεξα δὲν εἶδα τέτοια νύφη
πῶχει τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι στήθη.

Πάνω στὰ τραγούδια καὶ στὰ κλάματα μπαίνει στὸ δωμάτιο τῆς νύφης ἀκουμπώντας στὸ ραβδί του κιὸ κύρ Γιαννᾶκος λαμπροστόλιστος. Κρατώντας ἕνα

κουλίκι τοῦ γαμπροῦ σταλμένο, σταύρωσε τρεῖς φορές τὴν κόρη του.

Τρεῖς παραδερφές της τότε ἄπλωσαν πάνω στὸ κεφάλι της ἕνα καθάριο τραπεζομάντηλο καὶ κρατώντας το ἔτσι μὲ τᾶλλα σπάσαν πάνω στὸ κεφάλι της τὸ κουλίκι καὶ τὸ μοιράστηκαν ὅλες ἀνάμεσὺ τους. Καὶ ξανάρχισε τὸ τραγοῦδι μελαγχολικό:

Προσκαίνα, νύφη, φίλησε τῆς μάννας σου τὸ χέρι
γιὰ νὰ σοῦ δώσει τὴν εὐκὴ νὰ πὰ νὰ κάνεις ταῖρι.

Στὴν πόρτα δὲν ματάρχεσαι στὴν πόρτα της δὲν πα-
[τάεις

κιὰν ἔρχεσαι καμιὰ φορά, θὰ βιάζεσαι νὰ πάεις.

Κάνε μετάνοια, φίλησε τῆς μάννας σου τὸ χέρι,
γιὰ νὰ σὲ δώσει τὴν εὐκὴ νὰ ζήσεις μὲ τὸ ταῖρι.

Κ' ἡ Ζηνοβία χύνοντας πικρὰ δάκρυα καὶ καφτερὰ καὶ κάνοντας μετάνοιες, φίλησε πρῶτα τὸ χέρι τοῦ πατέρα της, ποὺ τῆς μέτρησε τὴν προῖκα πλούσια, καὶ κατόπι τῆς μάννας της, ποὺ τὰ κρυφὰ της λογαριασμό δὲν ἔχουν. Ὑστερα φίλησε ὅλες μὲ τὴ σειρὰ κιόλους. Ἐνα ἕνα φίλησε τὰδέρφια της τὰ ξαδέρφια καὶ τὶς φιλενάδες. Καὶ τότε ὑψώθηκε ἕνα κλάμα. Κῆ-κλαψε ὁ κύρ Γιαννᾶκος, καὶ μοιρολόγησε ἡ θειά Ἄννα, καὶ πῆραν τὸ κλάμα οἱ νύφες καὶ οἱ θεῖες καὶ γίνηκε κακὸ μεγάλο, ὅμως πάντα κλάμα χαρᾶς κελπίδας. Καὶ σὰν ἔσκυβε ἡ νύφη κάνοντας μετάνοιες στοὺς γονιούς της, ἀνέβαινε καὶ τὸ τραγοῦδι γλυκο-

λάλητο ψηλά κ'ἔπαιρνε ὁ ἦχος φτερά καὶ φεύγοντας σκορποῦσε στὴ γειτονιά.

Τὸ δέντρο ποὺ ποτίζατε στὴν πλούσια τὴν αὐλή σας τώρα θὰ σᾶς τὸ πάρουνε, δώστε του τὴν εὐχή σας.

Ἔτσι μέσα στὴ συγκίνηση αὐτὴ καὶ τὸν ἀποχωρισμὸ τὸ ζωντανό, ποὺ παρηγοριὰ δὲν εἶχε, κάθισαν πλιὰ τὴ νύφη ντυμένη καὶ στολισμένη σὰν ἀνοιξιᾶτικη μυγδαλιὰ τῆς Θράκης, σὰν κρῖνος σὲ πλούσια γλάστρα στὴ γωνιά τῆς κάμαρας, στολισμένη μὲ τὰ χειμωνιάτικα στρωσίδια τῆς μάννας της καὶ λαμποκοπημένης. Ἀκόμα σιγοκλαίει καὶ σκουπίζει τὰ καντερά της δάκρυα, ποὺ κυλᾷν στὰ ἀνθισμένα της μάγουλα. Ἔτσι τὴν παραστέκουν καὶ τὴν παρηγοροῦν.

Στὸν πέρα μαχαλά, ὅπου πῆγαινες ἀπὸ τοῦ κυο Γιαννάκου διαβαίνοντας ὅλο τὸ μεγάλο δρόμο γιὰ τὴν ἀγορά, γιόρταζε καὶ κεῖ τὸ σπῖτι τοῦ κυο Λευτέρη Σταμάντογλου.

Οἱ πόρτες τοῦ παποῦ Σταμάντογλου δλάνιχτες, καὶ τὰ πλακόστρωτά του καλοπλυμένα, καὶ ἡ σάλα του λαμποκοπημένη καὶ γιομάτη ἀπὸ καλεσμένους. Ὅλο τὸ συγγενολόγι τοῦ γαμπροῦ ἐκεῖ σιγίζονταν. Μέσα ξύριζαν τὸ γαμπρὸ καὶ τὰ τραγούδια παίρναν καὶ δίναν:

Γαμπρέ μου φρεσκοξύριστε, σύρε νὰ πᾶς στὴν κόρη ποὺ σὲ προσμένει μὲ χαρὰ καὶ μὲ χλωμὸ τὸ θῶρι :

Σύρε ἐλάφι μ' ὁμορφο νὰ πᾶς στὴν ἀλαφίνα σύρε ἀνθέ μου γιὰ νὰ βρῆς τὸ κρῖνο σ' μέσ τὰ κρῖνα.

Ὁ γιὸς τοῦ Σταμάντογλου, τὸ τρίτο του παιδί καὶ τὸ ντιρέκι τοῦ σπιτιοῦ του, ἔλαμπε ξυρισμένος τώρα καὶ φορεμένος τὸ πουνκάμισο τῆς νύφης ἄσπρο κατάσπρο σὰν χιόνι.

Τὰ παλλικάρια, οἱ φίλοι καὶ παραδερφοί του, τραγούδησαν καὶ ξανατραγούδησαν τὸ ξύρισμά του:

Μπαρμπέρη, τὰ ξυράφια σου, καλὰ νὰ τὰρματώσεις σὰ ξυραφίσεις τὸ γαμπρὸ νὰ μὴν τὸν αἱματώσεις.

Ὁ γαμπρὸς σὰν τέλειωσε τὸ ξύρισμά του μπῆκε στὴ μεγάλη σάλα τοῦ σπιτιοῦ, ὅπου ὁ πατέρας του σὰν ἀληθινὸς ἄρχοντας καθησμένος κάπνιζε τὴ μακρυνά του πίπα καὶ κουβέντιαζε μὲ τοὺς καλεσμένους. Νὰ ὁ κύρ Βεργῆς, νὰ ὁ Σουλίδης, νὰ ὁ Μπουγόγλους νὰ καὶ ὁ Τσουφούτ Βεργῆς ὁ τοκιστής, ποὺ τόκιζε στὰ χωριὰ τὸν παρὰ του τὸ χειμῶνα καὶ τὸν μάζευε κάθε καλοκαῖρι. Λέγαν καὶ λέγαν ἀτέλειωτα. Σκύβοντας ἔτσι μπροστὰ σὲ τέτοιους ἀξιοσέβαστους γέροντας, φίλησε τὸ χέρι τοῦ πατέρα του καὶ πῆρε τὴν εὐχή του.

— Εὐτυχισμένοι, ὀγλούμ, καὶ νοικοκύρης. Πέτρα νὰ πιάνς καὶ χρυσάφ' νὰ γίνται, τοῦπε.

Φίλησε καὶ τῆς μάννας του τὸ χέρι, ποὺ μέσα στὴ σαμουρόγουνά της χωμένη, πρεπομαχοῦσε πλάγι στὸ γερο-Σταμάντογλου, μὲ τᾶσπρα της ζουλούφια καὶ τὰ κόκκινά της μάγουλα.

— Καλορρίζικος παιδίμ' και τυχερός. Νὰ ζήσ'ς και νὰ γεράσ'ς.

Σὰν φίλησε και τῶν γερόντων τὰ χέρια και πῆρε τις εὐλογίες τους πλούσιες, ξανακάθισε πάλι στὸ σκαμνὶ του γελούμενος.

Ἔτσι τόνε σήκωσαν στὰ χέρια μὲ τὸ σκαμνὶ οἱ φίλοι του τρεῖς φορές φωνάζοντας «ἄξιος ἄξιος». Κεκεῖνος ἔταξε ἓνα «ρακὶ κεφὶ» ὕστερ' ἀπὸ τὴ χαρὰ του ξεχωριστό. Δὲ πέρασε πολὺ και λαμπροφορεμένος φάνηκε πλιὰ μὲ τὰ γαμπριατικά του ροῦχα. Ἐλαμπε, ἔτσι ροδοκόκκινος και στρογγυλός, μέσα στὰ μαῦρα ροῦχα.

Τὸ μεσημέρι ὁ ἥλιος μέσα σὲνα οὐρανὸ καταγάλαζο και καθάριο ὑψώθηκε ζεστὸς στὴν πολιτεία. Νόμιζες πὼς εἴτανε ἄνοιξη. Ἡ νύφη μὲ συγκίνηση μέσα στὸ σπῖτι τοῦ κυρ Γιαννάκου ἔβλεπε τὰ προσωπα πὺ τὴν περιτρογύριζαν. Τὰπομεσήμερο ὁ ἥλιος χτύπησε περίλαμπρος, χτύπησε στὸ δωμάτιό της και στόλισε ὠραῖα και φωτεινὰ και κάτασπρα και λαμπρὰ τὰ πάντα. Μετροφυλλᾷ τώρα τὰ περασμένα της ἡ Ζηνοβία, και μέσα στὶς σελίδες και τὰκατεβατὰ τοῦ βιβλίου τῆς ζωῆς της, βλέπει και τὰ ὄνειρα, τὰ μελλούμενά της ὅλα εὐτυχισμένα και ὑπέροκα. Καὶ ἡ ψυχὴ της ἀνάπνευσε και ἀλαφρώθηκε ἀπὸ τὸ βάρος, πὺ τὴν πλάκωνε ἀπὸ τὸ πρωί. Καὶ τὸ χαμόγελο ἀνθισε στὰ χεῖλη της και τὸ πρόσωπό της ἱλαρώθηκε. Χτύπησε ἡ καρδιά της ἀναπαντικά κι ἀτσάλωσε τὴ δια-

θεσὴ της γιὰ τὸ παντοτεῖνὸ ἀπὸ τὸ σπῖτι της ταξίδι. Καὶ γέλασε και μίλησε και πείραξε τις φίλες της.

Καὶ νὰ ἀκούστηκαν τὰ λαλήματα ἀπὸ μακρυνὰ ν' ἀνηφορίζουν. Τὰ λαοῦτα ὕψωναν τις νότες τους μεθυστικές. Χτύπησαν οἱ καρδιὲς ὁλονῶν. Καὶ σὸλων τὰ μάτια κατέβηκε ἓνα δάκρυο συγκίνησης.

— Ἔρχονται, ἔρχονται!

Καὶ οἱ προάγγελοι τῆς γαμήλιας πομπῆς ἔφτασαν στὶς ὀρθάνοιχτες ὀξώπορτες τοῦ κυρ Γιαννάκου. Νὰ ἡ πομπή. Τὰ λαλήματα μπροστά. Τὸ βιολὶ παιζογελᾷ, τὸ κλαρίνο μὲ πόνο στενάζει, και τὸ λαοῦτο κρατᾷ τὸ ἴσο. Ἀκολουθᾷ ὁ γαμπρὸς πὺ τὸν κρατεῖ ὁ παρὰγαμπρος κι ὁ σύντεκνος — ὁ κουμπάρος. Ἀκολουθοῦν ὁ κυρ Σταμάντογλους και ἡ κυρὰ Μαργῶ ντυμένη στὰ γουνώματα και τὰ μεταξωτὰ μισοφούστανα. Τᾶσπρα της ζουλούψια μισοκρύβονται μέσα στὸ μεταξένιο φακιόλι της. Τὰ σκουλαρίκια της κινιοῦνται σὰν πολυέλαιοι στὴν ἐκκλησιά. Καὶ ἡ μπουρλιά της χρυσίζει τὰ λαιμά της και σκεπάζει τὸ γαλατερό της στῆθος. Πίσω της ἀκολουθοῦν ὅλο τὸ σόγι, ἄντρες και γυναῖκες. Καὶ γλυκομιλοῦν και κουβεντιάζουν περίχαρα και γελαστά.

Κι' ὁ κόσμος σεργιανίζει. Πόρτες κρᾶνοιχτες και παραθύρια στενάζουν ἀπὸ τὸ πλῆθος. Βγῆκε νὰ χαρῇ τὴν ξακουσμένη φαμιλιά τοῦ κυρ Σταμάντογλου, πὺ πῆγαινε νὰ πάρη τὴ νύφη της.

Νὰ ἡ αὐλὴ τοῦ κυρ Γιαννάκου κατάγεμη. Ὁ γαμπρὸς μὲτὸ σύντεκνό του και τὴ συντέκνισσα ἀνεβαίνουν

τὰ σκαλιὰ καὶ πᾶν στὴ νύφη. Τρίζει ἡ σκάλα τοῦ σπιτιοῦ ἀπὸ τὸ πλῆθος. Τὰ πεθερικά ὁδηγοῦν τὸ γαμπρὸ τους στὸ δωμάτιο τῆς νύφης. Τὰ λαλήματα κάτω στὴν αὐλὴ παίζουν. Μπαίνουντας ὁ γαμπρὸς τῆς δίνει τοῦ γάμου τὸ δαχτυλίδι. Ἡ Ζηνοβία μὲ τὰ μάτια χαμηλά, ὄραιοπλούμιστη ἀπλώνει τὸ δάχτυλό της καὶ φορεῖ πλιά τὸν ἄλυτο δεσμό.

Ἔτσι ἔτοιμοι κατεβαίνουν τώρα στὴν αὐλὴ γαμπρὸς καὶ νύφη. Καὶ ἡ πομπὴ ξεκινᾷ κατὰ τὴν ἐκκλησιά.

Οἱ ἁγισαρανταμάρτυρες μεσ' ἀπὸ τὴ λίμνη τους παγωμένοι καὶ πικροί, ὅπως εἶταν ζωγραφισμένοι, θαρρεῖς καὶ χαμογέλασαν στὸ ἔμπα τῆς πομπῆς μέσα στὴν ἐκκλησιά. Ἦχησαν οἱ ψαλμουδιὲς καὶ ἀγαλλίασαν οἱ μορφές τους. Μόνο στὸ τέλειωμα τῆς ἀκολουθίας σὰν ἔσβησαν τὰ κεριά καὶ οἱ πολυέλαιοι καὶ τὰ μανάλια καὶ ὁ καντηλανάφτης ἔκλεισε τὶς πόρτες τῆς ἐκκλησιᾶς, τότε πάλι συγγέφιασε τὸ πρόσωπό τους καὶ τὸ γυμνὸ τους κορμὶ πῆρε τὸ τρέμουλο καὶ τὸ ξεπάγιασμα, πὺν ὁ ζωγράφος τοὺς ἔδωκε τοὺς σαρᾶντα ἁγίους μέσα στὴν κόλαση τῆς παγωνιάς.

Ἡ πομπὴ ἔφτασε στὸ σπίτι τώρα τοῦ κυρ Σταμάντογλου. Ἐξω ἀπὸ τὴν πόρτα του τὰ λαλήματα δυνάμωσαν καὶ τὰ τραγούδια ἤχησαν:

Ἀνοῖχτε πόρτες τῇ γαμπροῦ, πόρτα τῆς μαυρομάτας νάμπει ὁ γαμπρὸς μὲ τσόχινα κῆ νύφη μὲ κινᾶτα.

Ἡ νύφη ἔμπαινε μόνη κατάμονη πιά, κρατημένη

στοῦ γαμπροῦ τὸ χέρι, τῇ θύρα τοῦ κυρ Σταμάντογλου, χωρισμένη ἀπὸ τοὺς ἰδικούς της, πὺν στεφανοχαιρετώντας τὴν τράβηξαν στὰρχοντικό τοῦ κυρ Γιαννάκου νὰ γιορτάσουν, δίχως πλιά τῇ νύφῃ, τῇ χαρὰ της.

Κιόταν ὁ ἥλιος ἔπεσε καὶ ἀνάψαν τὰ φῶτα καὶ ἄστραψε τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ μεῖναν οἱ καλεσμένοι μόνοι, ἄρχεψαν τὰ κεράσματα καὶ οἱ χοροί. Καὶ οἱ τραγουδιστάδες παίζοντας τὰ λαλήματα τραγουδοῦσαν:

Χόρευε χαϊδεμένη μου, μαλαματένια βούλα
νὰ σὲ χαρεῖ ἡ μαννούλα σου, πὺν σεῖχε μοναχούλα.

Καὶ ἡ νύφη μεσ' τᾶσπρα κρέπια καὶ στὰ τέλλια τὰ χρυσᾶ βουτηγμένη, κρατώντας τὴν οὐρὰ τοῦ νυφικοῦ της, σέρνει τὸ χορὸ καὶ σειέται ὀλόσεμνη καὶ χαμηλοβλεποῦσα.

Κιᾶνάβει τὸ τραγοῦδι:

Νύφη μου κολορρίζικη, νύφη μου νὰ γεράσεις
νύφη μου, μὲ τὸ νέο σου ὠραῖα νὰ περάσεις.

Καὶ γίνεται μὲ τὴ σειρὰ «πρόβodos» ὁ γαμπρὸς, καὶ λυγίζεται καὶ τσακίζεται καὶ σέρνει πίσω τὴν ἄρμαθιὰ τῶν κοριτσιῶν μὲ τῇ νύφῃ.

Λεβέντης εἶσαι μάτια μου, λεβέντικα χορεύεις
λεβέντικα πατεῖς στὴ γῆ καὶ κορνιαχτὸ δὲν παίρνεις.

Κιό χορὸς ἔφερε καὶ τὸ τραπέζι. Ἡ μεγάλη σάλα τοῦ κυρ Σταμάντογλου ἔχει στρωθῇ σῆνα πλούσιο τραπέζι. Θὰ φᾶν καὶ θὰ πιοῦν ὅλοι καὶ θὰ χαροῦν ὑστερνὰ τὸ πιλάφι μὲ τὴ ζάχαρη. Καὶ τὰ σφαχτὰ καμματιάζονται καὶ τὰ μπουκάλια ἀδιάζουν καὶ οἱ εὐχὲς σταυρώνονται.

— Νὰ ζήστε παιδιά!

— Νὰ εὐτυχήστε!

Τὴν ὥρα αὐτὴ ὁ τραγουδιστὴς ὕψωσε τὴ φωνή του:

Συντέκνισσα, ποὺ στεφάνωσες καὶ ἔβαλες στεφάνι
νὰ σάξιώσει ὁ θεὸς νὰ βάλης καὶ τὸ λάδι,

Νὰ ζήσει ἡ νύφη κιὸ γαμπρὸς νὰ ζήσει κιὸ κουμπάρος
νὰ ζήσουν κι οἱ συμπέθεροι κι' ἄλλες χαρὲς νὰ δοῦνε.

Τόσος κόσμος, τόση χαρά! Τρώγοντας καὶ πίνον-
τας βρῆκαν τὰ μεσάνυχτα. Τώρα ἓνας ἓνας οἱ καλε-
σμένοι ἀποχωρίζονται τοὺς νιόνυφους. Πάντα ἀτά-
ποχαιρέτισμα τραγουδοῦν τὰ λαλήματα:

Ἦρτε ὁ τίμιος καιρὸς κ' ἡ βλογημένη ὥρα
νὰ σμίξει τὸ γαρύφαλλο μὲ τὴ χρυσὴ τὴ βιόλα.

Τὰ πεθερικά τῆς νύφης μαζί της στεκάμενα στὴ
σκάλα, ξαποστελνουν τοὺς καλεσμένους τώρα πέρα
μεσάνυχτα.

— Εὐχαριστοῦμ' εὐχαριστοῦμ' καὶ στὰ παιδιά σας,
καὶ στὶς χαρὲς σας.

Ἡ κούραση τῆς ἡμέρας κι οἱ κόποι τῆς χαρᾶς
σὺλων τὰ μάτια φέραν τὸν βαθὺ ὕπνο.

Τὴν ὥρα ποὺ λαλοῦσαν τὰ κοκόρια, τὸ σπίτι τοῦ
κυρ Σταμάντογλου εἶταν βυθισμένο στὴν ἡσυχία καὶ
τὸν ὕπνο. Ὅλοι μὲ τὴ σειρὰ τους πῆγαν νὰ κοιμη-
θοῦν.

Ἐξή μέρες ὕστερα ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τὸ σπίτι τοῦ
Σταμάντογλου μὲ τὰ λαλήματα γιόρταζε ἀκόμα τὴν ἀν-
τίχαρα τῶν παιδιῶν του. Τραγούδια καὶ χοροὶ καὶ
τραπέζια καὶ πότοι στερέωναν τὰ θεμέλια τῆς νέας
ζωῆς τῆς ξανθοῦς Ζηνοβίας, ποὺ ὅσο κι ἂν εὐτυχισμένα
ἄρχιζε τὴν καινούρια τῆς ζωή, πάντα ἔστρεφε στὰ
παρασμένα. Κι ὅταν κατόπι πηγαινέ στή μάννα τῆς
μουσαφίρ' σα», πάντα θυμότανε τὸ τραγοῦδι ποὺ τῆς
τραγοῦδησαν στὴ χαρὰ τῆς τὰ κορίτσια:

Κι ἂν ἔρχεσαι καμιά φορὰ, θὰ βιάζεσαι νὰ πάεις.

Γιατὶ ὅσο κι ἂν ἤθελε νὰ καθήσει στὸ πατρικό τῆς
σπίτι, ὅμως κάτι τὴν ἐβίαζε νὰ φύγει, κάτι τὴν ἐ-
σερνε νὰ γυρίσει γλήγορα πλάι στὸ ταῖρι τῆς, μέσα
στὸ σπιτικό τῆς. Φεύγοντας ἀπὸ τὸ πατρικό τῆς
σπίτι δὲν ἔκλαιγε πλιά. Ζωντάνευε μέσα τῆς ὁ πόθος
νάντικρύσει τὸ γαρύφαλλό τῆς, ἐκείνη ἡ χρυσὴ βιόλα,
ὅπως τραγοῦδησε τὸ τραγοῦδι τῆς.

Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΙΣΣΑ

Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΙΣΣΑ

Μὲ τὴ ψυχὴ, μὲ τὴ καρδιά θενάμπω γὼ στὸν ἄδη,
Ν' ἀφήκω τὸ παιδάκι μου, νὰ κλαίει αὐγὴ καὶ βράδυ!
(δημοτικό)

Εἶναι χρόνια πολλά, πού ἕνας ἄνθρωπος, χαμένος
στὴ δύμησή μας, ἄνοιξε τὸ δρόμο στοὺς Θρακιῶτες
γιά τὴν Ἀμερική. Σὰν πλούτησε κάποτε κάλεσε τὸν
ἄδερφό του. Κι' αὐτός—εἶναι πολλά χρόνια—ξεπου-
λώντας τὰ μαγαζιά του καὶ ξεδιαλύνοντας τὴ δουλειά
του, πῆρε τὴ μεγάλη ἀπόφαση, μ' ὅλη του τὴ φαιμελιά
νὰ ξεκινήσει γιὰ τὴν Ἀμερική,—γιὰ τὸν ἄλλον κόσμο!
Κι' ἀληθινὰ φεύγοντας πήγαινε γιὰ τὸν ἄλλον κόσμο.
Ἡ Ἀμερική εἶτανε ὄχι ἡ ἥπειρο, ὄχι ἡ μεγάλη καὶ
πλούσια χώρα, μὰ ὁ κόσμος ὁ φανταστικός, ἀπόπου
κανεὶς δὲ γύριζε, ὅπως δὲν γυρίζει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ
τὴν ἄλλη ζωή.

Καὶ ὅμως ἐπῆγε καὶ γύρισε πίσω! Καὶ γυρίζοντας
σὰν νὰ νεκραναστήθηκε. Κ' ἐγινε ἔτσι ἡ αἰτία νὰ χαθῇ
ὁ παλιὸς φόβος τῶν ἀνθρώπων γιὰ τὴ μακρυνὴ αὐτὴ
ξηνητιά, πὺ κανένας δύσκολα γυρίζει καὶ δύσκολα ξε-
κολνᾷ.

Ἔτσι ἔφυγαν τὰ καλύτερα παλλικάρια τῆς ἐποχῆς,
Καὶ πῆρε ὁ ἀδερφὸς τὸν ἀδερφὸ καὶ ἔσυρε τὴν ἀδελφὴ
παντρολογώντας την. Καὶ ξεσηκώθηκαν φαμίλιες καὶ
κλείσαν σπίτια καὶ σφραγίστηκαν πόρτες, μὰ κα

στά ξένα στην κάθε πολιτεία της Ἀμερικῆς ὑψώθηκαν καινούρια σπίτια καὶ στερεώθηκαν τὰ φιντάνια ἀπὸ ταπεινὲς φασίλιες τ' Ἀγιγιάννη ἢ τοῦ Σκοποῦ καὶ τῆς Γέννας ἢ τῆς Κεσσάνης καὶ τῆς Χαριόπολης ἢ τῆς Μήδειας καὶ Συλημβριάς. Καὶ ξεπετάχτηκαν στὰ πέρατα τῆς Ἀμερικῆς βλαστάρια, μὰ καὶ σάπισαν καὶ χαθῆκαν νυκοκυρόπαιδα. Ἄλλοι πέφταν κι- ἄλλοι σηκόνονταν.

Ἀπὸ τὸν καιρὸ πάλι, πὺν ἡ φυλλοξήρα χάλασε τὰ μ- πέλια κιὸ μέγας κάμπος τῶν ἀμπελιῶν τῆς Θρά- κης, πὺν τὸ μάτι σου κολυμποῦσε στὴν εὐτυχία του, τώρα ἐρημώνονταν, καὶ κάθε ἀμπελουργὸς ξερρίζωνε τὰ ξεροκούρβαλά του, καὶ τὰ μεγάλα του μαγαζιά, ὅπου ὑψωνότανε οἱ μπόμπες, καὶ τὰ κίνητα βαρέλια δὲ μύριζαν πιά κρασί, μὰ μόνο ξυνίλλα, καὶ τὰ «στουράκια» ξεραμένα δὲ ξεπετοῦσαν τὰ φρισμένο μαῦρο κρασί, τὰ παιδιὰ τοῦ κόσμου «πῆραν τὰ μά- τια τους» γιὰ τὰ ξένα, σὰν τὰ χελιδόνια, καὶ τρεβή- ξαν γιὰ τὸ Σικάγο ἢ γιὰ τὴ Βοστώνη ἢ γιὰ τὴ Νταϊῦτον.

Καὶ πάλι στέλνοντας εἰσιτήριο τὰ δέσφρι τὰ δερφοῦ, κιὰδερφὸς τὴν ἀδερφὴ, ἀρραβωνιάζοντάς τηνε, τοὺς καλοῦσαν μὲ γράμματα ἀπανωτά. Ἐτσι ἀνοιγότανε ὁ παράδεισος τῶν ὀνείρων στὴ φαντασία ὅλων καὶ οἱ ἐλπίδες.

— Τὴ Χρυσὴ μ' ἐμένα τὴν ζητουνά στὴν Ἀμερικὴ τὰ δέσφρια ν' της, θὰ πάει στὰ δέσφρια ντης. Βοήκανα τὸ γαμπρό, ἔλεγε περήφανα ἡ ἄμνια ἢ Βενέτ' μὲ τὸ φα-

κιόλι στὸ κεφάλι καὶ τὴν πλεξούδα τῶν μαλλιῶν της κρεμασμένη στὴ ράχη της.

— Τὶ καλὰ λεγὼ σύ, Βενέτ' ἀπαντοῦσε ἡ Δεσποίν' μὲ ζηλόφθονα τὰ μάτια κοιτώντας τὴ γειτόνισσά της. Καὶ μεῖς ἤθελαμ' ἓνα γαμπρό, μὰ ποῦντος... Γράψ' ντε τὰ παιδιὰ σ' νὰ μᾶς βρούνα ἓναν-να καὶ μᾶς, πρόσθετε παρακαλετά. Τὸ κορίτσ' μου ἔνε ἔτοιμο. Μὸν' μὸν' θὰ πετάξ'. Δῶ πιά χαλάσκαμ', δὲν ἔ- χουμ' ἐλπίδες γιὰ γαμπροί. Τὰ χτήματά μας χάθ- κανα, πάντα.

Ἐτσι ὅλων τῶν μαννάδων ὁ πόθος ἄναβε γιὰ τὰ ξένα καὶ ὅλες πρόθυμες ἄφιναν τὰ γόρια τους καὶ κατόπι καὶ τὰ κορίτσια νὰ φεύγουν γιὰ τὴ γνώριμη πιά Ἀμερικὴ, πὺν μὲ τὰ μεγάλα τους γράμματα τὴ ζωγράφιζαν οἱ ξενητεμένοι γιὰ τὸν τόπο, ὅπου φτιάρι- ζαν τὸ χρῆμα καὶ τὸ «τσουβάλιαζαν» καὶ τὴν ἱστοροῦ- σαν τόσο ὥραϊα καὶ παραστατικά. Καὶ διαβάζοντας τὰ γράμματα ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι ἄκουες: — Ἡ Νέα Ὑόρκη, μητέραμ' μᾶρεσε πολὺ! ἔνε ἓνα θάμα! Μὸν' βγήκαμ' πὲ τὸ παμπόρ, πήραμ' ἓνα αὐτοκί- νητο καὶ τράβηξαμ' ἴσα στὸ ξενοδοχεῖο, πὺν θᾶμε- ναμ'. Γιὰ νὰ φτάσουμ', ἔκαναμ' μιὰ ὥρα καὶ παρα- πάν'. Γὼ ἔγλεπα σαστισμέν'. Καὶ τὶ νὰ πρωτοδῶ! Ἐγλεπα τὰ γεφύρια πὺν περνούσαμ', τίς σιδερό- δρομ', τὰ ψηλά ντους χτίρια, τίς ὥραϊοι τους ἴσιοι δρόμ', πὺν νὰ σαστίξ' κανεῖς.

Σὰν ἔφτασαμ' δὰ στὸ ξενοδοχεῖο τὶ νὰ δγῆς. Μὸν, μπήκαμ' μέσα, βρέθκαμ' σὲ μιὰ πατωσιὰ τσιγκίς

—γκιτμίσ', πὺν εἴνταν σὰν τὸ «μπαγίρ» μας μεγάλ'. Τὶ στρωσίδια, τὶ ἐπιπλα! Χιλιάδες φώσια ἔλαμπάνα. Κόσμος πολὺς κάθουνταν, ἄλλ' πορπατοῦσαν κι' ἄλλ' σεργιάνζαν. Ὀλόγκαιλόγερα μαγαζιά. Πρῶτα πρῶτα δυὸ «ἐσθιατόρια» πὺν ἔπαιζαν καὶ μουσικὲς. Μετὰ ἓνα πρᾶμα τευτάδκο. Ὅτι θέλς μέσα. Χίλιες βολὲς καλύτερο πὲ τὴ νταγὴ τὴ Γιάγκου τὴ Ταστσίδη. Κατὸπ' ἓνα ζαχαροπλαστεῖο, ἓνα βιβλιοπωλεῖο. Θαρρεῖς καὶ ἤμνα στὴ νταγὴ τὴ Ζωναρά τὸ βιβλιοπωλεῖο, πὺν γόραζαμ' τετράδια καὶ χαρτὶ τῆς ἰχνογραφίας. Καὶ ἓνα τυπογραφεῖο. Δὲν ἔλειπε καὶ ὁ τελέγραφος, καὶ τράπεζα νὰ στείλς' τὶς παράδες σου. Ὑστερα πῆραμ' τὸν ἀριθμὸ τὴ δωμάτιού μας καὶ τὸ γκαρσὸν' μᾶς πῆγε κεῖ πὺν θάμεναμ'. Βρέθηκαμ' ἔτσ' σὲνα πολὺ ὠραῖο δωμάτιο. Ὅλα ἄστραφταν πὲ τὴν πᾶστρα. Τότες θυμῆκα τὰ δικά μας τὰ σπίτια καὶ γέλασα, μητέρα. Τὸ κάθε δωμάτιο ἔχ' κ' ἓνα μικρὸ δωματάκ', πὺν ἔχ' τὸ μπάνιο κ'. Ὅλα εἴνταν ἄσπρα σὰν τὰ σεντόνια. Τὸ ξενοδοχεῖο αὐτό, μητέρα, ἔχ' εἴκοσ' πατώματα καὶ δυὸ χιλιάδες δωμάτια.....

Διάβασε τέτοια πολλὰ γράμματα καὶ ἡ Ραχλιὼ τὴ Ρουμπή, καὶ πιά μέσα στὸ μυαλό της ὠρίμασε ἡ ἰδέα τῆς ξενητειᾶς. Δέκα χρόνια πέρασαν πὺν ἡ ὠμορφη Ραχλιὼ διάλεγε τὸ νέο πὺν θὰ πάρει. Τὸ σόγι της εἴταν ἀπὸ τὰ μεγάλα, μὰ ἡ τύχη της μικρὴ. Ὁ κύρ Ρουμπῆς μεγάλος νοικοκύρης, μὰ παντρεύον-

τας τὰ ἄλλα του κορίτσια καὶ μετρώντας τὶς προῖκες, πῆγε νὰ χαθῇ. Ἐπειτα ὁ ἓνας τῆς μύριζε τῆς Ραχλιὼς κι ὁ ἄλλος τῆς βρωμοῦσε. Ὁ τρίτος δὲν τὴν ἔπαιρνε γιὰτ' εἶχε προῖκα μικρὴ. Ἐτσι διαλέγοντας ἔφτασε τὰ τριάντα χρόνια, καὶ στὸν καθρέφτη κάποτε ξεχώρισε ν' αὐλακώνουν τὸ πρόσωπό της οἱ πρῶτες γραμμὲς, πὺν τὴν εἰδοποιοῦσαν πὼς τὰ χρόνια δὲν περνᾶν ἔτσι μὲ τὸ ἀζημεῖωτο καὶ πὼς ἡ Ἐλένη μὲ τὸν καιρὸ γίνεται Ἐκάβη. Ἀθελα θυμότανε τὸ τραγοῦδι, πὺν μικρὴ ἀσυνεῖδητα τὸ τραγουδοῦσε πολὺ ὀρεχτικά!

Πᾶν τὰ χρόνια, πᾶν τὰ νειάτα

.....καὶ τὰ μάγουλά μου τὰ κνηκᾶτα.

Ὅσες φορὲς οἱ προξενήτριες μπῆκαν στὸ σπίτι τοῦ Ρουμπῆ ἔφυγαν ἄπραχτες, γιὰτὶ τοῦ κοριτσιοῦ τὰ καπρίτσια σκάλωναν τὴ δουλειά. Μάταια ἀνακατεύτηκε κι ὁ Παπαχριστόλδος νὰ τὴν ἀρραβωνιάσει, πὺν στὰ χρόνια τῆς παπαδικῆς του τὰ σαράντα, ἀλάθευτα ἀρραβώνιαζε καὶ στεφάνωνε αὐγατίζοντας τὴ Ρωμαίικη γεννιά.

— Μὰ ποιόννα θέλς; Αὐτὸς βρωμᾶ, κεῖνος μυρίζ', κεῖνος τέτοιος, αὐτὸς τοῦλγος, ἔτσ' στὸ ράφ' θὰ κάθεται; Ὁ γλούμ, τὰ χρόνια περνοῦν καὶ οἱ μικροὶ μεγαλώννα. Οἱ παραδερφές σου ἔχνα πὲ πέντε παιδιὰ, καὶ σὺ κόμ' τὸ συλλογιέσαι, τῆς ἔλεγεν ὁ πατέρας της.

Ἡ παλιὰ εὐλάβεια τῶν παιδιῶν—ποῦναι τὴ τώρα! — τὴν ἔκανε τὴν ξακουσμένη τὴ Ραχλιὼ νὰ

κατεβάζει τὸ κεφάλι καὶ νὰ κλεῖ τὸ στόμα. Στὴ μεγάλη της μονάχα στενοχώρια, σὰν ἀκουγε τὸν πατέρα της νὰ τῆς λέει ταχτικά—Πέμ' ντε καὶ σύ, νὰ γὼ σὲ εἶπα, γιατί για δὲ μὲ λές; Πέμ' ντε; Ποιὸν νὰ θέλ' ῆς, νὰ σὲ τὸν βροῦμ' πὲ τὴν Πόλ', νὰ ξενοιάσουμ', τότε μονάχα μὲ πείσμα ἀποτραβιώνταν ἀπὸ τὸ παράθυρο ἀκουμπησμένη, ἀπ' ὅπου ἔβλεπε κάτω στὴν πλακόστρωτη αὐλὴ καὶ τὸν μπαχσὲ μὲ τὰ μύρια λούλουδα καὶ τὶς ἀμέτρητες γλάστρες καλοθεμένες—Γὼ δὲ θὰ παντρευτῶ ἔλεγε, γιατί ἐπιμέντε; Γὼ δὲ θέλω παντρεῖα. Κι' ἄς γεῶ ὁ κόσμος πὲ μένα. Καὶ ἔφευγε στὴν αὐλὴ, πλάγι στὰ λουλούδια της πάλι καὶ πλάγι στὶς γλάστρες της ποτίζοντας στὸν πατέρα της τὰ πιὸ πικρὰ φαρμάκια. —'Ακοῦς ἐκεῖ μπρὲ νὰ μὴ θέλ' παντρεῖα; "Εγίναμ' ρεζίλ' στὸν κόσμο.....

Μιὰ φορὰ, πὺν δὲν τὴν ἐπῆρε ὁ τάδε, ὁ Μπιλντιρῆς ὁ Γιώργης, κι αὐτὴ καταφρόνησε τὸν τάδε — τὸν Πέτρο τὴ Καμπὰ τὸν πραματευτὴ, καὶ τὴν κακολόγησαν μὲ τὸν τάδε — ἄχ ἐκεῖνο τὸ Μουχταρόπλο, πὺν χόρευε μαζί του στὸ χορὸ καὶ τὴν τσίμπησε, καὶ τὴν ἀγριομάτιαζε ὁ δεῖνα, πὺν δὲν καταδέχτηκε μαζί του νὰ χορέψει κάνοντας τὸ βαρὺ, δὲν ἤθελε πιά νὰ δέσει μὲ πατριώτῃ τὴ μοῖρα της. Ὁ νοῦς της, ἡ φαντασία της, ἡ λαχτάρα της εἵτανε νὰ χαθῇ ἀπὸ τὸν τόπο της καὶ νὰ βρεθῇ στὰ ξένα. "Επειτα κοσμογύρισε στὴν Πόλη, στὸ Μπουκουρέστι καὶ στὴ "Υάμπολη. Γνώρισε κόσμο καὶ γνωρίστηκε. Τώρα ἔβλεπε τὸν τόπο της μέρος ταπεινὸ, τοὺς νέους τῆς πατρί-

δας της ἀπολίτιστους καὶ λίγους γι' αὐτήν. "Επρεπε ἢ νὰ μείνει γεροντοκόρη ἢ νὰ ταξιδέψει στὴν "Αμερική, ὅπου ἡ μοῖρα της καὶ τὸ γραμμένο της τὴν καλοῦσε.

— Γὼ θὰ πάγω στὴν "Αμερική ἔλεγε. Ὁ γαμπρὸς ἔν' ἔτοιμος. Καὶ γελοῦσε ὅπως πάντα μὲ τὸ γέλοιο της ἐκεῖνο, πὺν ἔβγαινε ἀπὸ ὅλη της τὴν καρδιά.

Ὁ κ. Ρουμπῆς εἶχε καλὰ ἀγόρια. "Αλλά στὴ δουλειὰ του κι' ἄλλα στὰ ξένα. Εἶχε γιὸ καὶ στὴν "Αμερική. —"Εχομ' συγγενέψ' καὶ πὲ τὴν "Αμερική ἔλεγε. Συμπεθέριασαμ' καὶ πὲ τὸν ἄλλον κόσμο!

Χαροπάλαιψε τ' ἀγόρι του τὸ πιὸ μικρὸ δουλεύοντας πότε στὴ Βοστώνη καὶ πότε στὴν Ὁχάγιο μέσα σ' ὑπόγεια καὶ σ' ἐργοστάσια ὥς πὺν νὰ μάθῃ λίγη γλῶσσα καὶ νὰ μεστῶσῃ στὸ μυαλό. "Επλυνε πιάτα, κάρφωσε σανίδια γιὰ κασσόνια, καθάρισε καὶ τετσερέδες, πούλησε σικοτάκια ἔξω ἀπὸ τὰ ἐργοστάσια. μὰ στὰ ὕστερνὰ νίκησε καὶ στὰ δέκα χρόνια τῆς ξενιτειᾶς του, πὺν πετάχτηκε ἄντρας ὥς ἐκεῖ δά, ἔστησε μαγαζὶ δικό του καὶ στερέωσε δουλειὰ δικιά του καὶ καλή, κι' ἄρχισε νὰ δένει καὶ κομπόδεμα. Κάποτε θυμότανε καὶ τὸν πατέρα του καὶ τὴ μάννα του τὴν ἄμνια τὴ Ρουμπέσσα, καὶ τὶς ἔστελνε δολλάρια μέσα σ' ἓνα συστημένο φάκελλο. Στοὺς ἐνθουσιασμοὺς του ἀπάνω κάποτε πετοῦσε κ' ἓνα μεγάλο λόγο — Γὼ, πατέρα, θὰ πάρω δῶ τὴ Ραχλιώ. Τῆς βρῆκα ἓνα καλὸ παιδὶ γιὰ γαμπρὸ πὲ τὰ μέρια μας. "Ενε πὲ τὰ Γανόχωρα.

Ἡ ἄμνια ἡ Ρουμπέσσα ξεσηκονότανε ἡ καρδιά της, ὅταν τῆς διάβαζαν τέτοια γράμματα, θύμωνε καὶ μιλοῦσε—Ναὶ τούλγα δά, γούλ' θὰ πᾶμ' ξενητειά. Καὶ τὴν ξενητειά τ' καὶ τὸ καλὸ τ'! Δὲ κοιτάζνα νὰ νᾶρτνα πίσ', μόν, θέλνα καὶ τὰ κορίτσια μας. Γὼ δὲν τὰ στέλνω τὰ κορίτσια μ' τόσο μακρυνά! Στὸν ἄλλ' τὸ γκόσμο.....!

Καὶ ὅμως τὸ βάρος ποῦχε στὴν ψυχὴ της ἡ ἄμνια ἡ Ρουμπέσσα, πού ἀκόμα ἡ Ραχιλιὼ της δὲν παντρεύτηκε κι' ἀκόμα διάλεγε, ἄρχισαν νὰ μαλακώνουν τὴν καρδιά της γιὰ νὰ μπορεῖ ν' ἀκούει κι' ἀπὸ τῆς κόρης της τὸ στόμα τῆς ξενητειάς τὰ λόγια: — Γὼ θὰ πάγω στὴν Ἀμερική. Ὁ γαμπρὸς ἐν ἔτοιμος.

Ἀκούγοντας τὰ λόγια αὐτὰ τῆς κόρης της ἐννοιωθε ν' ἀνοίγει στὸ μέτωπό της ἓνα αὐλάκι ἀκόμα — μιὰ γεροντικιά ζάρα.

Ἡ Ραχιλιὼ, ὅσες φορὲς ἀπὸ κακία ἢ ἀπὸ διάφορο τὴν ρωτοῦσαν αἱ συγγένισσές της ἢ οἱ θεῖές της δι' μακρυνές: — Ἐ δὲ πότε Ραχιλιὼ, θ' ἀκούσουμ' τὴν ἄρραβώνα σ', στερεότυπα ἔλεγε καὶ ξανάλεγε. — Γὼ θὰ πάγω στὴν Ἀμερική, γιὰ μένα μὴν πικραίνεστε. Κάποτε πάλι ἔλεγε: — Γὼ θὰ γίνω καλόγρη! Κοιτάξετε σεῖς τὶς δικές σας καμποῦρες — δηλαδὴ τὶς ἀνύπαντρές σας κόρες.

Καὶ δὲν εἶχεν ἄδικο τὸ κορίτσι. Συχνὰ πυκνὰ ἔβλεπε τὶς φωτογραφίες, πὺν ἐρχότανε ἀπὸ τὶς ἄκρες τῆς Ἀμερικῆς: Ἡ Μαργαρὼ νύφη μ' ἓνα χρυσὸ παιδί πλάγι της. «Ἐνα παλλικάρ' νὰ τὸ πιεῖς στὸ ποτῆρ'» ὅπως ἔλεγε καὶ ἡ ἄμνια ἡ Εὐλαμπία.

Ἡ Θεοδωρίτσα, ἡ Πολυχρονία, ἡ Δουκαῖν', ἡ Χρυσανγῆ, ἡ Σμαραγδὴ, ἡ Φεβρονία, ἡ Λίζα οἱ παραδερφές της ὅλες σὲ τρία χρόνια μέσα, ὅλες χρυσοπαντρεύτηκαν καὶ πῆραν πλούσια παιδιὰ κι' ἀπόχτησαν παιδιὰ καὶ στέλνουν τώρα φωτογραφίες «οἰκογενειακῶς» καὶ «ἐν σώματι». Πότε νύφες, πότε σὲ βαφτίσια, πότε σὲ χαρὲς ἄλλων καὶ πότε σὲ τραπέζια καὶ δεῖπνα ἐπίσημα καὶ σὲ γιορτὲς ἀνάμεσα σὲ σάλες ὄνειρεμένες καὶ σὲ κόσμο φραγχοφορεμένο καὶ λαμπροτόλιστο.

Αὐτὲς αἱ φωτογραφίες εἶναι ἀληθινὰ ἡ πιὸ μεγάλη προπαγάνδα γιὰ τὸ σαγήνεμα τῶν κοριτσιῶν. Ὅσες φορὲς ὁ ταχυδρόμος ἔφερνε καμιὰ τέτοια φωτογραφία ἀπὸ τοὺς ξενητεμένους, ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι κι' ἀπὸ πόρτα σὲ πόρτα γύριζε τὸ καρτόνι αὐτὸ γιὰ νὰ θαμάζουν καὶ νὰ κοιτοῦν μὲ τὶς ὥρες τὰ κορίτσια καὶ οἱ μαννάδες — Νὰ μωρὴ τ' ἀγὸρ' μου!

— Νὰ ἡ Χρυσανγῆ μ' πὲ τὸ παιδάκ' της πλάγ'!

— Νὰ ὁ γιός μου, τὸ παλλικάρ' μου!

Μέσα στὶς φωτογραφίες αὐτὲς ἔβλεπε κανέναν ὅλους τοὺς πατριῶτες μαζεμένους μὲ τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ στὸ γάμο τῆς Ρούλας ἢ στὰ βαφτίσια τοῦ παιδιοῦ τῆς Λίζας.

Καὶ ἡ φωτογραφία δὲν εἵτανε γιὰ τὸ σπίτι τῆς Πολυχρονίας. Ἀς τῆς τὴν ἔστειλε τὸ παιδί της. Εἵταν φωτογραφία ὅλης τῆς γειτονιάς, ὅπου ἔβλεπε ἡ κάθε μιὰ τὸ παιδί της, τὸ παλλικάρι της, τὴν κόρη της, τὸν ἀνεψιό της, ντυμένο μὲ τὰ ἐπίσημα καὶ γαντοφορεμένο.

Καὶ στάλαζαν πάνω της τὰ δάκρυα τῆς χαρᾶς τῆς θειά Ἀνέζως γιὰ τὸ πα λλικάρι της καὶ τῆς ἄμνια Γαρουφαλιάς γιὰ τὴ χρυσοπαντ ρεμένη κόρη της, καὶ τὰ πικρὰ-πικρὰ δάκρυα τῆς θίτ σα Πλατανέσσας, πὺ δὲν ἔβλεπε μέσα τὸ παιδί της, τὸ γιό της τὸν «ρέμπελο» καὶ τὸν «χαῖρσιζ» καὶ τὸ «μπουνταλά», πὺ καὶ στὰ ξένα ἄφαντος κι ἀνηπρόκοπος ἔλειπε μέσα ἀπὸ τοὺς πατριῶτες τοὺς καλοὺς.

— Ποῦν, μωρή, Πλατανέσσα ὁ γιός σου τὴν πήραζε μὲ τὰ ρωτήματά της ἢ Βαρσαμέλ', ποῦντος;

Κ' ἐκείνη χύνοντας τὸ καντερό της δάκρυ πάνω στὴ φωτογραφία, ἔτσι σκυμένη, ἄφιν' ἀναπάντητο τὸ ρώτημα, πὺ τῆς ἀνοίγε πληγὲς καὶ τῆς χάραζε ζάρες στὸ πρόσωπο βαθιές.

Πόσες τέτοιες νύφες εἶδεν ἡ Ραχιλιώ! Πόσες τέτοιες νύφες ζήλ ειψε καὶ πόσες φορὲς δὲν εἶπε μέσα της:— "Ἄς εἶμνα δὰ καὶ γὼ κεῖ! Ὁ ἄγνωστος κόσμος, ὅπου μέσα του ἐκεῖ ἔβλεπε τόσους δικούς τους, τόσα παιδιὰ δικὰ τους νὰ φανερώνονται ἔτσι ἀπροκομένα καὶ ζηλευτὰ μέσα σὲ στιγμὲς πάντ' αὐτὰ χαρούμενες ἢ σὲ βαφτίσια ἢ σὲ χαρὲς καὶ γλεντοτόπια, τῆς ἀναβαν τὸν πόθο νὰ πετάξει γιὰ τὰ μακρινὰ αὐτὰ ξένα. Ἐτσι μιὰ μέρα θ' ἄσχυβαν οἱ γειτόνισσες πάνω στὴ φωτογραφία, πὺ θ' ἄφερνε τὸ ὠραῖο μῦνημα τῆς παντρειάς της, μέσα στ' ἄσπρα καὶ τὰ τούλια καὶ τὶς γιρλάντες καὶ τὰ στέφανα καὶ τὶς ἀνθοδέσμες καὶ τὶς λαμπάδες, κι' ἀνάμεσα στὸν κόσμο ἀπὸ πατριῶτες καὶ χαρούμενες παραδερφές, καὶ παλιὲς γειτονοποῦλες καὶ

συμμαθῆτρες καὶ φιλινάδες, ποῦμαθαν μαζὶ τὴν ἀλφαβήτα κ' ἔρριξαν μαζὶ κοπελλούδια τὶς ψῆφες στὴ σκάφη ἢ ἔπαιξαν ἀστράγαλους ἢ κέντησαν στὸ τελάρο ἢ παίζαν τὸ κρυφτούλι πίσω ἀπὸ τὰ μεγάλα τοὺς βαρέλια μέσα στὰ κρασομάγαζα.

Τί ὄνειρα !! Τί εὐτυχία! Σὰν κι' αὐτὴ νύφη δὲ θάτανε ἄλλη, σὰν κι' αὐτὴ εὐτυχισμένη μὲ τὸ γαμπρό, τὸ σπάνιο παλλικάρι ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, πὺ πλούτησε καὶ γινάντωσε μέσα στὴ Ντετρού ἢ στὴ Νταϊῦτον, μὲ τὰ σπῆττα πλούσια, μὲ πιὰνα καὶ πιανόλες καὶ μὲ παγωνιέρες καὶ μὲ ἡλεχτρικὰ κουδούνια καὶ μὲ αὐτοκίνητα.

Καὶ τ' ὄνειρό της δὲν ἄργησε νὰ διαλύσει. Ἀπὸ καιρὸ τῆς τὸ φανέρωσε ἡ Παναγία κι' οἱ Ἀγισαράντα μάρτυροι, τῆς τὸ φανέρωσε καὶ ἡ καφετζοῦ καὶ ἡ μάντισσα στὰ χαρτιά. — Δρόμο παιδί μ' θὰ νῆχ' ε. Μεγάλο δρόμο! Καὶ στὸ δρόμο σ' στέκεται ἓνα παλλικάρ' ἔτοιμο νὰ σὲ βγάλ' στὰ ψηλά. Σὺ παιδί μ' γλήγωρα θὰ παγαίν' ε πὲ δῶ. Ἡ τύχ' σου ἀνοίξε καὶ εἶσαι πολὺ τυχερή.

Κι' ἀληθινά. Τ' ἀδέρφι της ὁ Ἀνέστ ε, πὺ δούλενε σιδερώνοντας καὶ σιάζοντας φορεσιές, στὰ δεκατέσσερα χρόνια τῆς ξενητειᾶς του, μαζεύοντας χιλιάδες τὰ ποθητὰ δολλάρια, βρῆκε «τὸν λαμπρόν» ὅπως θ' ἄλεγε ὁ Πατρικόπουλος, ἄντρα γιὰ τὴν ἀδερφή του.

Καὶ ἡ Ραχιλιώ, πὺ στὰ χρόνια αὐτά, δουλεύοντας τὰ προικιά της ἱστοροῦσε τὰ καλύτερα κεντίδια

μέ τις πιό επιτήδειες βελονιές, τοίμασε τὰ σεντούκια θεκιάζοντας τὸνα πὰ στ' ἄλλο τὰ καλά της.

Καὶ τί δὲν εἶχ' ἐτοιμάσει! Μὰ κι' ἀπ' ὅσα φαντὰ εἶχε στὰ σεντούκια της ἡ Ρουμπέσσα, παίρνοντας παραγέμισε τὸ σεντούκι τῆς Ραχιλίως γιὰ νὰ μὴ βγάλει ψεύτικο τὸ λαϊκὸ στίχο. πὺν τόσο ξέναργα ζωγράφισε τῆς μάννας τὴ διάθεση:

Καὶ τὰ κρυφὰ τῆς μάννας της
λογαριασμό δὲν ἔχουν.

Ἡ Ραχιλίω ἀψηλὴ καὶ λυγρὴ μ' ὅλη τὴ σβελτωσύνη τοῦ κορμιοῦ της καὶ τὴν ἡσχιούμενη κορμοστασιά της καὶ τὸ χαριτωμένο της χαμόγελο, δὲ μπορούσε νὰ κρύψει ὅμως τὰ χρόνια της. Στὸ μέτωπό της καὶ στὰ μάγουλα κάποιες ἀλαφρὲς γραμμὲς ῥίγωναν τὸ πετσί της κι' αὐλάκωναν τὴν ὄψη της.

Δὲν εἵτανε μικρὸ πρᾶμα νὰ παλαίψει τόσα χρόνια διώχοντας τὴν τύχη πὺν τῆς ἔφερναν οἱ δικῆς, κι' ἀκολουθώντας τὴ μοῖρα της νὰ κάνει τὸ ὄνειρό της ἔργο. Ὅμως οἱ λίγες γραμμὲς πὺν τὴν φιλοδώρησαν οἱ φροντίδες αὐτὲς στὸ πρόσωπο, δὲν εἵτανε δὰ τίποτε μπροστὰ στὸν ὄνειρεμένο γαμπρό, πὺν πετύχαινε μακρυνὰ στὰ ξένα.

Τὸ εἰσιτήριό της μὲ τὸ χρυσωμένο τσέκ ἔφτασε. Εἶχε μαζὶ φτάσει κι' ὁ γαμπρὸς φωτογραφημένος, ὅπως κι αὐτὴ νύφη ὄνειροπλεγμένη στοῦ γαμπροῦ τὰ χέρια ἀπὸ καιρὸ. Ὁ φωτογράφος μὲ τὰ μαγικά του κοντήλια ἔσβυσε ὅλα τὰ χνάρια τῶν χρόνων της καὶ τῶν βασάνων, πὺν πέρασε μὲ τίς παντρολογιές της.

Σκυμμένη μέρες καὶ νύχτες στὴν φωτογραφία αὐτῇ, ἔπλεκε τοὺς πόθους της καὶ τὰ ὄνειρατά της καὶ φανταζότανε τὰ καλά τῆς παντρειάς της. Καὶ ταξίδευε νύφη τοῦ παραμυθιοῦ τώρα. Διάβαινε τοῦ Ὁκεανοῦ τὰ μάκρη μὲ τὴν καρδιὰ πασίχαρη καὶ τὴν ψυχὴ λαχτάρα γιομάτη, καὶ τὴ φαντασία της μὲ πυρετούς. Κάποτε στρέφοντας τὸ νοῦ της καὶ τὴ σκέψη πίσω στὰ πατρικά της χώματα, ὅπου ἀντίκρουσε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ πέρασε τὰ τριάντα της χρόνια μέσα στὴν αὐτὴ τὴν ἀπέραντη καὶ τοὺς μπαχτσέδες τοὺς ἀνθοσμητοὺς καὶ τίς ἀμέτρητες γλάστρες, πὺν μὲ τὸ χέρι της χρόνον καιρὸ θεράπευε καὶ καμάρωνε, δοκίμαζε ἓνα σύγγεφο ἀλαφρό, μὰ πὺν δὲ μπορούσε νὰ ἡσυχάσει τὴ ζωὴ της καὶ τὴ διάθεσή της. Σὰν πεταχθεὶς πετοῦσεν ἡ ψυχὴ της πάλι μπροστὰ στὸ ἄγνωστο πὺν πῆγαινε, καὶ πὺν ἡ φαντασία της τὸ ἐπλαθε μαγικό.

Ἀπὸ τοὺς δυὸ αὐτοὺς κόσμους τὴν ἐχώριζε τώρα θάλασσα πλατυά. Πίσω της ἄφινε μὲ ξεκουρασμένη τὴν ψυχὴ μιὰ ζωὴ τριαντάχρονη καὶ μπρός της ξάνοιγε τὸ φῶς ἀπὸ μιὰ ζωὴ γιομάτη ἐλπίδες: μὲ τὸ μαγικό παλλικάρι, πὺν θὰ τὴν ἔστηνε πλάγι του νύφη λαμπροστόλιστη μέσα σὲ ὄνειρεμένες αἵθουσες, ὅπου στὸ νυχτερινὸ γιορτασμὸ τῶν γάμων της, ὁ φακὸς θὰ στερέωνε τὴν ὥρα αὐτὴ παντοτεινὴ.....

Καὶ τὸ μεγάλο Ὁκεάνειο καράβι τὴν ἀπόθεσε πιά στὴν ὄνειρεμένη γῆ. Ὁ καλὸς ἀδερφὸς τὴν ὑποδεχότανε στὸ μέρος, ὅπου ζοῦσε, καὶ μαζὶ μὲ τὸ νέο, πὺν

ἡ μοῖρα τῆς προώρισε, τῆς ἔστρωσαν νὰ πατήσῃ ρόδα καὶ μυρτιές. Τῆς φόρεσαν οἱ πατριώτισσες τὸ νυφικὸ φουστάνι καὶ ὁ παππὰς ἀπαράλλαχτα, ὅπως ὁ Παπαχριστόλδος στοὺς Ἀγισαρανταμάρτυροι, βλόγησε μὲ τὴν ἴδια τάξη τὰ στέφανά της, καὶ ὁ φακὸς τοῦ φωτογράφου ἀποθανάτισε τὴ μεγάλη αὐτὴ στιγμή τῆς ζωῆς της.

Περὶ φανη τὴν ἔστειλε τὶς μεγάλες φωτογραφίες τῆς χαρᾶς της πλάγι της μὲ τὴν Τολίν, τὴ Βδοκιώ, τὴ Δάφνη καὶ τὴ Λίζα καὶ τὴ Φερσαγή, καὶ τὴν Ἀνίκα καὶ τὴ Θάλεια καὶ τὴ Ρούλα, τὶς παραδερφές της στὸ σχολεῖο καὶ στὰ παιγνίδια — ἓνα κομμάτι ζωῆς στὰ παιδικὰ της.

Ὁ γαμπρὸς κορδιστὸς κι' ἀγαλματένιος πλάγι της μὲ τοὺς πατριῶτες του κι' αὐτὸς — ἓνα κομμάτι ζωῆς καὶ τοῦτος μὲ τοὺς παραδερφούς του. Ἡ Θράκη ἀντάμα μὲ τὸ Μωριά ἀδερφωμένη.

Τώρα θὰ σκύβουν γιὰ πολὺν καιρὸ πάνω στὴ φωτογραφία — ὅταν φτάσῃ στῆς μητέρας της τὰ χέρια τρεμάμενα ἀπὸ συγκίνηση, ἄλλα πολλὰ κορίτσια ἀπὸ τοὺς πέρα μαχαλάδες, νὰ δοῦν τὴν Ραχλιὼ νύφη ὑπέρκαλλη καὶ λαμπροστόλιστη καὶ τυχερὴ καὶ πλούσια. Καὶ θὰ ζηλέψουν μιὰ τύχη ὅμοια καὶ θὰ εὐχηθοῦν καὶ θὰ μακαρίσουν καὶ θὰ παραπονεθοῦν: — Μωρή, Ρουμπέσσα μωρή, σὺ τυχερὴ πάλ'! Γράψ' ντε καὶ μᾶς νὰ μᾶς βρούνα ἓνα γαμπρὸ γιὰ τὴν Πηνελόπ' μου; Κι' ἐμένα τὸ κορίτσ' μου ἔν, ἔτοιμο ἔν.

Καὶ ἡ θεῖα Ρουμπέσσα περίχαρη μὰ καὶ μὲ τὴν πίκρα στὸ στόμα γιὰ τὴν ξενητεῖα θὰ πῇ: — Σεῖς τὰ

παιδιά σας δῶ νὰ νῆν. Γοῦλ' δὲ θὰ πάντα στὰ ξένα. Ἡ ξενητεῖα ἔν πικρὸ πρᾶμα. Μένα ρωτῆστε. Μὴ ξενητεῦτε τὰ παιδιά σας σᾶς λέγω λεγώ.

Καὶ ὅμως ὁ πόθος τοῦ ἄγνωστου θὰ καίει τὰ σωθικά τῆς καθεμιᾶς καὶ ἡ φτώχεια καὶ ὁ χαμὸς τῶν παλλικαριῶν στὰ ξένα τὰ μακρυνά, θ' ἀνάβει τὸν πόθο τῶν μαννάδων γιὰ ἓνα γαμπρὸ «πού, ἅς ἔνε καὶ ξυλένιος».

Ὅταν ὁ Τζιμ-Πὸλ — ὅπως τώρα γράφεται καὶ λέγεται ὁ ἄντρας τῆς Ραχλιῶς — ἄφινε τὸ χωριό του, εἶταν ἓνα παιδί σὰν κατσίκι. Ἡ δίψα τοῦ παρᾶ, ποὺ ἄναβε σὺλα τὰ παιδιά μὲ τὶς φρουτωμένες εἰδήσεις πὼς στὴν Ἀμερικὴ «φτυαρίζνα» τὰ δολλάρια στοὺς δρόμους, τὸν ἔκανε νὰ παρατήσῃ «ἔπειτα ὕστερα μάλιστα λοιπὸν μιᾷ τῶν ἡμερῶν», ὅπως θᾶλεγε ὁ δάσκαλος ὁ Πατρικόπουλος ρινόφωνα, κρατώντας «ὑπὸ μάλης» τὴν ἐφημερίδα καὶ πατώντας στὶς μύτες τῶν παπουτσιῶν του, νὰ παρατήσῃ τὰ κατσίκια ποῦ βόσκει καὶ νὰ βρεθῇ ποδαρᾶτος ἀπὸ τὸ πανύψηλο χωριό του στὴ σκάλα τοῦ Πειραιᾶ ταξιθεύοντας ἡμέρες δέκα, μὲ τὸ ταγάρι του καὶ τὴν ἀγκλίτσα του — σύντροφους ἀχώριστους.

Τὸ Κουτσοπόδι ἀκόμα ζῇ καὶ ἀκμάζει γιὰ νὰ μᾶς διηγηθῇ τὴ γεννεαλογία του καὶ τὴ δόξα τῆς φαμελιᾶς του, ποὺ βόσκησε στὸ διάβα της ὅλου τοῦ ἀργίτικου κάμπου τὰ ἑκατομμύρια τὰ πρόβατα, καὶ πάνω στὰ βράχια καὶ τὶς κακοτοπιές τ' ἀτίθασα γίδια.

Ὅπως καὶ ἂν εἶναι ὁ Τζιμ-Πὸλ πλούτης. Καὶ

τὴν ὥρα τούτη ἄρχοντας ζαχαροπλάστης βασιλεύει στὴ Νταιτρού. Ἀπὸ μακρυνά, βλέποντάς τονε στὴ φωτογραφία γαμπρὸ ἢ στὸ αὐτοκίνητο ὁδηγὸ τῆς γυναίκας του τῆς Ραχιλιῶς, δὲ μπορεῖς νὰ μαντέψεις τίποτ' ἄλλο παρὰ τὸν εὐτυχισμένο κύριο, ποὺ ἀνάθεμά το, τὸν προδίνει μόνον ἡ γραφή του, πῶς δὲν ἐπέρασε ὁ φτωχὸς παιδί, παρὰ τὸ ἀλφαβητάρι: Ἰανουάριο 31 γράφει.

Καὶ ὅμως γιὰ νὰ πλουτίσει δὲν τοῦ χρειαστήκανε τὰ γράμματα. Πλούτησε ἀρχίζοντας ἀπ' ὅλες τὶς βαρυὲς καὶ πρόστυχες δουλιές, γιὰ νὰ φτάσει στὸ σημερινό του πάγκο ἀφέντης, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ στέλνει γράμματα μὲ φακέλλους ἐτικεταρισμένους μὲξη σειρὲς λόγια στὴν ἀριστερὴ μεριά, καὶ νὰ γεμίζει τὰ κεμέρια τῶν δικῶν του γιδιοβοσκῶν ἀπὸ δολλάρια ἀκριβοκέρδη καὶ ματωμένα.

Ὁ βουνήσιος αὐτὸς δουλευτὴς καὶ τυχερὸς Τζιμ Πόλ, εἶναι ὁ Δημήτρης Κουτσοπόδης, ποὺ στέκει τώρα πλάγι στὴ Ραχιλιῶ γαντοφορεμένος καὶ φρακοντυμένος, κοιτώντας σὰν ξόανο μὲ τὴ μὲτὰ θολή καὶ τὸ πρόσωπο γιομάτο ζάρες — τὰ σημάδια τῆς ἀμέτρητης δούλεψής του καὶ τῶν ἀφάνταστων του κόπων. Τὰ χρυσὰ του δόντια παραταγμένα σὰν κοντρόνια στὴ γραμμὴ, δείχνουν τί ἀπόγινε τὸ στόμα του καὶ τὸ στομάχι του στὰ χρόνι' αὐτά.

Καὶ ὅμως ἡ Ραχιλιῶ, ποὺ διάλεγε τὸν ἕνα κιᾶφινε τὸν ἄλλο καὶ τῆς μύριζε τοῦτος καὶ τῆς φαινότανε αὐτὸς μεγάλος, τώρα, ὕστερ' ἀπὸ ἕνα τρικυμισμένο ταξιίδι πέρα ἀπὸ τοὺς Ὠκεανούς καὶ ἡσυκιερὰ βουνά.

ἑστάθη πλάγι στὸ μονοκόμματο αὐτὸ Δημήτρη, ποὺ ἀπομαθαίνοντας τὴ γλῶσσά του μέσα στὰ κατώγια καὶ τὰ πλυσταργιὰ καὶ τὰ καζάνια μπροστὰ, μὲ τὰ βραστερὰ νερά, τῆς ψελίζει ἡδονικὰ σὰν τὴ μουσικὴ τοῦ σουραβλιοῦ του — ἀκόμα στὴν ψυχὴ εἰδυλλιακὸς τσομπάνος — νόου, γιές, ὀλ-ράϊτ καὶ τῆς σφίγγει τὸ χέρι ἀκατάλυτα σὰ ντανάλια τοῦ πεταλωτή.

Εἶναι πλιὰ ὁ ἀδούλευτος σύζυγος, ποὺ τοῦ ὑποτάχτηκε σὰ δαμάλα καὶ κόλλησε τὸ κορμί της στὴ σάρκα τοῦ καὶ φυτεύτηκε τὴ φύτρα τῆς γεννιάς του. Φτάνει ποὺ τῆς ἔχει στὸ σπίτι «πιανόλα καὶ φωνόγραφον καὶ τελέφωνο καὶ ζεστὸ καὶ κρύο νερὸ καὶ μπάνιο καὶ παγωνιέρα», ὅπως ἔγραφε στὰ πρῶτα της γράμματα ἡ Ραχιλιῶ τῆς μητέρας της.

Τώρα οἱ φωτογραφίες της ἔφτασαν. Τὸνειρό της ἐγινε πρᾶμα. Ὅλα τὰ κορίτσια τῆς γειτονιάς σκύβουν μὲ τὶς ὦρες πάνω της. Μελετοῦν μὲ πόθο ὅλες τὶς λεπτομέρειες τῆς χαρᾶς: Τὸ φουστάνι, τὰ στέφανα, τὶς ἀνθοδέσμες, τὴν ὁμορφιά της, τὸ γαμπρὸ — τὸν ποθητὸ δολλαριοῦχο γαμπρὸ. Καὶ ὀνειρεύονται τὰ καημένα ἕναν ὅμοιο μὲ τὰ χρυσὰ δόντια καὶ τὶς χρυσὲς καδένες καὶ τὰ δαχτυλίδια, μισῆς λίτρας βάρους χρυσάφι.

— Εὐτυχισμέν' καὶ καλορρίζικη, ἄμνια Ρουμπέσσα.

Τώρα ἡ Ραχιλιῶ ἔγκυα τοιμάζεται νὰ φέρει στὴ ζωὴ τὸν καρπὸ τῶν δυὸ γενεῶν ἀπὸ τὴ Θράκη καὶ τὸ Μωριά. — Δὲ ξαίρτε, μητέρα μ', ἔγραφε στὰ γράμματά της, πῶς περιμένω τὴν ὥρα αὐτή! Τώρα νοιώθω τὴ μοναξιά μ' καὶ λαχταρῶ, μητέρα μ' τὸν

ἤσκιο σ' καὶ τὸ χέρ' σου, πὺν θὰ κρατήσ' τὸ δικό μ' τὴν ὥρα πὺν θὰ μπῶ στὴν κλινική.....

Ἐρραψε πιά τὰ ρουχαλάκια τοῦ παιδιοῦ της καὶ τραγουδᾷ ἀπὸ τώρα τὸ νανάρισμα, πὺν ἤξαιρε ἀπὸ παιδὶ στὸ σπῖτι τοῦ πατέρα της, ὅταν κουνούσε —παιδὶ κι αὐτὴ, τὴ μικρὴ της ἀδελφούλα :

Ἐλαῖ ὕπνε μ' καὶ παρέ το
κι ἄργησε καὶ φέρε μοῦ το
κι ἄμετο δῶ κι ἄμετο κεῖ
κι ἄμετο στὰ περβόλια
καὶ γέμισε τοὺς κόρφους του
τριαντάφυλλα καὶ ρόδα.

Πρὶν γίνεῖ ἀκόμα μάννα γίνεται μητέρα εὐτυχι-
σμένη, καὶ κλείνοντας τὰ ματόφυλλά της, πλάθει τὴν
εὐτυχία της μέσα στὸ καρτσάκι τοῦ παιδιοῦ, πὺν
στέκει ἀπὸ τώρα ἔτοιμο μὰ ἀδειανὸ ἀκόμα καὶ ξανα-
τραγουδεῖ :

Κοιμήσου καὶ παράγγειλα
στὴν Πόλη τὰ προικιά σου
στὴ Βενετιά τὰ ροῦχά σου
καὶ τὰ γιαμαντικά σου

Δυὸ μέρες πρὶν μπῇ στὴν κλινικὴ ἔγραφε τῆς
μάννας της ἡ Ραχλιώ.—Σὲ δυὸ μέρες, μητέρα μ', θὰ
μπῶ στὴν κλινικὴ. Τὸ σπῖτ' μου τ' ἀφίνω ἔτοιμο. Δέ
ξαίρω ἂν θὰ γυρίσω μαζί πὲ τὸ παιδίμ'. Οἱ γιατροὶ
μὲ εἶπανα πῶς θὰ μὲ κᾶννα, σὰ δυσκολευτῶ, ἐγχείρησ'
νὰ πάρνα τὸ παιδὶ π' εὐκολία καὶ δίχως τυράννιες.
Τὸ παιδὶ μ' ἔρχεται καλὰ, μὲ λένα».

Μέσ' ἀπὸ τὰ λόγια τῆς Ραχλιώος φαινότανε ὁ
φόβος, πὺν δοκίμαζε σὲ μιὰ τέτοια ὥρα. Ἦξαιρε
πὺν πήγαινε στὸ ἄγνωστο. Καὶ ὅμως πάλι γιομάτη
ἐλπίδες, πρόσθετε παρακάτω.—Ἀμα βγῶ πὲ τὴν κλι-
νικὴ θὰ σᾶς στείλω τὴ φωτογραφία μ' πὲ τὸ παιδὶ
μ' μαζί γιὰ νὰ χαρῇτε.

Γράφοντας τὰ λόγια αὐτά, φανταζότανε πῶς θ' ἄ-
σκυβαν πάνω στὴ φωτογραφία της τὰ κορίτσια τῆς
γειτονίας της, κι ἀπὸ τὸν πέρα μαχαλὰ ἡ θειὰ της ἡ
Βενέτ, νὰ τὴν χαροῦν καὶ νὰ τὴν καλοτυχίσουν, νὰ
τὴν εὐχρηθοῦν μαζί καὶ ζηλεύοντάς τὴν πάλι νὰ ποῦν:
—Γιάμ γράψτε δὰ καὶ γιὰ τὰ κορίτσια μας, νὰ μᾶς
βρούνα ἓνα γαμπρό, ἓνα πλούσιγιο γαμπρό ! Σὰν
πέτυχε δὰ ἡ Ραχλιώ γιὰμ' πρέπ' νὰ φροντίσ' καὶ γιὰ
τὰ κορίτσια μας, πὺν κᾶνται.

Ἡ Ραχλιώ ἀνεβαίνοντας σταῦτοκίνητο ἄφινε τὸ
σπῖτι της νοικοκυρίστικα συγυρισμένο. Τ' ἄφινε ἔτοιμο
νὰ τὴν δεχτῇ, ὅταν θὰ γύριζε μητέρα πιά κι αὐτὴν
καὶ τὸ παιδί της, πὺν θὰ τᾶραζε ἀπὸ δῶ καὶ πέρα
μὲ τὶς φωνές του καὶ τὰ κλάματα τὴ σιγαλιὰ καὶ
τὴ μοναξιά του.

Ὑστερ' ἀπὸ τὴν ἀγωνία μιᾶς πρωτᾶρας μητέ-
ρας, καὶ τοὺς πόνους καὶ τὶς ὁδύνες της, ἀνοίγοντας
τὰ μάτια της ἡ Ραχλιώ, ξάνοιξε τὸ παιδί της κι ἄκου-
σε τὴ φωνή του. Σπαρτάρισε ἡ ψυχὴ της καὶ ὁ μη-
τρικός της πόθος ἔγινε δύναμη νὰ σηκώσῃ τὸ κε-
φάλι της ἀπὸ τὸ μαξιλάρι τοῦ κρεβατιοῦ. Τώρα δὰ
ἀκόμα ἐρχότανε στὰ σύγκαλά της ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἐγ-
χείρησή, γιὰ νὰ τῆς βγάλουν τὸ παιδὶ μ' εὐκολία.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Καὶ μὲ ἀδύνατη ματιὰ ἀντίκρουσε τὸ παιδί της στὰ χέρια τοῦ Τζίμη, πού τὴν παράστεκε στὸ προσκεφάλι της. Καὶ μὲ λόγι' ἀδύνατα, πασίχαρον, τοῦ ἱστοροῦσε τὰ ὄνειρά της καὶ τὸ ταξίδι της στῆς μάννας της τὸ σπίτι, ὅπου πάλι—μάννα τώρα μὲ τὸ μωρὸ στὴν ἀγκαλιά, θὰ τὴν τριγύριζε ἡ γειτονιά—καὶ θὰ ἔψαχνε νὰ δῇ τὴν εὐτυχία της ζωντανή καὶ τὸν καρπὸ τοῦ γάμου της μέσα στὴν ἀγκαλιά της. Ὡ τὴν εὐτυχία! Καὶ ξανάκλεισε τὰ μάτια της. Μιὰ αἵμορραγία ξαφνικὰ κι' ἀκράτητη τὴν ἔστειλε σὲ λίγες ὥρες στὸ ἀγύριστο ταξίδι. Κλειδώνοντας τὸ σπίτι της, κλείδωνε καὶ τὴν εὐτυχία τοῦ ἀντρός της. Ἀνέβαινε τὰ σκαλιὰ τῆς κλινικῆς γιὰ νὰ μὴν ξαναντικρύσει τὴν ἐξώπορτά της. Ἔτσι μὲ κλειστὰ τὰ μάτια της βύζαξε τὸ μωρὸ της γιὰ πρώτη φορά, καὶ τελείωσε.

--«Δὲν καταλάβαμε τὸ πῶς ἔγινε, δὲ νοιώσαμε τὸ πῶς πάει.. Στὰ καλὰ καθούμενα ἔκλεισε τὰ μάτια της καὶ δὲν τὰ ξανάνοιξε ἡ χρυσῇ μου γυναίκα!.. ἔγραφε ὁ χτυπημένος ἀπὸ τὴ μοῖρα ἄντρας της στὸ γράμμα του. Ἐχασε τὴ γυναίκα του δίχως νὰ πάρει εἶδηση, μέσα σ'ένα ὄνειρο πραγματικό, μέσα σὲ μιὰ θάλασσα εὐτυχίας, πού ἄνοιξε νὰ τὸν καταπιεῖ.

Στέκοντας στὸν πάγκο του, μὲ μαυρισμένη τὴν ψυχὴ καὶ τὴν ὄψη ἡσκιωμένη ἀπὸ σύννεφα λύπης κι' ἀπὸ πένθος, συνεχίζει τὴ ζωὴ του ἀνούσια πιά καὶ σβησμένη. Ἀπορεῖ ἀπὸ τὴ μοῖρα του.

Κ' ἡ ἄμνια ἡ Ρουμπέσσα χτυπημένη ἀπὸ τὴ μοῖρα της κατακέφαλα, καταριέται τὶς φωτογραφίες πού

«ξεσηκώonna» τὶς καρδιὲς τῶν κοριτσιῶν γιὰ τὴν ξενητεία.

— Παιδί μ' πιά! Ραχιλιὼμ' πού ἔσβυσες στὰ ξένα. Πὰρ' καὶ μένα νὰ σὲ δώκω τὸ χέρ' μου, πού μὲ γύρευες. Πότε θ'ἀνταμωθοῦμ' στὸν ἄλλο κόσμος; Τὶ ἤθελα καὶ σ'ἔστειλα στὴ ξενητεία; Παιδίμ', παιδίμ', καὶ πάλ' παιδίμ'.

Καὶ τρελλαίνεται νὰ κλαίει μαυρομαντηλωμένη ἡ Ρουμπέσσα μοιρολογώντας:

Κόρη μου γλυκομίλητη
καὶ γλυκοκελαδούσα
Κόρη μου, πού σὲ κέρδισε
ἡ ξενητεία κι' ὁ ἄδης.

Κ' ἡ γειτονιά μὲ τὸ στόμα κλειδωμένο κλαίει βουβὰ μαζί της. Ἐπαψε πιά γιὰ τὴν ὥρα νὰ λαχταρᾷ τὸ γαμπρὸ μὲ τὰ δολλάρια, τὰ χρυσᾷ δόντια καὶ τὶς καδένες τὶς μαλαγματένιες. Τὰ κορίτσια μὲ τρεμάμενη ψυχὴ ἀντικρύζουν τῆς ξενητείας τὰ δολώματα—τὶς φωτογραφίες. Ἐπαψαν νὰ σκύβουν μὲ τὶς ὥρες ἐπάνω σ'αὐτὲς καὶ μὲ τὴ φαντασία κεντρισμένη καὶ μὲ τοὺς πόθους τρικυμισμένους. Ὁ θάνατος τῆς Ραχιλιὼς σταμάτησε τὰ ὄνειράτά τους.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΤΟ ΓΡΑΜΜΕΝΟ

ΤΟ ΓΡΑΜΜΕΝΟ

Ὁ Σταμάντογλους ὁ Λευτέρης καθότανε στὸν ἥλιο ὥστερ' ἀπὸ τὸ φαγητό, στὴν ξώπορτα κῆλιαζε τὰ πόδια του, ποῦταν πιασμένα. Τρεῖς χρόνια πέρασαν τώρα, πὺν κακόπαθε ἀπ' ἀναγκοικιά. Τρύγος εἶταν καὶ ὅξω ἀπὸ τὸ σπίτι του εἶχε φτάσει ὁ λινὸς ἀπὸ τ' ἀμπέλι. Μὰ τὴ χρονιά κείνη ἓνα κρύο, σπάνιο κρύο πλάκωσε μῆνα Ὀχτώβρη. Γένηκε καὶ τὸ ἀπίστευτο νὰ παγώσουν τὰ σταφύλια στὸ λινό. Ὁ κὺρ Λευτέρης, νοικοκύρης μεγάλος, τὸ λόγο του δεύτερη φορὰ δὲν τὸν ἔλεγε. Εἶχε γυρίσει ὁ πρῶτος λινὸς του παγωμένος. Στὸ σπίτι ἀπόξω, μονάχος αὐτὸς διαφέντευε. Τὰ παλλικάρια του λείπαν στ' ἀμπέλια μὲ τοὺς ἄλλους λινούς. Σὰν στάθηκε ὁ πρῶτος του λινὸς στὴν ὀρισμένη θέση του καὶ τὸ «μετάκ» στήθηκε κάτω ἀπὸ τὸ στουράκι, κι ἄρχεψε νὰ χύνεται ὁ μούστος ἀφρισμένος, ἔπρεπεν ὁ πατητὴς ν' ἀνέβει πάνω γιὰ νὰ πατήσῃ τὰ σταφύλια. Μὰ ὁ πατητὴς δὲν ἤθελε νὰ τὸ κάνει ἀπὸ τὸ πολὺ τὸ κρύο. Ἔτσι ἄνοιξε καυγὰς ἀνάμεσα στοὺς τρυγητάδες ποιοὺς ποιόνε προστάζοντας.

Ὁ Σταμάντογλους ὁ Λευτέρης παίρνοντας γνώση — Ποιὸς ἔν μωρέ, πὺν δὲ θέλ' νὰ πατήσ' τὸ λινό; φώναξε.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

— Γὼ ἀφεντικό, μὰ δὲ μπορῶ. Τὰ σταφύλια ἔνε παγωμένα.

— Καὶ δὲν ἔν κανεὶς ἄλλος;

Κανεὶς δὲν ἀποκρίθηκε στὸ ρῶτημα τοῦ κυρ Λευτέρη. Ἀπὺς καθὼς εἶταν πετᾶ τῇ γούνα του ἀπὸ πάνω του, βγάζει τὰ παπούτσια του καὶ πλένοντας τὰ πόδια του μάνι-μάνι, πηδᾶ σβέλτα μ ὅλη τὴν ἀρχοντιά του στὸ λινό. Ἡ γυναῖκα του ἡ Κιαρατσὼ τσίριξε φώναξε μὰ τοῦ κάκου. Ἐκεῖνος τὸ χαβά του. Πάτησε καὶ καλοπάτησε τὸ λινὸ καὶ στὸ τέλος θυμωμένος — Αὐτὸ εἶταν ὅλο κι ὅλο, εἶπε.

Κατεβαίνοντας ἴσια τράβηξε κατὰ τὸ τζάκι του, πὺν ροκάνιζε γερὴ φωτιά. Ἐκεῖ πύρωσε τὰ πόδια του καὶ τὰ καλοθέρμαινε.

Τὸ πρῶτὸ τὰ κατάλαβε ὁμῶς πιασμένα. Μπρὲ γιατροί, μπρὲ γιατρικὰ τίποτα. Πῆγε στὰ Λίτζια, πῆγε στὸ Ἰσάρ, μὰ καὶ τὰ μπάνια τίποτα. Πᾶν τὰ πόδια του, πιαστῆκαν γιὰ ὅλη του τὴ ζωὴ.

Ἔτσι κατάντησε ὁ κυρ Λευτέρης ὁ Σταμάντογλους ὁ μεγαλονοικοκύρης νὰ κάθεται σῆνα ἀμαξάκι καὶ νὰ τὸν πηγαίνουν ἀπὸ δῶ κεῖ, πότε στὴ λιακάδα νὰ λιάζεται ξεροκουκίζοντας τὸ μεγάλο του κεχοιμπαρένιο κομπολόγι καὶ μετρώντας τὰ περασμένα. Ἄς εἶταν καλὰ τὰ παλλικάρια του, πὺν μαθημένα στὴ δουλειὰ τὸν ὑπηρετοῦσαν καὶ ἄκουγαν τὶς ὁρμίνιες του, ἄς εἶταν καλὰ ὁ ἀδελφός του ὁ Γιάγκος, πὺν σῶλα ἱκανὸς διεύθυνε τὶς δουλειές του καὶ πάντα πρῶτος βρισκόταν παντοῦ.

Εἵτανε ἡ ἐποχὴ πὺν κατέβαινε ἡ Ρωσσία. Εἶχε πέσει ἡ Πλεύνα, πάρθηκε ἡ Ἀνδριανοῦ καὶ τὰ στρατεύματα χυθῆκαν στὸ Θρακικὸ κάμπο. Μπροστὰ ἀπ' αὐτοὺς κατέβαιναν οἱ Τσερκέζηδες καβάλλα καὶ ὠπλισμένοι ὡς τὰφτι, χαλώντας καὶ ρημάζοντας τὰ μέρη πὺν περνοῦσαν. Ὅ,τι μποροῦσε ὁ καθένας ἔφερε μαζί του λαμπρό. Ἄλλος χρυσαφικά, ἄλλος ροῦχα, ἄλλως στρωσίδια καὶ χαλιὰ πλούσια, ἄλλος παιδιὰ καὶ γυναικὲς. Τρόμος καὶ φόβος εἶχε πιάσει τὶς πολιτείες καὶ τὰ χωριά, κι ὅπου μποροῦσε ὁ καθένας στὸ πέρασμά τους κρυβότανε. Κ' ἡ πολιτεία ἔτσι ἀφημένη ἀπὸ τὰ Τούρκικα στρατεύματα, περιμένοντας τοὺς Ρώσους, τοιμαζόνανε νὰ βγάλει πολιτοφύλακες καὶ νὰ ὑψώσει ὁδοφράγματα, ὅπως ἔκανε κατόπι ρίχνοντας στοὺς δρόμους ἀμάξια, λινούς, πέτρες καὶ ξύλα γιὰ νὰ μποδίσει τὸ ἔμπασμα τῶν τσερκέζηδων.

Σὲ μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς μέρες τὸ ἀπομεσήμερο, καθισμένος ὁ Λευτέρης Σταμάντογλους πάλι στὸ καροτσάκι του, βγῆκε στὴν ὁξώπορτα νὰ χαρεῖ τὸν κόσμον πὺν πηγαινοερχότανε νὰ καλησπερίσει τοὺς γνωστοὺς καὶ νὰ πεῖ μιὰ κουβέντα πεταχτή.

Ἀντίκρου στὸ σπίτι του ἀπλονότανε τὰ μνήματα, τὰ παλιὰ Τούρκικα μνήματα μὲ τὰ ὑψωμένα τους μάρμαρα τὰ σαρικομένα. Ὁ ἥλιος ἀντίσκοφτε καὶ μαρμάριζε καὶ θαρρεῖς ἡ ἀντηλιά αὐτὴ ζέσταινε τὸν κυρ Λεφτέρη τόσο, πὺν ἔτσι ἀπεκοιμήθη κλίνοντας τὸ ροδοκόκκινο κεφάλι του στὸ μαξιλάρι, ὅπου ἀκουμποῦσε τὴ ράχη του,

— Τσερκέζδες ἔρχονται τσερκέζδες! ἀκούστηκε

μιὰ φωνή, πολλές φωνές. Κι' ἀληθινὰ ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ δρόμου, ποὺ ἐρχότανε πλάγι ἀπὸ τὰ μνήματα τὰ Τούρκικα καὶ χανότανε στὴν κατηφοριά, νὰ καὶ προβάλλαν κάτι καβαλάρηδες ἀγριεμένοι. Μὲ τὰ σπαθιά ξεγυμνωμένα, σὰν ἀστραπὴ στᾶτια πάνω, προχώρησαν κατὰ τὴν πλατεῖα, ὅπου γινότανε τῆς βδομάδας τὸ παζάρι. Ἐκεῖ σταθῆκαν. Τὰ μαγαζιά μάνι-μάνι, ὅσα πρόλαβαν κλείσαν κι ὅσα δέ, μείναν ἀνοιχτά. Τὰ σπίτια μανταλώθηκαν καὶ τριπλοκλειδώθηκαν. Μονάχα ὁ Λευτέρης Σταμάντογλους εἶχε μείνει ἔτσι ὅξω στὸν ἥλιο ἀπλωμένος. Τὸν εἶχε πάρει ἑλαφρὸς ὕπνος καὶ τώρα μὲ τὴ χλαλὴ τέντωσε τὸ κεφάλι του νὰ νοιώσει τὸν κίνδυνο, ὅταν ἄξαφνα κάποιος τρομερὸς τσερκέζος κολλημένος στὸ ἄτι του, σὰν μυθικὸς κένταυρος, ἔσυρε μπροστά. Κλωθογύρισε τὸ ἄτι του λίγο κι ἀνέβασε σκόνη σκάβοντας τὴ γῆ, καὶ χτύπησε τὰ πέταλά του στὰ λιθάρια καὶ φύσηξε καὶ χλιμίντρισε πανωτά.

Ὁ κύρ Λευτέρης μὲ καρδιοχτύπι δυνατὸ μὴ μπορῶντας νὰ κινηθῇ, ἔμεινε στὸν τόπο του, πρὶν στὸ καροτσάκι, ἔτοιμος νὰ παρακαλέσει τὸν ἀγριεμένο Τοῦρκο δείχνοντας τὰ πόδια του. Καὶ σταμάτησε βλέποντας στὰ χέρια τοῦ τσερκέζου ἓνα παιδί νὰ κρέμεται ἀπὸ τὰ πόδια ἀνάποδα, καὶ στὸ δεξί του ἓνα σπαθί, ποὺ ἀστραψε καὶ σπύθωσε στὸν ἥλιο, ἔτοιμο νὰ χυθῇ στὰ σκέλια τοῦ παιδιοῦ ἀνάμεσα.

Κάτι μίλησε τοῦ κύρ Λεφτέρη μὲ τὴν ἀγροικὴ του γλῶσσα ὁ τρομερὸς καβαλάρης. Ὁ κύρ Λευτέρης ξεδιάλυσε μονάχα.—Κάτς βερέρσιν; Πόσα τὸ δίνεις;

Πουλοῦσε τὸ μωρό, ποὺ γοερὰ ἄφινε κλάματα καὶ σπαρταροῦσε σὰν ψάρι ἀνάποδα, τινάζοντας τὰ χέρια του καὶ τὸ κορμάκι του, μὲ τὸ αἷμα κατεβασμένο στὸ κεφάλι.

— Μπὶρ ἄλτὶν βερίρσιν, γιὰ κεσέριμ!

— Δίνεις μιὰ λίρα γιὰ τὸ κόβω.

Καὶ τᾶλογό του ἀφρισμένο ἔφερνε γύρους στὸν τόπο τοῦ ὑψώνοντας σκόνη. Καὶ σπαρταροῦσε τὸ νήπιο στὸν ἀέρα, καὶ ὁ Τσερκέζος ὕψωνε καὶ ξαναὑψωνε τὸ χέρι, ἔτοιμος νὰ τὸ σκίσει στὰ δύο ἀλύπητα.

Ἡ κυρὰ Σταμάνταινα ἀνοίγοντας τὴ θύρα ἔτρεξε κατὰ τὸν Τοῦρκο.

— Δό μου τὸ χρυσό μου, ἐφέντη μ', δόμου το, κι' ἄπλωσε παρακαλώντας τὰ χέρια της.

— Μπὶρ ἄλτὶν, μπὶρ ἄλτὶν.

Βγάζοντας ὁ κύρ Λευτέρης μιὰ λίρ' ἀπὸ τὴν τσέπη του, ἔδωκε τῆς γυναίκας του.—Ἐνα κορίτσ' μᾶς χρειάζεται, εἶπε μέσα του, ἡ τύχ' ντου εἶνταν. Καὶ ὁ Τσερκέζος, ἀφίνοντας τὸ παιδί, χάθηκε σὰν ἀστραπὴ ἀπὸ μπροστά τους.

Τώρα μέσα στὸ σπίτι τοῦ κύρ Λευτέρη τριπλοκλειδωμένο κι ἀμπαρωμένο χαλνοῦσε ὁ κόσμος. Ὅλοι μὲ χαρὰ καὶ πόθο χόρευαν στὰ χέρια τὸ μωρό, ποὺ τὸ ὄρριξεν ἡ τύχη σὲ τέτοιο σπίτι. Ἐνα κοριτσάκι παχουλὸ καὶ κάτασπρο, ποὺ ἄφινε τὸ πρῶτο γέλιο νᾶνθίσει στὸ προσωπάκι του, σὰν ζεστάθηκε μέσα στὰ μάλλινα σκεπάσματα, καὶ εἶδε τὰ χάδια καὶ τὶς χαρὲς τῶν ἀνθρώπων.

— Ἀπόψε γίνκαμ' καὶ μὲ κόρ', βρὲ γυναῖκα, εἶπε

καὶ ξαναεἶπε μὲ χαρὰ ὁ κύρ Λευτέρης, σὰν τὸν κάθησαν στὸ τραπέζι γιὰ τὸ φαγητό.

— Ἡ τύχ' ντου εἶταν, Λευτέρ', ἡ τύχ' ντου. Τώρα νὰ διοῦμ' πῶς θὰ γλυττώσουμ' πὲ τις κατάραι' καὶ ὅσο γιὰ τὸ παιδί Θεγοῦ θέλημα εἶνταν. Ἐκαναμ' ἓνα ψυχικό.

* *

Πέρασαν οἱ φοβεροὶ ἐκεῖνοι καιροὶ τῶν τσερκέζηδων, πέρασαν τὰ καρδιοχτύπια τῆς σφαγῆς, ἦσαν οἱ Ροῦσσοι καὶ πλούτησε ἀπ' αὐτοὺς ὁ τόπος. Ἀπὸ τὰ κρασιὰ καὶ τὰ ρακιά. Ἐγινε πολὺ πλούσιος κι ὁ κύρ Σταμάντογλους. Ἐφυγε κ' ἡ Ρουσσία, ξανάρτε κ' ἡ Τουρκιὰ καὶ ὁ κόσμος ἤσυχος ζοῦσε μὲ τοῦ Πατησάχ τὴ θέληση. Ἡ πολιτεία πρόκοψε καὶ μεγάλωσε. Πλούσιοι φάνηκαν πολλοί, στήθηκαν καινούργιες φαμίλιες κι ὁ κύρ Σταμάντογλους μὲ τοὺς κόπους τῶν παιδιῶν του—γέρος τώρα—ἀπολάβαινε τὴ ζωὴ πάνω στὸ καροτσάκι του, μὲ τὰ πόδια πάντα πιασμένα, βλέποντας τὴν προκοπὴ ν' ἄχει στημένο τὸ θρόνι της μέσα στὰρχοντικό του. Εἶχε τώρα κι αὐτὸς καὶ ἡ γυναίκα του ἓνα χέρι νὰ τοὺς δίνει ξέχωρα ἀπὸ τὶς νύφες ἓνα ποτήρι νερὸ καὶ νὰ τοὺς στρώνει τὰ στρώματά τους καθημέρα καὶ νὰ φουσκώνει τοὺς ὀλόπαχιους σιλτέδες μὲ μαλλὶ καθαρὸ γιομισμένους. Εἶχαν ἓνα χέρι νὰ τοὺς δίνει ἓνα ποτήρι νερὸ καθαρὸ κέναν καφεὲ μερακλίδικο.

Ἡ Χρυσανγὴ—ἔτσι βαπτίστηκε τότε τὸ παιδί—κορίτσι στὰ χέρια τοὺς μάλαμα. Εἶχαν περάσει δε-

καεφτὰ ἀπὸ τότε χρόνια. Τώρα εἶτανε σὰν ἀνθὸς μεστωμένος. Ξανθὴ καὶ κάτασπρη, ροδοκόκκινη καὶ χρυσομάλλω, ἔσφαζε καρδιές. Τὸ κορμί της σβέλτο σὰν τοῦ φειδιοῦ κορμί, εἶχε πάρει πλιὰ τὶς γραμμὲς του καὶ τὰ στήθια γραφότανε ἀφράτα μέσ' ἀπ' τὸ κορσάκι της σφιχτὸ—κατάσφιχτο. Κι ὅσο ἡ ἔμορφιά της μεγάλωνε τόσο καὶ ἡ φρονιμάδα της ἀνθοῦσε καὶ τὸ ντροπαλὸ κοκκίνισμα στὰ μάγουλα.

Ἡ εὐλὴ μὲ τὰ μεγάλα δένδρα καὶ τὰ καταπράσινα ἀνθοστάλια καὶ τὶς γλάστρες στολισμένη, ἔλαμπε ἀπὸ τὰ χέρια της. Κι ὅταν οἱ πλύστρες στὰ πλυσταριὰ δύο μερόνυχτα κάθε φορὰ, ἀνασκουμπωμένες ἔπλυναν τὰ σπρόγγουχα τέτοιου σπιτιοῦ—οἰκοκυρόσπιτου—, κ' ἡ Χρυσανγὴ ἀνασκουμπώνονταν μαζὶ μὲ τὶς δουλεῦτρες καὶ γυρμένη στὴ σκάφη, ἀνακάτευε τοὺς ἀφροὺς κῆτριβε τὰ ροῦχα πετώντας τα στὰ πανέρια. Τὶς ὥρες αὐτὲς ἄφινε τὴ φωνὴ της νὰ χύνεται σὰν ἀσῆμι καὶ σὰν κρύσταλλο:

Εἰς ὥραϊον περιβόλι ρίχνω μιὰ βλεμματιά.

Καὶ μὲ τὸ τύναγμα τοῦ κορμιοῦ της ἀπάνω στὴ σκάφη ἔβλεπε νὰ φουσκώνει τὸ στήθος καὶ νὰ γράφεται μέσ' ἀπὸ τὸ ροῦχο της ἀνυπόταχτο.

Τέτοιες ὥρες τὸ ὕστερον παλλικάρι τῆς κυρὰ Σταμάνταινας, ὁ Δημοστένης, ἀνέβαινε στὸν χαλασμένο τοῖχο τοῦ πλυσταριοῦ, γιὰ νὰ βλέπει κρυφὰ καὶ νὰπολαβαίνει μὲ τὰ μάτια τὴ Χρυσανγὴ τὴν ἀδελφοῦλα του—ποὺ τὴν ἔλεγε ἀδελφὴ καὶ τὴν αἰσθανότανε μένα πόθο φοιχτὸ μέσα του, μέναν ἀκοίμητο πόθο στὴν ψυχὴ του.

Παλλικαράκι τώρα σωστό, καὶ δὲν ἔβγαινε ἀπὸ τὸ σπίτι. Μιλοῦσε τὸνομά της καὶ κολλοῦσε ἡ γλῶσσα του, τὴν ἀντίκρουζε καὶ χανε τὸ χρῶμα του, ἔπαιρνε τίποτε ἀπὸ τὸ χέρι της καὶ τρέμοντας τὸ φιλοῦσε. Εἶχε γεννηθῇ τοῦ παιδιοῦ ἡ πρωτόφαντη ἀγάπη, ἡ ἀγάπη ἡ φλογερή, ἡ ἀγιάτρευτη καὶ ἡ κολασμένη.

* * *

Ἀπὸ καιρὸ τώρα οἱ ὑποψίες τοῦ κυρ Λευτέρη μεγάλωναν. Δὲν εἶχε πόδια γιὰ νὰ πάρει τὸ κατόπι τὸ μικρό του γνιὸ καὶ νὰ μπορέσει νὰ δῇ μὲ τὰ μάτια του ὅ,τι ἔβαζε μὲ τὸ νοῦ ἀλάθευτα. Καὶ ἔλεγε καὶ ξανάλεγε τῆς γυναίκας του :

— Γυναίκα σὲ λέγω, δὲ μοῦ φαίνεται καλὰ τοῦ παιδιοῦ τὰ καμώματα.

— Ἐ καὶ σὺ Λευτέρ' μὲ τίς ὑποψίες σου, πάντα σκιαῖσαι.

— Τί σκιαῖζοιμ' καὶ ξεσκιαῖζοιμ', πὺν τὸ παιδί μας γαπᾶ τῇ Χρυσανγῇ. Αὐτὸ γλέπω γὼ καὶ τίποτ' ἄλλο.

— Θεγέμ' φύλαγε, πῶς τὸν εἶπες αὐτὸ τὸ λόγο. Σῶσε Θεγέμ' εἶπεν ἡ κυρὰ Σταμάνταινα καὶ σταυροκοπήθηκε.

— Ἐ φύλαγε σὺ νὰ βροντήξ' τὸ προᾶμα καὶ τότε θὰ πάρῃ χαμπάρ'. Ξαίρω γώ, μόν' κυττάζω νὰ τὸν γκρεμίσω πὲ δῶ νά. Ἀλλιῶς δὲ γίνεται. Ἄς πάει στὸ καλό. Ἄς πάει στὰ σκολεῖα τῆς Πόλης. Κεῖ θὰ τοῦ σβήσ' ἡ φωτιά τ' καὶ θὰ γλυτώσουμ'.

Κεῖνη τῇ χρονιά ἄρον ἄρον, ὅπως ἔλεγε ἡ μάννα του, τὸν ἔστειλαν τὸ μικρό της τὸ Δημοστέν' γιὰ τὴν

Πόλη. Ἐκεῖ σπουδάζοντας θὰ ξεχνοῦσε τὸνειρο τῆς Χρυσανγῆς καὶ θὰ ἡμέρευεν ὁ πόθος του καὶ ἡ ἀγάπη του θὰ καταστάλαξε. Διαβάζοντας τ' ἀρχαῖα γράμματα στὴ Σχολὴ τοῦ Γένους, θὰ ξατμιζότανε ἡ ἀγάπη του.

Καὶ ἡ Χρυσανγῇ, χαρὰ τοῦ σπιτιοῦ κι' ἀμέριμνη μεγάλωνε κιδμόρφαινε ἀκόμα πιὸ πολὺ καὶ μέστωνε στὸ κορμί. Καὶ πάντ' ἀνέβαζε τῇ φωνῇ της στὴν πλημυρία τῆς παιδικῆς της χαρᾶς, τῆς χαρᾶς τῶν δεκαεφτά χρόνων της, ἀνήξαιρη ἀκόμα ἀπ' ἀγάπες καὶ πάθη καὶ χυμοὺς ἀνυπόταχτους καὶ στενοχώριες. Κάποτε μονάχα εἶχε κλάψει ἀπὸ τὸ φόβο της βλέποντας αἵματα νὰ τῆς τρέχουν ἀπὸ τὰ πόδια της, μὰ βοῆκε παρηγοριά, σὰν τῆς ὀρμήνεψε ἡ μάννα της τί τρέχει.

Καὶ τὰ πλούτια τοῦ κυρ Λευτέρη καὶ οἱ εὐτυχίες δὲν κρυβότανε. Καὶ τὰ παλλικάρια του ἓνα ἓνα, παντρεμένα τώρα ἔξδν ἀπὸ τὸ μικρό, κάθε πρωὶ παίρνοντας τὴν εὐκὴ του καὶ τίς ὀρμήνιες, ξεκινοῦσαν στὶς δουλειές του. Ἄλλος στὰ καζάνια καὶ τὰ σπύρτα ποῦβραζαν, ἄλλος στὸ δούλεμα τῶν ἀμέτρητων ἀμπελιῶν του, ἄλλος στὸ σπάρσιμο τῶν χωραφιῶν κι' ἄλλος στὴν ἀγορά. Καὶ ὁ Δημοστένης, ὅπως ἔγραφε, μάθαινε ξενητεμένος γράμματα πολλὰ.

Κι ὁ κυρ Λευτέρης ἔτσι ἡσυχος κεῖνυχισμένος ὅσο μποροῦσε μέσα στὴν ἀτομικιά του δυστυχία, κοιμότανε καὶ ξυπνοῦσε ἱστορώντας ὅλη τὴν ἡμέρα στοὺς παλιούς του φίλους τίς ἱστορίες τῆς ζωῆς του, πότε

στην αὐλή του καθισμένος τὴν ἀνοιξη καὶ τὸ καλοκαῖ-
ρι, καὶ πότε τὸ χειμῶνα στὸ τζάκι πλάγι.

* *

Πάνω στὸ κάμα τοῦ ἡλίου ἡ κυρὰ Μάνθαινα μά-
ζεψε κάτω ἀπὸ τὴν πετρωτὴ μασούρια. Μασούριαζε
κλωστὲς καὶ καλάμιαζε. Τοίμαζε πανὶ γιὰ πουκάμισσα
καὶ σῶβρακα τῶν παιδιῶν της. Ἡ μεγάλη της κόρη
διάζονταν στὴ μεγάλη της διάστρα πίσω ἀπὸ τὶς με-
γαλόπορτες τοῦ σπιτιοῦ τους, ποὺ ἀνοίγαν τὸν τρύγο
καὶ κλειοῦσαν ὀλάκερη τὴν ἄλλη χρονιά. Κι ἄκουες
περνώντας ἀπὸ κεῖ τὸ μονότονο καὶ γαργαριστὸ ἦχο
τῶν μύριων καλαμιῶν ποὺ καναν τριγυρίζοντας στίς
διασόβεργες. Τὸ παραπόρτι της πάντ' ἀνοιχτὸ πρὸς
τὸ σπίτι τῆς κυρὰ Σταμάνταινας, τῆς ἔδινε τὴ λευ-
τεριά νὰ μπαινοβγαίνει καὶ νὰ κουβεντιάζει μὲ τὴν
Κερατσὼ τὴ φιλενάδα της.

— Κερατσὼ λεγὼ δόμ' τὸ χαβάν' σου, δόμ' ταῦτο,
δόμ' κεῖνο.

— Λεγὼ Λυμπιῶ, Λυμπιῶ λεγὼ, ἔλα πέδω λιγάκ'.

Καθισμένος ὁ Δημοστένης στὴν ἄμνια τὴ Λυμ-
πιῶ τὴ Μάνθαινα, χάζεψε κοιτώντας τὰ κορίτσια
της νὰ δουλεύουν. Καὶ σεργιανίζοντας μιλοῦσε, καὶ
μιλώντας πάλι σῶπαινε, καὶ μένα μικρὸ βεργάκι σκά-
λιζε τὴ γῆ φκιάνοντας σχήματα.

— Μπρὲ παιδί υ', τί ἔχ'ς μὴ δὲ προβιβάσκες;

— Δὲν προβιβάσκα λέει; Τούλγα καὶ σύ!

— Ἐ γιατί συλλογιέσαι; Δὲν πᾶς νὰ κάνς ἓνα
γῦρο, μόν' κάθεσαι δῶ νά, πὲ τὶς γυναῖκες;

— Ἐκανα γύρους ἀπόψε στᾶστρα: Ἡ Χρυσανγὴ
ἔν ἄστρο, καὶ τὴν ἔβλεπα ὅλ' νύχτα στὸν οὐρανό.

— Ποιὸ ἄστρο, ποιὰ Χρυσανγὴ, παιδί μ', ἔβλεπες;
Τί λόγια ἔν αὐτά;

— Νά, ἡ Χρυσανγὴ ἔν στὸν οὐρανό, ἔν ἄστρο,
εἶπε, καὶ ἀποφασιστικὰ σηκώθηκε ἀπὸ τὴ θέση του τὸ
παιδί.

— Μὴν παλάβωσες, ἀγόρ' μου, καὶ μιᾶς ἔτσ';
Τῆς κυρὰ Μάνθαινας τῆς μπῆκαν ψύλλοι
στὰ φτιά. Μιὰ καὶ δυὸ στὴν ἀγαπημένη της γειτόνισ-
σα:— Κερατσὼ μωρή, Κερατσὼ; Τὸ καὶ τό. Τὸ
παιδί σ' δὲν ἔν καλὰ σὲ λέγω. Τὸ παιδί σ' μιλάει
τρελλὰ λόγια. Γιὰ τὴ Χρυσανγὴ μιλάει ὅλο.

— Δὲν ἔν τίποτε μωρή Λυμπιῶ. Ἐτσ' κάν' γιατί
δὲν προβιβάσκε. Ἄστον πεκινά, εἶπε σὰν ἀμέριμνη
ἡ κυρὰ Σταμάνταινα, μὰ μέσα της ἄρχεψε νὰ τὴν
δουλεύει.

* *

Ἡ αὐλὴ τοῦ κυρ Λευτέρη εἵταν νὰ τὴν χαίρε-
σαι, καθισμένος στίς πλάκες τοῦ κήπου, ποὺ χωρί-
ζονταν ἀπὸ τὴν ἄλλη αὐλὴ μὲ κάγκελα. Τὰ δέντρα
στὴν ἀκμὴ τους, τὰ λουλούδια πλημμύρα. Τέτοιον
καιρὸ χαιρόσουνα νὰ βλέπεις καὶ τὴ Χρυσανγὴ νιάτα
πλημμυρισμένη καὶ ζωή, νὰ καθαρίζει τὰ λουλούδια,
νὰ τὰ ραιώνει καὶ νὰ τὰ ποτίζει, νὰ σκαλίζει καὶ νὰ
ξαναφυτεύει. Ὡς πενήντα γλάστρες ἔπρεπαν καὶ μο-
σχοβολοῦσαν στή σειρὰ ἀπὸ δῶ καὶ κεῖ τοῦ χαγιατιοῦ.

Σήμερα ἔχουν πλύση. Ἡ Χρυσανγὴ διαφεντεύει

τις δυὸ πλύστρες. Ἐχοντας στημένες τις σκαφοδοῦ-
λες στήν πλακοστρωμένη μέσ' ἀπὸ τὰ κάγκελα αὐλή,
στο βάθος, ἐκεῖ κάτω ἀπὸ τις σκεπὲς καὶ τοὺς ἥσκι-
ους, πλένουν. Τὰ τζιτζίκια σκάζουν ἀπὸ τὸ τραγοῦδι
στὰ δέντρα πάνω, καὶ τὰ μελίσσια βουίζουν στὸ πη-
γαινοέλα τους. Τὰ χελιδόνια μαθαίνουν στὰ παιδιά
τους τὰ πρῶτά τους πετάγματα, καὶ τὰ σπουργίτια
κλέφτικα, πότε πετοῦν καὶ κατεβαίνουν στὸν κήπο, καὶ
πότε φεύγουν μένα δυνατὸ φρούς στὴ σκεπὴ τοῦ
σπιτιοῦ. Εἶναι μιὰ χαρὰ ἡ αὐλή. Τὸ πηγάδι μὲ τις
περικοκλάδες καὶ τὰ τιλιγάδια στέκεται ἀποθεωμένο
μέσα στὸ πράσινο. Σήμερα χίλιους σίκλους θᾶβγαλε
ἡ Χρυσανγὴ ἀκούραστη καὶ λιγερὴ βοηθώντας τις
πλύστρες, μὲ τὰ μπράτσα κατάγυμνα καὶ τὰ λαιμὰ
διάφανα. Εἶναι ἡ εὐτυχία της νὰ βοηθᾷ καὶ νὰ σιγο
τραγουδᾷ :

Εἰς τὸ ρεῦμα τῆς ζωῆς μου
διατὶ νὰ σ' ἀγαπήσω,
διατὶ νὰ σὲ ἰδῶ,
νὰ σὲ ἰδῶ...

*
* *

Ἀπὸ μέρες τώρα τὸ κανακάρικο παλλικάρι τῆς
κυρὰ Κερατσῶς, τὸ καμάρι της, ὁ Δημοστένης—τὸ
γραμματισμένο της παιδί, ποὺ εἶταν ἡ ἀδυναμία της
καὶ ἡ ἐλπίδα της στὰ γερατειὰ κἀποκοῦμπε μὲ μιὰ
νύφη, τὴν καλύτερη τῆς πολιτείας, ποὺ θὰ τὴν κερ-
νοῦσε στὸ δίσκο καφὲ κάθε πρωὶ καὶ μεσημέρι, δὲν
εἶτανε καλά. Κλεισμένο στὸ δωμάτιό του μιὰ ἔγραφε

καὶ μιὰ σβοῦσε, μιὰ μιλοῦσε καὶ μιὰ γελοῦσε. Ἐφερ-
νε βόλτες στὴ σάλα καὶ ξανάφερνε, ὕψωνε τὸ γρόθο
του καὶ τὸν κατέβαζε

— Κάποια βίδα του ξεβιδόθηκε τῆς εἶπε ἡ μιὰ
πλύστρα ἀπὸ τὸ πρωί, κυττάζοντάς τονε τὸ γυό της
νὰ φέρνῃ βόλτες στὸ μπαλκόνι σὰν τρελλός.—Λεγώ
ἄμνια Κερατσῶ λεγώ, γιὰ διὲς τὸ γιό σ'. Τί καμώμα-
τα ἐν αὐτά ;

— Τίποτε δὲν ἐν λεγώ, μελετᾷ τὸ παιδί μ' καὶ
τὰ ~~λέγ~~ ἀπόξω.

Τίποτε δὲν ἤξαιρε ἡ δύσμοιρη μάννα κι οὔτε μὲ
τὸ νοῦ της ἔβαζε τίποτε. Ποῦ νὰ παραδεχτεῖ πὼς μπο-
ροῦσε τὸ παιδί της νὰ γαπᾷ καὶ νὰ συγκινιέται μὲ
τὴν ἀδερφή του—ἀδερφή βέβαια—τὴ Χρυσανγὴ. Ποῦ
νὰ πιστέψει πὼς τόσο ἀγιάτρευτα τὴ λαχταροῦσε
καὶ τὴν ὄνειρευόνταν καὶ πὼς τᾶστέρα ἤξαιραν τὴν
ἀγάπη τουκαὶ τοῦ μιλοῦσαν τὰ βράδυα.

Δὲν εἶτανε δυὸ μέρες, ποὺ τὴ νύχτα, πατώντας
στὶς κάλτσες του, ἀνέβαινε στὸ παραθύρι τῆς κό-
ρης της καὶ τὴν ἀπολάβαινε νὰ κοιμᾶται στὸ θαμ-
πὸ φῶτο τῆς καντήλας, ποὺ τὴν παράστανε σὰ νε-
ράϊδα ὄνειρευτὴ καὶ μάγισσα τοῦ παραμυθιοῦ.

Κι ὁλημέρα τὸ πάθος του μεγάλωνε, ὁ πόθος
του γιγάντευε καὶ τὸ μυαλό του λάθευε. Καὶ μιλοῦσε
ἀπὸ τὸ μπαλκόνι μὲ τᾶστρα, κι ἀγνάντευε στὸν οὐρα-
νὸ τὴ Χρυσανγὴ κάποτε, καὶ περπατοῦσε στήν τα-
ράτσα μεσάνυχτα πάνω κάτω, κι ἄναβε μόνο νᾶβλεπε
ἓνα ροῦχο τῆς ἀδερφῆς του κρεμασμένο ἢ στήν κρε-
μάστρα ἢ στὸ σχοινὶ νὰ λιάζεται στήν αὐλή, καὶ γι-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

νότανε παλαβὸς μόνο καὶ νὰ τὴν μυριζότανε κοντὰ του ἢ νὰ δοκίμαζε ἓνα μὀριο ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρά της.

— Θὰ τὸν τσακίσω, στὸ ξύλο ἔλεγεν ὁ μεγάλος του ἀδερφός, μαθαίνοντας τὶς παλαβομάρες του.

— Θὰ τὸν γκρεμίσω πὲ δῶ νά, νὰ πάει στὸ διάβολο καὶ κόμ' πὲ κεῖθε!

Καὶ ἡ Χρυσανγή, ποὺ στάφτιά της ἔφτασαν τὰ ὄνειδια τοῦ παλλικαριοῦ, ντρεπότανε καὶ χαμήλωνε τὰ μάτια της, κῆκανε πὼς δὲν ἀκούει καὶ δὲ νοιώθει. Καὶ τί νᾶκανε τὸ κορίτσι; Νὰ χάσει τὰ κάλλια της μουτζουρώνοντάς τα; Νὰ σβήσει τὶς ὁμορφιές της κόβοντας τὰ χρυσὰ της μαλλιά καὶ χύνοντας τὸ αἷμα της ἀπὸ τὰ μάγουλα; Νὰ πελεκήσει τὰ τορνεμένα μπράτσα της, ποὺ κοίτταζε νὰ τᾶχει πάντα σκεπασμένα καὶ στὴ δουλειά της πάνω;

— Τί νὰ κάνω ἐγὼ μητέρα μ'; εἶπε στὴν κυρὰ Κερατσὼ μπροστὰ στὸ εἰκονοστάσι, κλαίγοντας πικρά. Τί νὰ κάνω; Κῆκλαιε πολὺ πικρά. Μὲ ρίχνεται μὲ παίρνει τὸ κατόπ'. Ἔτσι, μοῦρχεται νὰ πέσει στὸ πηγάδ'.

Κεῖνη τὴν ἡμέρα, ποὺ ἡ αὐλὴ τοῦ κυρ Σταμάντογλου εἶταν νὰ τὴν χαίρεσαι ἀπὸ τὰ χρυσὰ χέρια τῆς Χρυσανγῆς, οἱ πλύστρες πλέναν κάτω ἀπὸ τὰ ὑπόστεγα καὶ τὸ κορίτσι βοηθοῦσε ἔχοντας ψηλὰ τὴ σκάφη της πάνω στὴ σκαφοδούλη, καὶ τὰ κρινάτα μπράτσα της ξέσκεπα, τὸ στῆθος ὀρθάνοιχτο καὶ τὰ πόδια γυμνά. Κῆτριβε. Κιόσο ἔτριβε αὐτὴ, τόσο τὸ

κορμί της ἔπαιρνε ὁμορφιά καὶ γινότανε θεᾶς κορμὶ στὰ μάτια τοῦ Δημοστένη, ποὺ καθότανε παραπλάγι στὴ μάννα του καὶ τὴ γειτόνισσα κυρὰ Μάνθαινα. Καθάριζαν πατάτες γιὰ τὸ βραδυνὸ φαγί.

— Ἔλα καθάρζε καὶ σὺ πατάτες, τοῦπεν ἡ μάννα του καὶ μὴ χάσκεις ἄλλου. Καὶ τοῦδωκε ἓνα κοφτερὸ καὶ σουβλερὸ μαχαιράκι, βάζοντάς του στὰ πόδια του καὶ μιὰ πετσέτα.— Ἔλα καθάρζε.

Καὶ τὸ παλλικάρι ἄρχισε νὰ καθαρίζει, παίρνοντας τὰ μάτια του ἀπὸ τὴ Χρυσανγή, ποὺ τόσην ὥρα τὴν ἀπολάβαινε μέσα στὰ φυσικά της κάλλια, σκεπασμένη μὲ τᾶλαφρά της Αὐγουστιάτικα ροῦχα, ποὺ τὴν σχημάτιζαν τὸ κορμί της τόσο ἑλκυστικὸ καὶ χαριτωμένο.

Ἡ Χρυσανγὴ ντροπαλὴ μὲ δύναμη πατοῦσε κῆτριβε τᾶσπρα της ροῦχα στὸ σκαφὶ καὶ σβέλτα τὰ πετοῦσε κατόπι στὸ πανέρι ἢ τᾶνοιγε ὑψώνοντας τὸ ἄσπρο χέρι της καὶ τὰ ξαναβουτοῦσε καὶ τὰ ξαναζουλοῦσε μὲ δύναμη καὶ τὰ ξανάτριβε γιὰ νὰ τὰ βγάλει χιόνι μέσ' ἀπὸ τοὺς ἀφρούς. Τὶ σβελτοσύνη καὶ τὶ χάρη!

Καὶ τὸ παλλικάρι κλέβοντας κάποτε τῆς μάννας του τὴ ματιά, ἔστρεφε στὴ Χρυσανγὴ μὲ τὴ ράχη γυρισμένη, καὶ κάτι ἔκλεφτε ἀπὸ τὴ χάρη της καὶ κάτι ἀπὸ τὴν ὁμορφιά της ἢ μιὰ της κίνηση τοῦ κορμιοῦ ἢ ἓνα ὕψωμα τοῦ μπράτσου, ἢ λίγο ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρά της τὴν παρθενικιά, ποὺ τὸν λύγωνε καὶ τὸν μεθοῦσε.

Ἔτσι σταματισμένον τὸν τσάκωσε ἡ μάννα του.

— Κόμα δυὸ πατάτες μοῦ καθάρσες ; Ἄϊντε χάσου πὲ δῶ νὰ κιᾶφσε μας ἥσυχες νὰ δουλέψουμ'. Πάγαινε νὰ πάρς τὰ βιβλία σ'. Τράβα νὰ πορπατήσς λιγάκ' τοῦπε ἡ μητέρα του ἡ Κερατσώ, ἡ μεγαλονοικοκυρὰ τῆς συνοικίας.

— Ἄϊντε μπρέ, πὰ νὰ διαβάςς κομμάτ' πού μᾶς κάθσες δῶ νὰ καὶ χασομερᾶς, τοῦπε κ' ἡ κυρὰ Μάνθαινα, βλέποντας στὸ θολωμένο μάτι του, τὸν ἄτσαλό του πόθο καὶ τὴ μεθυσμένη του ψυχή.

Στὰ λόγια αὐτὰ ὠρθώθηκε τὸ παλλικάρι ἀφίνοντας τὴν πετσέτα του νὰ πέσει. Τὰ μάτια του ἄστραψαν καὶ κοκκίνησαν. Τὸ στῆθος του φούσκωσε καὶ ξαναφούσκωσε. Στριφογυρίζοντας σφιχτότερα στὸ δεξί του χέρι τὸ μαχαῖρι, πού τὸν ὥπλισε ἡ μάννα του ἀπὸ τὴ μοῖρα ὠδηγημένη, ἔκανε δυὸ βηματισιὲς μπροστά. Ὁ νοῦς του χάλασε, ἡ ψυχὴ του θόλωσε καὶ τὸ μάτι του ἀγρίεψε. Ἀκόμα μιὰ δρασκελιά καὶ ἔφτασε ἀπὸ πίσω τὴ Χρυσανγὴ καὶ τὴν ἄγγιξε ἀκουμπώντας τὸ ἀριστερὸ χέρι του στὸν ὤμὸ της. Ὑψώνοντας σύγκαιρα τὸ δεξί του χέρι ψηλά, τὸ κατέβασε βαρὺ καὶ σταθερὸ στὴν πλάτη τοῦ δύσμοιρου κορισιοῦ. Τὸ σουβλερὸ μαχαῖράκι βυθίστηκε βαθειὰ στὰ τὰ σωθικά της.

— Ὡ.., ω... ὦχ... μὲ σκότωσε... καὶ τὸ λυγερὸ ἐκεῖνο κορμὶ τρικλίζοντας ἔτρεξε κατὰ τὴ μεγάλη σάλα τοῦ σπιτιοῦ, ὅπου ὁ κύρ Λευτέρης ἀπλωμένος στὸ θρονί του σύχαξε. Πέφτοντας στὴν ἀγκαλιά του γονατιστή, ἔσκυψε τὸ μαγεμένο της κεφάλι στὸν κόρφο τοῦ πατέρα της μὲ τὸ μαχαῖρι φυτεμένο στὴν

πλάτη — Πατέρα μ'... μὲ σκό...τωσε... πρόφτασε νὰ πεῖ... Ἔτσι ξεψύχησε ἀφίνοντας στὴν ἀγκαλιά του τὴν παρθενικὰ πνοή της καὶ σωριάστηκε χάμω ἀναποδογύριστο τὸ σπαρταριστὸ κορμί. Τὸ γραμμένο δὲ ξεγράφεται. Πρὸ δεκαοχτῶ χρόνια τὴν ξαγόρασε ὁ κύρ Λευτέρης ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ τσερκέζου, γιὰ νὰ τὴν δεῖ νὰ πέφτει σκοτωμένη ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ παιδιοῦ του.

Ἡ φαμίλια τοῦ κύρ Σταμάντογλου μέσα στὴ σάλα, γιομάτη τώρα ἀπὸ τὴ γειτονιά, νυφιοστόλιζε τὸ δύστυχο κορίτσι. Ποιὸς νὰ τῷβαξε ποτές του στὸ νοῦ, πὼς θὰ γινότανε φονικὸ στὸ σπίτι μέσα. Κιῶλοι ρωτιούνταν, μὰ κανένας δὲ μπόρεσε νὰ δώκει ἀπὸ τοὺς ξένους ἀπόκριση σωστή.

Πάλι ἡ κυρὰ Μάνθαινα ἔλυσε τὸ μυστικὸ:—Μωρὴ σᾶς εἶπα γώ ! Τὸ παιδί ἔνε τρελλό, τὸ παιδί τὴν ἀγαπᾷ, τὸ παιδί μιλοῦσε στᾶστρα, τὸ παιδί δὲν ἔβγαινε ὅξω. Ποῦ σεῖς νὰ πάρτε εἶδης'...

Μέσα στὴν ἀπίστευτη χλαλοὴ καὶ τὴ ζάλη καὶ τὴ σαστιμάρα τόσοι κόσμου, ἐδικοῦ καὶ ξένου, τὸ ξωτικὸ κορμί, πού κλειοῦσε τόσοις χυμοῦς μέσα του καὶ τόσες ὁμορφιές, πεθαμένο τώρα, ἀνυμέναιο καὶ ἀδάμαστο, ἔσβησε σὰν τὴ δαμάλα στοῦ μακελάρη τὸ σουβλερὸ μαχαῖρι.

Τὸ τρελλὸ ἀγόρι ἀπὸ τὴν ἀγάπη, πηδώντας τοίχους, μπαίνοντας σὲ στενὰ καὶ ξένες αὐλές, πατώντας σὲ κεραμίδια μάταια, παραδινότανε ματωμένο καὶ ξεσχισμένο στὰ χέρια τῆς ἐξουσίας.

— Γιατί τ'όκανες αὐτὸ τὸ κακό ; τὸ ρώτησαν.

— Ἔτσ' μοῦρτε ! ἀπάντησε σκληρά.

*
* *

Ὁ ΓεροΛευτέρης συντριμμένος ἀπὸ τὸ κακὸ ποὺ βρῆκε τὸ σπίτι του, κλαίγοντας τὸ χρυσό του κορίτσι, ποὺ τὸ γλύττωσε μωρὸ γιὰ νὰ τὸ μεγαλώσει κοπέλλα γιὰ παντρεῖα, φιλοσοφώντας ἔλεγε :

— Τὶ τὰ θέλς, τί τὰ γυρεύς, τὸ γραμμένο ἄγραφο δὲ γίνται. Εἴταν νὰ τὸ σφάξ' μωρὸ ὁ τσερκέζ' καὶ τ'ῶσφαξε κόρ' ἀδάμαστη ἀκόμα... τὸ παιδί μ'... Κῆκλαιγε καὶ κουνοῦσε τὸ κεφάλι του καὶ πανωτὰ ροφώντας τὴν πίπα του ξανάλεγε :—Τί τὰ θέλς' τὸ γραμμένο ἄγραφο δὲν γίνται.

Καὶ ὅμως κι αὐτὸς ἀπὸ τὸ καρδιοχτύπι ποῦπαθε μὲ τὸ σπαρτάρισμα τοῦ κοριτσοῦ μέσα στὴν ἀγκαλιά του, κι ἀπὸ τὴν πίκρα, πέθανε ὡς τὶς σαράντα καὶ πάει. Δὲν μπόρεσε νὰ ὑποφέρει τὸ μεγάλο κακὸ ποὺ ἔγινε στὸ σπίτι του.

Η ΕΥΘΥΜΟΥΛΑ

Η ΕΥΘΥΜΟΥΛΑ.

Ἔτσι ἄμορφο κορίτσι σπάνια ἔβγαλε ὁ μαχαλᾶς τῶν Ἀγιοσαρανταμάρτυρων. Ποὺ ἔλεγε κ' ἡ Παπαμόσκα—Κάντρο, λεγώ, κάντρο, ! ἄσπρη γαλατένια καὶ κνηκάτη—ὀλοκνήκατη. Νὰ τὴν πιεῖς στὸ ποτῆρ' Εἴταν ἡ Εὐθυμούλα, ποὺ τὴν λέγαν καὶ Εὐφημούλα, ἡ κόρη τοῦ Θωμᾶ τοῦ Θωμίδη τοῦ πλούσιου καὶ νοικοκυρεμένου, κεφάλαιο στὴν ἐνορία τῶν ἀγιοσαρανταμάρτυρων. Μιὰ κόρη—μοναχοκόρη.

Δεκατριῶ χρονῶν ἀκόμα κορίτσι, ποὺ πήγαινε στὸ σχολεῖο, στὸ παρθεναγωγεῖο. Μάθαινε γράμματα στὴ δασκάλισσα τὴν Καλλιτροπία καὶ στὴν Εὐλιμένη τὴν ὑποδιδασκάλισσα. Τὴν Καλλιτροπία ἀπὸ τὴν Ἀντριανούπουλη καὶ τὴν Εὐλιμένη ἀπὸ τὸ Σκοπό.

Εἴτανε τὸ χρυσὸ τοῦ μαχαλᾶ κορίτσι. Πανέμορφο καὶ ντροπαλό. Μάτι δὲ σήκωνε νὰ δεῖ μπρὸς καὶ πλάγι της. Ὁλημερίς, σὰ γύριζε ἀπὸ τὸ σχολεῖο, ἀνακατευότανε στὲς δουλειὲς ζώνοντας τὴ τσαντίλα στὴ μέση καὶ τὸ μαγυᾶδι στὸ κεφάλι. Πότε στὸ μαγαζὶ τῶν κρασιῶν καὶ πότε στὸ σαῖβάνι μὲ τ' ἄργαλειό καὶ πότε στὸ τσιγκίκι νὰ μασουριάζει. Ἡ μάννα της ἡ Θωμίδακα, ἡ ἄμνια ἡ Ἀναστασία, ἤθελε νὰ τὴν κάνει νοικοκυροκόριτσο. Ἔτσι μιὰ στὸ σχολεῖο καὶ μιὰ στὸν ἄργαλειό, μιὰ στὸ μαγαζὶ καὶ μιὰ στὸ μα-

σούριασμα. Μιά μπροστέλλα φαντή, πού τὴν σκέπαζε σύγκορμη, αὐτὸ εἶταν τὸ συγύρισμά της μέσα στὸ σπίτι. Ἡ κοτσίδα της σφιχτοδεμένη καὶ τὸ μούτρο της λαμπερὸ—γάλα νὰ πῶ ἀπὸ τὴν ἀσπράδα. Στὸ σκολειὸ μάθαινε γράμματα καὶ ποιήματα μὲ τὴν Ἀργυρὴ τὴ Σαράφ, μὲ τὴ Χρυσὴ τὴ Μοσκὸβ, καὶ μὲ τὴν Εὐλαβὴ τὴ Θώμογλου.

Στοὺς καιροὺς της—πρὶν ἔρτει ἡ Ρουσσία—δασκάλισσα στὸ «Γαλάζιο Σκολειό», ἓνα κτίριο βαμμένο μὲ γαλάζια μπογιά, εἶταν ἡ Καλλιτροπία ἀπὸ τὴν Ἀντριανούπολη καὶ ἡ Ἀθηναία ἡ Εἰρήνη, πού τὴν ἀγάπησε ὁ νεαρὸς Μπίμπογλου «ἓνα παλλικάρ' στὸ πητῆρ' νὰ τὸ πιῇς» ὅπως λέγαν, καὶ ἡ Εὐλιμὲν' ἡ ὑποδιδασκάλισσα. Τότε ξακούστηκε ὁ ἔρωτας τῆς Ἀθηναίας μὲ τὸ Μπίμπογλου πού ἔγινε καὶ τραγοῦδι :

— Αὐτὸ τὸ πούφ τὸ χρυσαφί,
Σὺ Εἰρήνη μου χρυσῇ,
Ἀγγέλοι σὲ τὸ ράψαν.
— Εὐανθία μου,
νὰ ἔχῃς τὸ κοῖμα μου.

Αὐτὴ ἡ Εἰρήνη ἡ Ἀθηνιώτισσα δίδαξε στὴν Εὐθυμούλα τὰ γράμματα. Κι αὐτὴ πηγαίνοντας στὸ Γαλάζιο σκολειό, κάθε πρωτὶ περνοῦσε τὸ γιοφύρι τῆς ρεμματιάς, πού χώριζε τοὺς δυὸ μαχαλάδες καὶ μὲ καρδιοχτύπι ἔτρεχε στὴν ἀγαπημένη της δασκάλα, πάντα μένα δῶρο στὸ τσαντάκι της ἀπὸ τὰ καλὰ τοῦ σπιτιοῦ της : Πότε μουστολαμπάδες, πότε σαραγλί

ὄρτο, πότε μύγδαλα ἢ λιασμένα ζερντέλια ἢ σεφτέλια ἢ χαλβὰ σεμιγδαλένιο ἢ ὅ,τι ἄλλο τύχαινε.

Ὁ Θωμίδης ὁ Θωμᾶς εἶταν ἀπὸ τοὺς πρώτους νοικοκυραίους τῶν Ἀγισαρανταμάρτυρων σεβάσμιος καὶ πρεπούμενος. Χρημάτισε πολλὰς βολὰς στὴν ἐκκλησιὰ ἐπίτροπος καὶ πρόεδρος τῆς ἐνορίας. Γιαυτὸ καὶ τᾶχε βάλει κάποτε καὶ μὲ τοὺς παπάδες, πού τὸν καταράστηκαν «νὰ βαβήξῃ» σὰν τὸ σκυλί. Κι ὅταν ἔπαθε κάποτε ἀπὸ «ἀρρώστεια καὶ μούγκρισε ἀπὸ τοὺς πόνους, εἶχε φωνάξει τοὺς παπάδες νὰ τὸν χάνουν ἀγιασμὸ καὶ νὰ τὸν σχωρέσουν, πού ἀμάρτησε καὶ τὸν ἔπιασεν ἡ ἀμαρτία. Τὰ μαγαζιά του γιομάτα. Οἱ τίνες καὶ τὰ μεγάλα βαρέλια—στέναζαν κέτριζαν ἀπὸ τὸ βάρος τῶν κρασιῶν, καὶ τὰ «κατίχανα», τὰ ξύλα ποῦταν στημένα πάνω τους τὰ βαρέλια, κι αὐτὰ βυθιζότανε στὴ γῆς. Ἄν εἶτανε ὁ Ἀμπατζόγλου, ὁ φίλος του, μεγάλος κρασᾶς, ὅμως καὶ ὁ Θωμίδης δὲν εἶτανε παρακάτω. Τὸ σπίτι του, πού τὸ κλειοῦσαν δυὸ μεγαλόπορτες, εἶχε μιὰ μεγάλη αὐλή, πού χωροῦσε δυὸ τρεῖς λινούς τὸν καιρὸ τοῦ τρύγου. Οἱ λινόι του δὲ στεκότανε ἔξω στὸ δρόμο γιὰ νὰ δειάσουν, μόνο ἔμπαιναν μέσα στὸ πλάτος τῆς αὐλῆς καὶ ἐκεῖ μὲ ἡσυχία γινότανε τὸ ἄδειασμά τους. Στὰ μαγαζιά του χανόσουνα. Κεῖ μέσα τὰ παιδιὰ του μὲ τὰ γειτονόπουλα, παίζαν τὸ κρυφτοῦλι, ἀνάμεσα στὰ βαρέλια καὶ τὶς τίνες. Κ' ἔχανε ἡ Εὐθυμούλα τὸ Γεώργη καὶ ὁ Γεώργης τὸν Ἀλέκο καὶ ἡ Κιαράν' τὸν Ἀνεστὸ καὶ ὁ Ἀνεστὸς τὴν Εὐλαμπία. Κι ἀκούγότανε μονάχα τὸ «κούκου-κούκου» καὶ στὸ τέλος τὰ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

χάχανα καὶ τὸ ἀντίκρισμά τους μέσ' ἀπὸ τῆ θύρα τοῦ μαγαζιοῦ.

*
* *

Ὅπως πάντα καὶ τῇ μέρα τούτῃ ἡ Εὐφημούλα πού τὴν λέγαν Εὐθυμούλα, μὲ τῇ σάκκα της ξεκίνησε γιὰ τὸ σχολεῖο. Ὁ πατέρας της δὲν εἶχε σηκωθῇ ἀκόμα. Εἶχε καθήσει ἀπὸ βραδὺς πολὺ στὸ καφενεῖο, ὅπου κάποια παρέα τὸν κράτησε στὸ ρακὶ κεφί.

Δὲν καλότρινε τὰ μάτια του καὶ ἀνακαθίζοντας στὸ κρεβάτι, ρώτησε τὴ γυναῖκα του.

— Ποῦν' λεγὼ γυναῖκα, ἡ Εὐφημούλα ; Ποῦν' ἡ κόρ' μας ;

— Ἡ Εὐφημούλα ; Δὲ ξαίρς καὶ σύ ; Πάει σχολεῖο, τὸ παιδί.

— Σχολεῖο ; Γλήγορα νὰ στείλ'ς νὰ τὴν πάρ'ς.

— Γιατί, λεγὼ, Θωμά ;

— Γιατὶ ἔτς. Τὴν ἀρραβώνιασα.

— Τὴν ἀρραβώνιασες ; ρώτησε σαστισμένη καὶ συγχισμένη ἡ κυρὰ Ἀναστασία. Ἀρραβώνιασες τὸ παιδί σ' μωρὸ κόμα, συμπλήρωσε ὄνειδίζοντάς τον κιὰφίνοντας τὸ καλόθέμα τῶν ρούχων ἀπὸ τὰ χέρια της. Μὰ ἐχτρός τῇ παιδιοῦ μας εἶσνα Θωμά, καὶ τὸ δῶκες τὸ παιδί μας ; Καὶ ποιὸς ἐν αὐτός, πού τὸ παίρνει κόμα πὲ τὶς μύξες... ; Κι ἄρχισε τὰ κλάματα.—Θεγέμ' πιά πὲ τὸν ἄνθρωπο τ'... γοῦ θεγέμ' πὲ τὰ λογικά τ'... ἄμ' δὲν εἶχες νοῦ δὲν εἶχες γνώσ', χίτς δὲν τόχς πιά ; Παλαβὸς δὰ εἶσνα ψές ;

Ὁ κύρ Θωμάς ὁ Θωμίδης καθισμένος στὸ στρῶ-

ματ' κοιτοῦσε τὴ γυναῖκα του νὰ κλαίει καὶ χαμογελοῦσε. Πῆρε ἀπὸ τὸ σκαμνὶ πλάγι τὴν ταμπακέρα του καὶ τραβῆξε ἥσυχα ἥσυχα δυὸ προέξες ταμπάκο—τὸν ξακουστὸ ταμπάκο τῆς Ρεζί. Καὶ φταρνίστηκε διπλᾶ καὶ τρίπλα.—Τὸ κορίτσ' μας ἐν μικρὸ λεγὼ Θωμά, ἐχτρός ντου εἶσνα μαθὲς λεγὼ πεκρινὰ καὶ τὸ κανες αὐτὸ τὸ πράγμα ; Δόμ' καὶ μένα μιὰν ἀπόκρισ' ντέ ;

— Ἄχσε. μπρὲ γυναῖκα, καὶ μένα. Ἐχτρός ντου δὲν εἶσνα σὲ εἶπα καὶ πού σὲ λέγω. Ἀγαπῶ καὶ γὰ τὸ παιδίμ' κόμ' πολὺ πὲ σένα. Μὰ τὰ κορίτσια ἐνε νὰ νὰ παντρεῦνται. Δὲν ἐν νὰ μαθαίννα γράμματα. Ἡρτε μιὰ βολὰ ἡ τύχ' ντους, νὰ τραβοῦν. Τοῦ παιδιοῦ μας ἡ τύχ' ἦρτε, βερ σελάμ. Πὲ τῇ Θεοῦ τῇ θέλησ' ἄς γίν' νύφ' τῇ Ἀραμπατζόγλου. Δὲ σάρέσ' ; Τὶ θέλς κόμ' νὰ διοῦμ ; Ἀῖντε φίλα χέρ' καὶ μὴν κλαῖς.

Ἡ κυρὰ Ἀναστασία, πού λίγες βραδυνὲς προητέρη, πηγαίνοντας στὸ γειτόνιο μάλωσε μὲ τὸν ἄντρα της καὶ γύρισε στὸ σπίτι γιὰ τὸν ἴδιο λόγον, σὰν ἄκουσε «τῇ Ἀραμπατζόγλου νύφ'» στάθηκε φχαριστημένη. Γέλασε τὸ πρόσωπό της καὶ θαρρεῖς ξέχασε ὅλα της τὰ κλάματα. Πέφτοντας στὰ γόνατα, φίλησε τὸ χέρι τοῦ ἄντρα της κ' εὐχήθηκε :—Ἐ σὰν ἐν ἔτσ', ἄς ἐν πὲ τὸ καλό, πὲ τὴν εὐκὴ μας. Ἀς ἐν πὲ τὸ θέλημα τῇ Θεοῦ καὶ τὴν ἀγάπ' μας.

Ἡ Εὐφημούλα δὲν πρόφτασε καλὰ καλὰ νὰ περάσει τὸ γεφύρι τῆς ρεματιᾶς καὶ ἡ φωνὴ τῆς Κιαράνης τῆς παραδελφῆς της τὴν σταμάτησε ;—Εὐφημούλα, Εὐφημούλα, εἶπε ὁ πατέρας σου νὰ νᾶρτς πίσω σπίτι'.

‘Ο πατέρα σου σὲ γυρεύ’ !

Ἡ Εὐφημούλα, πὺν πηγαίνοντας στὸ δρόμο ἀμέριμνο κορίτσι μπορεῖ νὰ κυλοῦσε στὸ δρόμο λιθάρια, κιὰκόμα μασοῦσε τὸ παξιμάδι της, ἔστρεψε πίσω κιὰκολουθώντας τὴν Κιαράν’ ἔφτασε στὸ σπίτι.

Ὁξω ἀπὸ τὴν μεγάλην πόρτα ἀντίκρουσε τὸν πατέρα της, πὺν τραβοῦσε κατὰ τὸ καφενεῖο, ὅπου τὸν περίμεναν παντοτεινὰ οἱ φίλοι του :— Εὐθυμούλα παιδί μ’, τῆς εἶπε χαϊδεύοντάς την, αἶντε πήγαινε σπίτι, γιατί σὰραβώνιασαμ’ ! Στὸ σκολειὸ πιά δὲ θὰ ξαναπᾶς. Κρέμασ’ καὶ τὴ τσάντα σ’ στὸ καρφί, Κρέμασ’ καὶ τὰ γράμματα.

Ὅπως ὅταν τρέχοντας χτυπήσεις τὸ κεφάλι στὸν τοῖχο ἢ σὲ στύλο, καὶ ζαλιστεῖς καὶ πέσεις, δίχως νὰ προλάβεις νὰ τὸ νοιώσεις, ἔτσι τὴν ὥρ’ αὐτὴ κλονίστηκε ἀκούοντας τὰ λόγια τοῦ πατέρα της ἡ Εὐφημούλα.

Σὰν νᾶχε ἀκούσει : « Θὰ σὲ σφάζουμ’ . »

Ἐτσι ζαλισμένη καὶ φοβισμένη ἀπὸ τὸ λόγο τοῦ πατέρα της, προχώρησε πιάνοντας τὴν Κιαράν’ ἀπὸ τὸ χέρι. Οὔτε γροίκησε νὰ πῇ ἓνα λόγο τοῦ πατέρα της. Καὶ τὶ ἔννοιωθε ἀκόμα τὸ παιδί—σαλὸ παιδί—ἀπὸ ἀρραβῶνες; Ἀκόμα στάλαζε ἡ μύξα του κάποτε καὶ κάποτε ἔβγαζε πληγὲς στὸ πηγοῦνι του ἢ σαλίβιαζαν τὰ χεῖλια της γλύφοντάς τα μὲ τὴν γλῶσσα ὅλη τὴν ἡμέρα. Καὶ τώρα ν’ ἀκούσει αὐτὴ τὴν ἀπόφαση τοῦ πατέρα της ! Πολὺ πρᾶμα !

*
* *

Ὁ Ἀραμπατζόγλου ὁ Παρασκευὰς εἶτανε ἀπὸ τὰ σπάνια παλλικάρια τοῦ τόπου. Ξενητεμένος πέρ’ ἀπὸ τὴν Ἀντριανοῦ ἔκανε ἐμπόριο κρασιῶν καὶ σπירתων. Ἀγόραζε κρασιὰ τῆς πατρίδος του καὶ ρακιὰ καὶ τὰ ἐμπορευότανε στὰ μέρη κεῖνα, ὅπου ὁ χειμῶνας γινότανε μεγάλος καὶ τὰ χιόνια πέφταν ἓνα μπόγι. Προμήθευε τὸ ψωμί στὰ στρατέματα τοῦ Σουλτάνου καὶ τὰ τυριά. Τὴ χρονιά κεῖνη κατεβαίνοντας στὴν πολιτεία του νᾶγοράσει κρασιὰ καὶ σπίρτα καὶ νὰ κάνει τὸν τρύγο, ἔβαλε στὸ νοῦ του νὰ μὴ φύγει πίσω σὰν δὲν παντρευτεῖ.

Εἶτανε ἡ ἄλλη χρονιά ἀπὸ τὴ Ρουσσία. Οἱ Ροῦσσοι μοσχορρούφηξαν τὸ κρασί ὅλο τοῦ τόπου γιὰ αὐτὸ καὶ ἡ σοδειὰ ἔγινε πανάκριβη καὶ μοσχοπούλητη : Σὰν ψώνισε κρασιὰ καὶ σπίρτα, καὶ ψώνισε τυριά κι’ ἀγόρασε μάντρες καὶ συφώνησε γάλατα, ἀπεφάσισε νὰ ξεμπλέξει τὴν ὑπόθεση αὐτὴ τῆς παντρειάς του, ἀπὸ τὴν ἀγάπη ποῦχε δοσμένη στὴν κόρη τοῦ ΠαπουΚόντογλου, ποῦλεγε στοὺς ἀγιασαρανταμάρτυρες τὸ « Πιστεύω » καὶ εἶταν μεγάλος ἔμπορος στὰ ζῶα. Ἡ ἀγάπη τῆς Δομνιῶς εἶταν μεγάλη στὸν Παρασκευά, μὰ ἡ θέληση τοῦ πατέρα της εἶταν πολὺ μικρή. Ὁ ΠαπουΚόντογλου ἤθελε ἄλλον καὶ σᾶλλον στὰ ὕστερὰ τὴν ἀρραβόνιασε. Τότες ἔγινε τὸ μεγάλο κακὸ νὰ μὴ θέλει τὸ κορίτσι νὰ παρουσιαστεῖ στὰ συμπεθερία καὶ νὰ βάλει δαχτυλίδι, ἐπ’ἀνάστατημένο ἐνάντιο τοῦ γέρου πατέρα της, πὺν τὴν ἀρραβόνιαζε ὄχι στὸν Ἀραμπατζόγλου, μὰ στὸ Τζελόμπογλου. Ὁ ΠαπουΚόντογλου ζωοέμπορος αὐτὸς ζωέ-

μπορο ἤθελε ; ὥς που ἡ κόρη ἔφαγε δυὸ μπάτσους γιὰ νὰ πάψει τὰ ἐμπόδια. Γιαὐτὸ καὶ ὁ Παρασκευᾶς Ἀραμαπατζόγλους ταλειώνοντας τὶς δουλειές του, δόθηκε μάνι μάνι νᾶρραβωνιαστεῖ στὸ πείσμα τῆς Δομνιῶς, ποὺ τὸν ἀγαποῦσε, μὰ δὲν τὴν ἄφικαν νὰ τὸν πάρει. Ἀγοράζοντας κρασιὰ μπῆκε καὶ τὶς μεγαλόθυρες τοῦ κυρ Θωμᾶ Θωμίδη. Ψωνίζοντας καὶ δοκιμάζοντας τὰ σπέρτα του εἶδε καὶ τὴ μικρὴ του κόρη τὴν Εὐθυμούλα νὰ μπαινοβγαίνει. Κεῖνο εἶτανε. Σάλεψε ἡ καρδιά του. Ἔτσι ἄρχεψε νὰ μπαινοβγαίνει τὶς πόρτες τοῦ Θωμίδη, ἀκολουθώντας καὶ τὴ συμβουλὴ τῆς μάννας του ποὺ τὸν ἔλεγε πάντα :—Σὺ παιδί μ', σὰ θέλς νὰ παντρευτῆς ἄψε τὴ Δομνιῶ, ποὺ δὲ σὲ τὴν δίν'να, μὲν κύτταξ' τὴ Θωμίδη τὸ κορίτσ'. Κορίτσ' γιὰ σένα κεῖνο. ἔνε. Κλεῖτσ' τὰ μάτια σ' καὶ κἀν' τὸ σταυρό σ'.

Ἀκούοντας τὰ λόγι' αὐτὰ τῆς μάννας του ρίχτηκε στὰ κρασιὰ τοῦ Θωμᾶδη, πηγαίνοντας τὸ πιὸ ποῦ νὰ δεῖ τὸ κορίτσι του, ὥστερ' ἀπὸ τὸ σκολεῖο, ἢ στὴν αὐλὴ νὰ σκουπίζει, ἢ νὰ μασουριάξει ἢ νὰ νανακατεύεται σᾶλλες σπιτοδουλιές. Καὶ μῦλο ποῦταν ντροπὴ ἓνα κορίτσι τότες νὰ βγαίνει μπροστὰ στὸν ξένο, ὅμως ἡ Εὐθυμούλα ἀφύλαχτα ἔβλεπε τὸν Παρασκευᾶ καὶ νὰ μπαίνει τὴ θύρα τῆς αὐλῆς τους καὶ νὰ χάνεται μέσα στὸ μαγαζί τους, ὅπου τὰ πελώρια βαρέλια τους σιππηλὰ κρατοῦσαν ὥς τὰ χεῖλια τὸ θησαυρό. Κι' ἂν δὲν ἔννοιωθε αὐτὴ, ὅμως ἡ Κισρὰν ν' ἤξαιρε νὰ τὴν φωνάζει θυμώνοντας γιὰ τὴν ἀφέλειά της—Μωρή, γκρεμνίστσε πὲ κεῖ νά, μωρή! Κόμα δῶ στέκεσαι

μωρὴ χαλχουβάγια καὶ δὲ χάνεσαι πὲ τὰ μάτια μ ;

Καὶ ὅμως ὁ Παρασκευᾶς μιὰ—δυό, βρῆκε καιρὸ νὰ τὴν πάρει στὸ μάτι του, καὶ νὰ τὴν ξεμοναχιάσει στὴν αὐλὴ πάνω στὴ δουλειά. Ἔτσι τὴν ρούφηξε καὶ τὴν ἔννοιωσε μέσα του νὰ ριζώνει. Ἡ συμβουλὴ τῆς μάννας του εἶχε τοιμάσει τὸ θρόνο, ποὺ θὰ τήνε κάθιζε.

Μὰ ἔπρεπε καὶ νὰ τῆς μιλήσει. Ἦθελε νὰ πάρει καὶ τὸ λόγο της. Ἔτσι ἀποφάσισε νᾶρραβωνιαστῇ. Κισραβωνιασμένος μπόρεσε νὰ μπῇ τὴν ὥρα, ποὺ δευτεροσήμαινε ἡ ἐκκλησιά, μέσα στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ καὶ νὰ τὴν ἀπομοναχιάσει στὸ κατώγι κάτω καὶ τῆς πεῖ τὴν ἀγάπη του.—Γὼ σᾶγαπῶ ! τῆς εἶπε κίτρινος καὶ μὲ τὴ γλῶσσα κολλημένη. Πέ μ'—Πέ μ' καὶ σὺ μᾶγαπᾶς ;

Κάτι ἀντήχησε μέσα της, μὰ ὁ φόβος τὴν συνεπῆρε ἀκούγοντας τὰ λόγι' αὐτὰ καὶ δὲ σήκωσε κεφάλι καὶ δὲν ὕψωσε τὰ μάτια. Ἄν μίλησε ὁ τοῖχος, μίλησε κι' αὐτὴ.—Μᾶγαπᾶς, μὲ θέλ'ς τῆς ξαναεἶπε, γὼ σὲ θέλω ! Ἡ φωνὴ του κόπηκε. Κατάπιε ἀπανωτὰ γιὰ νὰ κατεβάσει τὸ σάλιο του καὶ πρόστεσε.—Δὲ θὰ μὲ πεῖς ἓνα λόγο καὶ σύ ;

Πάλι κάτι ἔνοιωσε βαθειὰ μέσα της νὰ φουντώνει, μὰ δὲν ἤξαιρε ν' ἀπαντήσῃ. Μόνο ἔπλεξε σφιχτὰ τὰ δάχτυλά της καὶ κάρφωσε πιὸ βαθιὰ τὰ μάτια της στὸ πλακόστρωτο τοῦ κατώγιου.

—Θὰ σὲ πάρω στὸ λαιμὸ μ' εἶπε πάλι—παιδί σαλὸ ἔσένα. Κῆφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι συλλογισμένος, γιὰ τὴν ἐκκλησιά, ποὺ ξανασήμαινε ἡ καμπάνα καὶ ὁ πε-

θερός του κ' ἡ πεθερά του εἶχαν πάγει ἀπὸ τὸ πρῶτο σήμαντρο ἀκόμα. Ἐφευγε ἀπελπισμένος ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ κοριτσιοῦ, πὺν σὰν ἀμπελόβωδο δὲν ἀγροικοῦσε νὰ τοῦ πεῖ μιὰ λέξη, μιὰ ματιὰ νὰ τοῦ ρίξει. Καὶ πηγαίνοντας μονολογοῦσε. — Παιδὶ ἔν καὶ μπορεῖ νὰ ντρέπεται, παιδὶ ἔν καὶ θὰ μάθ! Αὐτὴ ἡ ἐλπίδα, πὺν φούντωσε μέσα του, τὸν ἔκανε νὰ συχάσει καὶ νὰ μπεῖ τῆς ἐκκλησιᾶς τὸ κατώφλιο περήφανος, σὰν γαμπρὸς τοῦ κυρ Θωμίδη, καὶ νὰ κολλήσῃ τὴν πιὸ μεγάλη λαμπάδα στοὺς ἀγιοσαρανταμάρτυρες.

*
* *

Ἡ σάλα ἡ χειμωνιάτικη τοῦ Θωμᾶ Θωμίδη μὲ τὰ στρωσίδια τὰ πολλὰ καὶ τὰ στολίδια τῆς κυρᾶ Ἀναστασίας ἔλαμπαν ἀπόψε ἀπὸ χαρὰ καὶ ἠχοῦσαν ἀπὸ γέλοια. Ὅλο τὸ σόγι τοῦ Ἀραμπατζόγλου πῆγε νὰ δεῖ τὴ νύφη πὺν θᾶφτιανε. Οἱ τρεῖς μεγάλες λάμπες ἔχυναν τὸ πλούσιό τους φῶς στὴ σάλα. Ἀπόψε ἀπὸ χαρὰ μεγάλη τὶς ἀναψαν στὸ σπίτι τοῦ Θωμίδη, ὅπως μιὰ φορὰ ἄλλη στοὺς ἀρραβῶνες τοῦ μεγάλου τοῦ γιοῦ τοῦ Γιώργη. Οἱ γερόντοι κουβέντιαζαν μὲ τὶς πίπες τους ἀναμμένες καὶ κάπνιζαν. Καὶ αἱ συμπεθέρες «ἀντίκρου μάντικρου» — ὅπως ἔλεγαν, μὲ τὸ πρόσωπο λαμπερὸ ἀπὸ χαρὰ, μιλοῦσαν. Τὰ κροσοτὰ φακιόλια τους στὰ κεφάλια πρεπομαχοῦσαν. Κῆβλεπες μὲ τὴ σειρὰ ὅλους: Νὰ ὁ Ἀραμπατζόγλους ἔχοντας πλάγι τοῦ τὴν Ἀραμπατζογλίνα βουτηγμένη στὴ σαμουρόγουνά της, νὰ κ'οἱ γιοῖ τοῦ ὁ Ματζαράκ'ς. = Ματζαράκ'ς ὁ Κωνσταντῆς, ὁ Γιάγκος, ὁ Δημητρός. Νὰ οἱ μεγάλες του νύφες ἡ Ἐλπινίκ', ἡ Ἐρμιόν', ἡ

Ἐλισαβώ, καὶ ἡ κόρη της ἡ Ἀντίκλεια. Νὰ καὶ ὁ Ἀργιάνμπουγιονκλῆς ὁ γείτονας, κιὸ Κόγκινος, κιὸ Σοφιανόπουλος κιὸ Τζελέμπογλους, κιὸ Στοῦκος κιὸ Παπαμόσκος μὲ τὴν Παπαμόσκαινα ἄσπρη κάτασπρη σὰ γάλα, πὺν ἦρτε μαζὶ νὰ βλογήσουν τοὺς ἀρραβῶνες.

Πολλὴν ὥρα περίμεναν τὴ νύφη νὰ παρουσιαστῇ στὰ συμπεθέρια. Μὰ τῆς νύφης τὸ φουστάνι δὲν εἶχε γίνῃ καὶ τῆς σούρωναν μέσα τῆς μάννας τῆς τὸ τζαμφένιο νυφικὸ φουστάνι, κάνοντάς του σοῦρες πάνω, σοῦρες πλάγι. Ἐτσι σὲ κάμποσο μπῆκε τῆς μεγάλης σάλας τὴ θύρα ντροπιασμένη καὶ φοβιτσάρα παραπατώντας, κι' ἄρχισε νὰ φιλᾷ τὰ χέρια μὲ τὴ σειρὰ, ἀπὸ τὸν πεθερὸ της ὡς τὴν Ἀντίκλεια. Καὶ πρῶτος ὁ γαμπρὸς τῆς πέρασε τὸ δαχτυλίδι καὶ μὲ τὴ σειρὰ ὅλοι τὰ διαμαντικά της. Σκουλαρίκια, βραχιόλι, μπουρλιά, δαχτυλίδια. Ξεχωριστὰ ὁ κυρ Ἀραμπατζόγλους μὲ τὴν Ἀραμπατζογλίνα τῆς δώριον κι' ἀπόνα Ἀγικωνσταντινιάτικο. Τ' ἀδέρφια τοῦ γαμπροῦ ἀπὸ ἓνα βενέτικο κι' ἀπὸ ἓνα φλουρὶ ὅλο μάλαμα. Ὅταν ὁ γαμπρὸς τῆς σκάλωσε σταφτιά τὰ σκουλαρίκια εἶτανε νὰ κλαῖς ἀπὸ χαρὰ. Τὰ σκουλαρίκια αὐτὰ τᾶχε ἀπὸ καιρὸ παραγγεῖλει στὸν κουγιουμτζῆ τὸν Κωνσταντῆ, κάτω στὰ Ἐβραΐικα, πὺν μὲ ξεχωριστὴ τέχνη στόριζε τὰ περίφημα χρυσαφικά γιὰ τὶς Θρακιώτισσες τοῦ κάμπου καὶ σκάλιζε μᾶσῃμι λογῆς λογιῶν στολίδια καὶ σχήματα στᾶσημένα κοντάλια τοῦ γλυκοῦ καὶ τὶς ζῶνες. Σαυτὸν τᾶχε παραγγεῖλει, κι' αὐτὸς φιλότιμα τὰ σκάλισε χύνοντάς τα. Ἐτσι κρεμασμένα ἄστραψαν σταφτιά τῆς Εὐφημού-

λας καὶ γέλασε τὸ πρόσωπό της ἀπὸ χαρὰ, ὅπως γελοῦσε περίσου τέτοιον καιρό, πὺν ὁ πατέρας της εἶχε χαρίσει τὰ γυάλινὰ βραχιόλια ἀπὸ τὸ παζάρι, γιὰ νὰ τὴν γελήσει σὰλὸ παιδί πὺν τοῦ γύρευε βραχιόλια.

Κενχήθησαν ὅλοι καὶ χάρησαν καὶ κεράστηκαν. Κιὸ γαμπρὸς ἔλαμψεν ἀπὸ χαρὰ καὶ κατσούφιασε λίγο ἀπὸ λύπη, ὅταν ὁ κύρ Θωμίδης εἶπε, πὺς πρέπει ὁ γάμος νὰργήσει λίγα χρόνια γιὰ νὰ μεγαλώσει τὸ κορίτσι.

— Μὰ θὰ ἔρχουμ' νὰ τὴ βλέπω εἶπεν ὁ γαμπρός.

— Ναί, θάρησαι μὰ ὅχ' καὶ συχνὰ πυκνά.

Σαῦτὸ πάνω γέλασαν ὅλοι καὶ ἡ νύφη ἔφερε τὸ δίσκο καὶ πρόσφερε «ὄρτὸ παραγλί», πὺν ἡ κυρὰ Ἀναστασία ἀπὸ μέρες τὼχ ἔτοιμάσει. Ἔτσι ἤπιαν καὶ παλιὸ κρασί, ἄναψε τὸ τραγοῦδι καὶ πέρασαν τὰ μεσάνυχτα.

Ἡ Εὐφημούλα κεῖνο τὸ βράδυ γιὰ πρώτη φορά στὴ ζωὴ της δὲν εἶχε ὕπνο ἀπὸ τὴν πολλὴ χαρὰ. Ἦν καὶ ἀκόμα δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβει οὔτε πάλμὸ ψυχῆς, οὔτε κορμιοῦ σεισμό. Ἡ παιδικιὰ της φαντασία μονάχα εἶχε πυρετό.

*
* *

Σὰν τέλειωσαν πιά οἱ ἀρραβῶνες ἐπίσημα κιὸ Παρασκευὰς πέρασε τὸ δαχτυλίδι στὸ χέρι τῆς Εὐφημούλας, ἡ καλὴ εἵδηση σκορπίστηκε σὺλλο τὸ μέρος, κιᾶρχαν νὰ μπαινοβγαίνουν οἱ φίλοι καὶ γνωστοὶ δίνοντας εὐχές.

Πρῶτος ὁ Γκαντῆς ὁ Κωνσταντῆς ἔτρεξε τὴν ἄλλη μέρα.

— Καλημέρα κυρὰ Ἀναστασία, καλημέρα, φώναξε μπαίνοντας στὴν αὐλή.

— Καλημέρα, Κωνσταντῆ, πέρασ' μέσα πέρρσ'.

— Ἔ καλορρίζικα νὰ τὰ χαιρεστε εἶπε πλησιάζοντας στὸ χαγιάτι. Μὰ τὸ παιδί μικρὸ λεγώ. Σκότωσε τὸ μπαμπάτ' καὶ τὸ ἀρραβώνιασέτε—σαλὸ παιδί—ἀκόμα κεῖνο...

— Τοῦ τόπα τὴ Θωμᾶ, μὰ πὺν τὸ ξερό τ' νὰ πάρ'. Γλέψ τὰ γραμμένα τῆς τύχης...

— Ἄς ἔνε θέλημα Θεοῦ καὶ ὁ Θεὸς μεγάλος.

Ἔτσι μὲ τὴ σειρά τους «χολομάνισε» ἡ θειά ἡ Σταμούλ', ἡ Μπιλντιρούδα ἡ Εὐρυκόμ', ἡ Σπυριδόνα, ἡ Ἀλτικουλάτσαινα. Ὡς καὶ ὁ πουποὺς ὁ Μέγ-γουλὰς ξεραχνίζοντας τὸ τζάκι, ρώτησε γιὰ τὴν ἀρραβῶνα τῆς Εὐφημούλας ἢ τῆς Εὐθυμάλας καὶ μὲ τὴ θυμοσοφία του ἔκρινε τὸ πρᾶγμα:— Τούρκικα ἀρραβῶνα θαρρεῖς ἔκανέτε, ἄμνια Ἀναστασία. Ντίπ πιά μικρὸ τὸ παιδί τὸ πούλ'σέτε!

*
* *

Ὁ Παρασκευὰς Ἀραμπατζόγλους πάντα πρόκοβε καὶ πάντα στὴν τύχη τῆς ἀρραβωνιαστικιάς του παίζοντας στὸ ἐμπόριο πετύχαινε. Κάποτε—κάθε μῆνα—κατέβαινε ζεύοντας τ' ἀμάξι του ἀπὸ τοῦ Μουσταφᾶ—Πασσᾶ στὴν Ἀντριανοῦ κ' ἐκεῖθε στὴν πολιτεία μας, ὥρες πολλῆς, γιὰ νὰ δεῖ «τὴ συμβασκιά τ'» νὰ τὴν ἀσπαστεῖ ἀπὸ μακρὺν ἢ καὶ νὰγγίξει τὸ χέρι της δειλὸ καὶ παγωμένο, καὶ νὰ δοκιμάσει ἀνατρίχια-

σμα σύγκορμο καὶ ἡδονικό. Μὰ ἡ Εὐθυμούλα θαρρεῖς καὶ δὲν μεγάλωνε. Πάντα μικρούλα— παιδὶ σκολειοῦ, πάντα ἄγνωμη καὶ σκλάβα στὴ θέληση τῆς μάννας της. Ὅταν ἔβλεπε τὸν ἀρραβωνιαστικό της ζαλιζότανε ἀπὸ συγκίνηση, μὰ δὲν εἶχε τρόπο νὰ τὴ δείξει. Ἐκεῖνος δὲ βαστοῦσε πλιά. Δύο χρόνια εἴτανε πολλὰ ποὺ πέρασαν. Φτάνει. Ὁ πόθος του νὰ τὴν ἀποχτήσῃ μιὰν ὥρα νωρίτερα, νὰ τὴν κάνει δικιά του μακρυνὰ ἐκεῖ στῆς δουλειᾶς του τὸν τόπο, ὅπου ὁ Ἐβρος ἔτρεχε πλατὺς καὶ θολὸς κοιλώντας τὰ νερά του πρὸς τὸ Αἰγαῖο, τὸν ἔκαμαν νὰ προτείνει δειλὰ μὰ κιᾶποφασιστικὰ στὰ πεθερικά του γρήγορη τὴ χαρὰ του.

— Μητέρα, εἶπε στὴν πεθερά του. Φτάν' πιά. Τὴν Εὐθυμούλα θὰ τὴν πάρω. Ἦρτε ὁ καιρός.

— Τὶ λὲς βρὲ παιδ' μ'. Πῶς θὰ τὴν πάρς ποὺ ἔνε μικρὴ κόμ'. Ἡ συμφωνία μας ἔν μετὰ πέντε χρόνια, γιατί νεγκάζεσαι παιδί μ'.

— Δὲ νεγκάζουμ', θὰ τὴν πάρω. Τώρα πιά τί νὰ τὴν ἔχτε σεῖς μπελά. Ἐγὼ ἐτοίμασα τὸ σπῖτ' μου καὶ ὅλα τᾶχω ἔτοιμα.

Ἡ βιασύνη του δὲν εἶχεν ὅρια. Ὁ πόθος του τὸν καταφλόγιζε καὶ τὸν τσουρούφλιζε. Καὶ δὲν εὗρισκε ὁ καυμένος λόγια νὰ πεῖ στὴν πεθερά του.

Ὑστερ' ἀπὸ ἓνα μικρὸ συμβούλιο ἀποφάσισαν νὰ χαλάσουν τὴν παλιὰ συμφωνία καὶ νὰ δώκουν τὴν Εὐφημούλα ὅπως τῷθελε ὁ γαμπρός. Ἔτσι ἄρχισαν οἱ ἐτοιμασίες.— Δὲ θέλω ἐτοιμασίες πολλὰ πράματα, δὲ θέλω εἶπεν ὁ Παρασκευάς. Ἐγὼ θὰ τῆς τὰ

πάρω ὅλα. Μόνον τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου θύμωσε καὶ χολόσκασε πολὺ ἀπὸ τὴν πεθερά του, ποὺ πρόσταξε πρὶν τὸ μυστήριο νὰ τῆς βγάλουν ἀπὸ τὸ λαιμὸ τὸ «παντατῖφ» ἓνα ξακουστὸ «τσελέγγι, δικό της» ποὺ μαὐτὸ τὴν εἶχε στολίσει ἀπὸ τὸ πρῶι σὰ νύφη.— Δὲ τῷθελα, ἔλεγε, νᾶτανε πάντα δικό της, μὰ αὐτὸ ποὺ μ' ἔκανε δὲν τὸ παραδέχουμ'. Μᾶς πρόσβαλε. Δὲ θὰ τὸ κρατούσαμ'.

Ἔτσι πικραμένος, παίρνοντάς τὴν γυναῖκα του, τρεῖς μῆνες δὲν τὴν ἀφήκε νὰ πάει στὴ μετέρα της — Ὅχ' = Ὅχ' ; δὲ θὰ πᾶς πονθενά.

Δυὸ δεσποτάδες τοὺς στεφάνωσαν καὶ τοὺς συνώδεψαν ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ ὡς τὸ σπίτι μὲ τὶς ψαλμουδιές. Ἔτσι ἡ Εὐφημούλα δεκάξη χρονῶν κορίτσι μπῆκε νύφη στὸ σπίτι τοῦ Ἀραμπατζόγλου. Ὅχτὼ μέρες τὰ λαλήματα δὲν βγῆκαν ἀπὸ μέσα. Καὶ χάλασε λίρα μὲ τὴν οὐρά, ὅπως ἔλεγε ὁ γλεντζῆς ἐκεῖνος ἄνθρωπος. Μιὰ φορὰ θὰ παντρεύονται. Ὅλη ἡ πολιτεία φιλεύτηκε καὶ ἤπιε στὴν ὑγείᾳ τους. Δυὸ μέρες εἶχε καλεσμένους τοὺς μπέηδες καὶ τοὺς ἀγάδες τοῦ τόπου μας. Τὰ ρακίκεφιά του ἔμειναν ἱστορικά. Τὰ καλύτερα Τούρκικα λαλήματα * οἱ ξακουστοὶ χανετέδες ἀπὸ τὴν Πόλῃ ὀχτὼ μέρες τραγούδησαν καὶ ἔχυσαν τὴν τέχνη τους σταφτιά τῶν ἀγάδων, ποὺ μεθοῦσαν πίνοντας κι' ἀκούγοντας τοὺς ἀμανέδες καὶ τὰ σαρκιά.

*
* *

Ἡ Εὐφημούλα στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου καὶ τοῦ καιροῦ τὸ κύλιγμα ἔκανε παιδιὰ, πλούτισε, εἶδε μέρες

δόξας καὶ εὐτυχίας. Ποτίστηκε πίκρες καὶ βάσανα εἶδε πλημμύρες, εἶδε συφορές. Ὅμως τὸ πλιότερο τῆς ζωῆς της εἵτανε χαρά. Τώρα κοιτάται πεσμένη στὸ κρεβάτι. Καίτοιτάμενη ἔτσι διηγίεται τὴν ἱστορία της μὲ τόση εὐχαρίστηση. Θέλει νὰ τὴν ἀκοῦν νὰ λέει τὰ περασμένα. Κι' ὅποιος τὴν ἀκούσει θέλει νὰ τὴν ξανακούσει. Ἐτσι ἀρρωστημένη, θυμᾶται καὶ τὰ παλιὰ τραγούδια της.

Τὶ ὥραϊο φεγγαράκι
τὶ ἐρωτικὴ βραδυά.

Μὰ ξαίρει καὶ τὰ τωρινά. Καὶ σιγοβγάζει τὴ φωνή της, ὅταν ἡ κόρη της παίξει τὸ μαντολῖνο ἢ ὁ φωνογράφος, ποὺ τῆς ἔστειλεν ἀπὸ τὴν ἀμερικὴ ὁ γιὸς της, τραγουδᾷ τὴ Μανὸν ἢ τὴν Τόσκα.

Ἐκεῖνος, ὁ χρυσὸς ὁ Παρασκευᾶς ἀπὸ πολλὰ χρόνια κατέβηκε νέος νιούτσικος στὸν ἄδη. Εἶχε ραχίσει ἔνωρὸς ἡ καρδιά του σὰν ποτήρι κρυσταλλένῳ.

ΤΟ ΖΩΓΙΩ

ΤΟ ΖΩΓΙΩ

Ἀνέβηκαν ὅλοι στάμαξι, τὸ μεγάλο ἀμάξι τοῦ κυρ Γεώργη τοῦ Μπουντούρη. Μὲ τὴν τέντα του ὑψωμένη ὥμοιαζε σὰ τὴν πρῶρα καραβιοῦ. Τὰ δυό του γαϊδούρια καλοφαγούμενα τοιμάστηκαν, ζεμένα πλιά νὰ σύρουν τὸ γυναικολόγι τοῦτο, πὺ πῆγαινε γιὰ τὰμπέλι, νὰ τρυγήσει τὰ καρύδια.

Νὰ ἡ κυρὰ Ἀναστασία, νὰ οἱ κόρες της ἡ Ἑλέν' κ' ἡ Δεσποίν', ἡ Ροδὴ καὶ τὸ Βδοκιώ. Νὰ κ' οἱ γιοὶ της ὁ Θανασὸς, ὁ Κωνσταντῆς. Νὰ κ' οἱ ὑπῆρες ἡ Ξανθὴ, ἡ Μαρίκου, ἡ Ἀνθὴ. Στὸ σπίτι μοναχὴ θάμνε τὸ Ζωγιὼ τάνεψι της, πὺ πεντάρφανο τῷχε περιμαζέψει ἡ κυρὰ Ἀναστασία, σὰν πέθανε ἡ ξαδέρφη της ἡ Χρηστίν' ἀπὸ χτικιὸ—ἡ χτικιάρα.

Πάγαιναν κατὰ τὸ μεγάλο Ρέμα, ὅπου εἶχαν τὸ μεγάλο ἀμπέλι—τὴ φυτειά, μὲ τὶς πελώριες καρυδιές. Κάθε χρόνο θὰ γινότανε αὐτό, γιὰ νὰ μαζέψει ἡ κυρὰ Ἀναστασία τὰ τσουβάλια τὰ καρύδια, πὺ ἔκανε μαὐτὰ τὶς μουστολαμπάδες της καὶ τὰ κόλυβά της τοῦ ψυχοῦ καὶ πρόσφερε μελι καὶ καρύδι τὰ βράδυα τοῦ χειμῶνα καὶ γλυκὸ κρασί.

Τὸ Ζωγιὼ εἶτανε ἓνα κορίτσι δεκάξη χρονῶν. Ὅλο δύναμη καὶ χάρη. Ἐν' ἄνθισμα παιδιοῦ μοναδικό. Κ' ἐνῶ τὰ κορίτσα τῆς κυρὰ Ἀναστασίας κα-

λοκηδεμένα δὲ μπορούσαν νὰ πάρουν ἀπάνω τους, τὸ Ζωγιὼ μεγάλωνε μὲ τὶς χάρες τῆς στολισμένη. Ὅ,τι ἔτρωγε ἔπιανε πάνω τῆς, καὶ ὅ,τι ἔπινε γινότανε δροσιὰ πὺ βοσκοῦσε ὅλο τῆς τὸ κορμί.

Ὅταν στὸ πλυσταργιὸ μέσα, μὲ τὰ μπράτσα ἀνασκουμπωμένα, ἔπλενε καὶ ζύμωνε, εἶταν νὰ τὴν χαίρουν γιὰ τὴν δύναμή τῆς. Τὰ στήθια μεστωμένα πλιά, γιόμιζαν τὴ μπλούζα τῆς καὶ φούσκωναν — σωστὰ θρακιώτικα μεγαλοκύδωνα. Δὲ μπορούσε νὰ πεταχτῇ ὅξω ἀπὸ τὴ θύρα καὶ τὰ παλλικαράκια τῆς γειτονιάς τῆς πετοῦσαν ὕμνους γιὰ τὰ σπάνιά τῆς μπράτσα ἢ τὶς γιομαῖτες τῆς γάμπες ἢ τὸ ἀνεβοκατέβασμα τῶν στηθειῶν τῆς.

— Γλυκειὰ μ' ἀγούμαστη.

— Καρδερίνα μ' στὸ καφάσ'.

— Ὅρτὸ σαραγλί.

Εἶταν ἀληθινὰ μῆλο νὰ τὸ δαγκώσεις ἢ σὺν νὰ τὸ καταπιεῖς μονομπουκιά. Ἔτσι καὶ μέσα στὸ σπίτι καὶ τὰ παιδιά τῆς κυρὰ Ἀναστασίας τὴν χάδευαν μὲ τὰ μάτια καὶ τὴν λαχταροῦσαν μὲ τὴν καρδιά.

Μὰ ἀπ' ὅλους πιὸ πολὺ ὁ Ἀντρέας, τὸ τρίτο τῆς παιδί, τὴν ἔπαιρνε τὸ κατόπι καὶ δὲν παραμέλησε κάποτε νὰ τὴν τσιμπήσῃ στὸ μπράτσο καὶ νὰ τὴν κάνει μαυριά. Μὰ κείνη τ' ὄκρυψε καὶ τ' ὄγραψε στὸ μυαλό τῆς ἀλησμόνητα.

— Δὲ θέλω ἔτσ' νὰ μὲ φκιάνς, εἶπε κατσουφιασμένη... Μὲ χαλάβρωσες. Θὰ τὸ πῶ τῇ μητέρα... Μὰ δὲν τ' ὄπε.

— Σὺ παιδί μ' δὲ θὰ νᾶρτς; ρώτησε ἡ μητέρα του

τὸν Ἀντρέα καὶ τὸν ξαναρώτησε κι ὁ πατέρας του ἀνεβαίνοντας στ' ἀμάξι.

— Γὼ δὲ θὰ νᾶρτω, δουλειὰ ἔχω, ἀπάντησε.

Τὸ Ζωγιὼ σὰν ἔφυγε τ' ἀμάξι καὶ πέταξε πίσω τους ἓναν κουβὰ νερὸ, γιὰ νὰ πᾶει τὸ μάζεμα τῶν καρδιῶν καλὰ, μανταλώθηκε καὶ τριπλοκλειδώθηκε καὶ μένοντας ἔτσι μόνη, δόθηκε στὸ τραγοῦδι :

Τρεῖς κοπέλλες μάγαποῦσαν
καὶ τὶς ἀγαπῶ καὶ γώ.

Ἡ μιὰ εἶταν καρραγκιόζα,
ἄσπρη ἢ ἄλλη καὶ παχιά,
καὶ ἡ ἄλλ' ὀρτὰν μποῖλούδσα.

Κεῖν' μὲ καίγει τὴν καρδιά.

Καὶ τραγουδώντας ρίχτηκε στὸν ἀργαλειό. Καὶ μιὰ ἔρριχνε τὴ σαγίτα καὶ μιὰ πατοῦσε τὰ μιτάργια καὶ μιὰ ὕψωνε γλυκειὰ τὴ φωνή. Ἐνοιωθε, ὑφαίνοντας, τοὺς χυμούς τῆς νὰ βράζουν. Τὸ στήθος ἀνεβοκατέβαινε σὰν κῦμα φουσκωμένο. Καὶ σκύβοντας ἔτσι στὸ πανὶ νὰ δέσει καμιὰ κλωστή, ἄφινε νὰ χύνωνται οἱ μαστοὶ τῆς ἔξω ἀπὸ τὸ ροῦχο τῆς, μισοθηλικωμένο. Καὶ σὰν καθότανε πίσω, τοὺς ἄφινε τρανταχτὰ πάλι νὰ πέφτουν. Εἶτανε οἱ σφαδασμοὶ τῆς σάρκας, πὺ ἔκαιε ἀπὸ πυρετὸ ἀγάπης καὶ ἡμεροαγιατρευτο. Κεῖνο πὺ ἔννοιωθε δὲν ἤξαιρε νὰ τὸ ξηγήσῃ, μὰ τ' ὅδειχνε στὶς κίνησές τῆς πάνω στὰργαλιό. Τῆς ἐρχότανε ἡ ἴδια νὰ ξεσκίσει τὶς σάρκες τῆς. Καὶ πάλι τραγουδοῦσε :

Μάγαπᾶς καὶ σάγαπῶ
νᾶνταμώσουμε τὰ δυό.
Τὰ δυὸ τὰ πυρωμένα
νὰ γίνουμε τὸ ἓνα.

Καὶ σὰν ὕφανε κάμποσο, ρίχτηκε στὶς ἄλλες δου-
λειές. Πῆγε νὰ τοιμάσει φαγὶ γιὰ τὸν Ἀντρέα καὶ νὰ
σιγουρίζει τὴν κουζίνα. Καὶ ἡ φωνή της ἀχοῦσε ἡδο-
νικά μέσα στὰ δειανὸ σπίτι. Σήμερα τῆς φαινότανε
πιὸ γλυκεῖα καὶ πιὸ πεχνιδάρα. Κάποτε πήγαινε στὸν
καθρέφτη. Κεκεῖ ἔσιαζε τὰ μαλλιά, τέντωνε τὸ κορμί,
λίγιζε τὴ μέση καὶ ἀπαλοχάιδευε τὰ στήθεια, νοιώ-
θοντάς τα ἑτοιμα νὰ χύσουν τὸ χυμὸ τους, ἑτοιμα νὰ
σκάσουν σὰν τὰ ῥόδια τῆς αὐλῆς καὶ σὰν τοῦ κρα-
σιοῦ τᾶσκιᾶ.

Καὶ πυρωμένη τὸ πρόσωπο, κατέβαινε τὶς σκάλες
σὰν τὸ ζαρκάδι τῆ βουναλιᾶ κατὰ τὸ ποτάμι νὰ ξεδιψά-
σει. Ποῦ πήγαινε; Τῆς ἐρχότανε νὰ ριχτῇ στὸ πηγάδι
γιὰ νὰ δροσιστεῖ. Καὶ πάλι τραγουδοῦσε:

Ἀμὰν γιαρὲ γιαρὲ,
πόθε μου λαχταριστέ.
Σὰν ἀγκλίτσα νὰ λιγήσω,
καὶ τὸ στόμα σ' νὰ φιλήσω.

Κάποτε τὸ μεσημέρι ἄκουσε χτύπο στὴν ἐξώ-
πορτα. Τρέχοντας σὰ λαφίνα ἄνοιξε τὴ μεγαλόπορτα
τοῦ σπιτιοῦ. Εἶτανε ὁ Ἀντρέας ὁ γιὸς τῆς κυρᾶ
Ἀναστασίας ὁ ἐξάδερφός της. Ἐρχότανε νὰ φάει
τὴν ὥρα πού καὶ τὸ φαγὶ εἶταν ἑτοιμο ἀπὸ τὰ χου-
σόχερα τῆς Ζωγιῶς. Τρέχοντας πάλι πρώτη καὶ γε-

λώντας ἄθελα ἓνα γέλοιο γαργαλιστικό, τράβηξε νὰ
τοιμάσει τὸ τραπέζι. Πίσω της κατακόκκινος, σὰν
λωλὸς ἀπὸ λαχτάρα, ἔσυρε τὶς πατημασιές του ὁ Ἀν-
τρέας κατὰ τὴν τραπεζαρία.

*
* *

— Σκύλλα μωρή, μωρή στρίγκλα πού νὰ μὴ χε-
γένης, πού νὰ μὴχε λαχ'ς. Φώναζε ἡ κυρὰ Ἀναστα-
σία στὴν ἀνεψιά της—τὸ ἀγαθὸ Ζωγιῶ. Τὸ Ζωγιῶ
εἶτανε ἡ κατὰρα τοῦ σπιτιοῦ.—Γκρεμνίθτισε, μωρή,
πὲ κεινά. Χάθτισε μωρή, νὰ μὴ σὲ γλέπνα τὰ μάτια
μ', πού μὲ μουτζούρωσες τὸ σπὶτ' μου.

Τὸ ἔρμο τὸ Ζωγιῶ χανότανε ἀπὸ τὰ μάτια τῆς
θείτσας του καὶ κρυβότανε στὸ κελάρι, ὅπου εἶτανε
τὰ ραλειὸ τοῦ σπιτιοῦ, καὶ καθότανε νὰ δουλέψει.
Καὶ τράκα τράκα, μαζὶ μὲ καυτερὰ δάκρυα σὰ στάλες
βροχῆς δυνατῆς, χτυποῦσε τὸ ξυλόχτενο. Ἐκεῖ τὴν
ἔστελνε καταραμένη καὶ μισημένη ἡ κυρὰ Ἀνα-
στασία, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ τὴν κουράσει καὶ ἔτσι νὰ
τὸ «ρίξ'». Ἄλλοτε τὴν ἀγαποῦσε καὶ τώρα τὴν μι-
σοῦσε νὰ τὴν πνίξει. Ἀκοῦς ἐκεῖ; Στὸ σπίτι της
μέσα ἔγκυο τὸ Ζωγιῶ ἀνάμεσα στὰ κορίτσια της. . .

—Πὲ ποιόννα μωρή, πὲ ποιόννα; ρωτοῦσε πιάνον-
τάς της ἀπὸ τὰ μαλλιά καὶ τραβώντας τὴν πλούσια
πλεξούδα της. Μὰ ὅσο μιλοῦσαν οἱ πέτρες καὶ τὰ
ξύλα, ἄλλο τόσο καὶ τὸ Ζωγιῶ ἔβγαζε μιλιὰ νὰ πεῖ
ἓνα λόγο. Κατέβαζε τὰ μάτια καὶ βουβαινότανε.

Τώρα πλιὰ εἶτανε ὀλοφάνερη ἡ κοιλιὰ της. Ὅπου
σάλευε νὰ πάει τὸ Ζωγιῶ, κρατοῦσε πάντα μιὰ—

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ἔτσι σοφίστηκε—καινούργια σκούπα μπροστά της. Μὲ τὴ σκούπα πάνω, μὲ τὴ σκούπα κάτω. Ἡ σκούπα τῆς σκέπαζε τὴν κοιλιά καὶ πλανοῦσε κείνους πού τὴν ἔβλεπαν. Καὶ σὰν παλαβή, τρέχοντας μὲ τὴ σκούπα μπροστά της, ἔμπαινε ἀπὸ πόρτα σὲ πόρτα.

Κάποτε σὰν τῷμαθε κι ὁ κύρ Εὐστάθιος δὲ μπόρεσε νὰ τὸ βαστάξει.

—Μωρὴ πὲ τὸν ἄμαξᾶ; τὴν ρώτησε.

—

—Μωρὴ πὲ τὸν ἄχουρτζή, πὲ τόν. . . .

—

Σὲ κανέναν τὸ Ζωγιὼ δὲν ἔδινε ἀπάντηση Πάντα βουβὸ κλεινότανε στὴν πλύση ἢ στὸν ἀργαλειὸ καὶ δούλευε, δούλευε. . . . Ἡ κυρὰ Ἀναστασία πάλι μεταχειριζότανε ὅλα τὰ βοτάνια μὴν πάει καὶ τὸ «ρίξ», μὰ τοῦ κάκου. Τὸ παιδί.—ὄχι τὸ παιδί, τὰ παιδιὰ!—καλὰ καθότανε κεῖ πὺν καθότανε.

Καὶ μόλο πὺν τὸ Ζωγιὼ κρύβονταν καὶ χάνονταν στοὺς ἥσκιους καὶ στὰ κελάρια καὶ στὰ ὑπόγεια τῆς αὐλῆς, καὶ πίσω ἀπὸ τὰ κρασοβάρελα, ἢ γειτονιὰ τῶχε νοιώσει.

—Μώρῳ τὶ κρατᾶ τὴ σκούπα αὐτὴ μαζί της;

—Ξαίρω κ' ἐγὼ μωρὴ. . . Μὴ νῆν τίποτες... Καὶ κρυφογελοῦσαν.

*
* *

Ὁ κύρ Εὐστάθιος πάντα στὰγόρια του εἶχε πίστη.
—Ἀγόρια μ' ἐν μὰ καλὰ ἐν, ἔλεγε στὴ γυναῖκα του, πὺν τοῦβαλε κάποτε τὴν ὑποψία. Μὴν τὸ λὲς αὐτό.

Τὰ παιδιὰ μας νὰ μᾶς τὸ κάννα αὐτὸ τὸ ρεζίλικ' δὲν τὸ χωρεῖ ὁ νοῦς μου.

Σὰν ἔφτασε τίς ἑπτὰ μῆνες μέσα στὰ ὄνειδια καὶ τὴν καταφρόνια τὸ Ζωγιὼ, καὶ εἶδαν καὶ παράειδαν οἱ θειοὶ τῆς πῶς δὲ χωροῦσε τὸ πρᾶμα ἀναβολές, θέλησαν νὰ τὴν ξεμολογήσουν.

—Μωρὴ, παιδὶ μ' τῶκανες πὺν τῶκανες. Ἄς ἐν. Δὲν ἐν θάνατός για. Πέ μας μπάρεμ τί καὶ πὲ ποιόννα. Δὲ θὰ τὸ πῆς αὐτὸ μιὰ βολὰ καὶ σύ;

Ὁ κύρ Εὐστάθιος μιλοῦσε μὲ τρόπο μαλακὸ καὶ παρακαλεστικό. Μὰ τὸ Ζωγιὼ πάντα σιωποῦσε. Τὰ μάτια κατεβασμένα καὶ τὰ χεῖλια κολλητά. Μόνο ἀνεβοκατέβαινε τὸ στήθος του κι ἀπὸ τὰ μάγουλα στάλαζαν δάκρυα. Σκούπιζε τὴ μύτη καὶ ἔσβηνε τὸ δρόμο τῶν δάκρυων μαζεύοντάς τα ἅπαλά. Ἐκλαιγε πνιχτὰ καὶ μουλωχτὰ.

—Γεώργη, εἶπε μιὰ μέρα στὸ ξάδερφό του καὶ ἀγαπημένο του. Πάρτο τὸ κορίτσ' νὰ τὸ πᾶς στὸ Δεσπότη.

Τὸ βράδι κείνο τὸ Ζωγιὼ δὲν ἔκλεισε μάτι. Συλλογιζότανε, γυρίζοντας στὸ στρῶμα του, σὰν τὸ ψάρι στὸ τιγάνι;—Νὰ τὸ πῶ; νὰ μὴν τὸ πῶ; Μὰ πῶς νὰ τὸ πῶ;

Τοῦ κύρ Εὐστάθιου νταμλὰς θὰ τοῦ κατέβαινε, ἂν ἄκουγε τὴν ἀλήθεια... Ἡ κυρὰ Ἀναστασία θὰ λιγοθυμοῦσε, θὰ πέθαινε, μαθαίνοντας ἓνα τέτοιο μαντάτο. —Δὲ θὰ τὸ πῶ. Θὰ τὸ πῶ μονάχα τὴ Δεσπότη. Ἄς μὲ πᾶνα στὴ Δεσπότη. . εἶπε ἀποφασιστικά.

Καὶ ὅμως κείνο τὸ βράδυ ἀκόμα ἡ θειά της τὴν

στόλιζε με τὰ πιὸ μεγάλα βρισίδια.— Μωρὴ δὲ ντρωπιάσκες μωρὴ! Δὲ πόμενες, σκύλλα, νὰ σὲ παντρέψουμ'; Ποὺ ντρώπιασες τὸ σπὶτ' μου, ποὺ μασκάψες τὰ κορίτσια μοῖ... .

Κεῖνο τὸν καιρὸ εἶτانه σπάνιο πρᾶγμα νὰ χαλαστῇ ἓνα κορίτσι καὶ νὰ ξεπέσει σὲ χέρια τῶν παλλικαριῶν, μὰ δὲν εἶταν καὶ δυσεύρετο. Καὶ ἂν γινότανε ἓνα τέτοιο πρᾶμα, ξέπλενε τὴ μομπή ὁ πᾶτος τοῦ πηγαδιοῦ ἢ τὸ βαθὺ τὸ μεγάλο ρέμα ἢ τὸ λουρὶ στὸ κατῶγι. Ἄν ἡ ἀντοχὴ στὴν ἀτιμία καὶ ἡ ἀγάπη στὴ ζωὴ εἶτανε ἀλίγηστη, τότες ἔπρεπε νὰ πᾶς στὸ δεσπότη νὰ ξεμολογηθεῖς γιὰ νὰ βρεθεῖ ἡ γιατριά ἡ «κανόνα». Πάντα ἓνα κορίτσι γινότανε πιστευτὸ μολγώντας κεῖνον ποὺ τὴν φύτενε.

— Παιδί μ' νάχ'ς τὴν εὐλογία μ', θὰ μοῦ πεῖς τὴν ἀλήθεια. Ἐδῶ μπροστὰ στὴν εἰκόνα τῇ Χριστοῦ θὰ πεῖς σὲ μένα τὸν πνευματικό, ποιὸς ἔν αὐτός, ποὺ σέκανε τοῦτο τὸ κακό. Κοίταξε νὰ πῆς τὴν ἀλήθεια. Ἀμετάλαβη καὶ ἀσώρευτη θὰ μείνης ἂν κρύψεις τὸν τίμιον λόγο, εἶπεν ὁ δεσπότης στὸ Ζωγιώ, ποὺ συνωδευμένο ἀπὸ τὸ θεῖόν του τὸ Γεώργη, στεκότανε σατισμένο σὰ ζῶον δαρμένο μετὰ τὰ μάτια χαμηλωμένα καὶ μετὰ δάκρυα τρεχούμενα θαρρεῖς μπροστὰ στὸ θεό. Οὐτε στὴ δεύτερη παρουσία δὲ θάτρεμε ἔτσι σύγκορμα.

— Ἐνε... ὁ Ἀντρέας τῇ θεοῦ μ'... εἶπε καὶ λύθηκε σὲ δάκρυα καὶ φωνητά. Ἐκλαίει μὲ τὴν καρδιά. Ἐέσκασε ὕστερ' ἀπὸ ἑφτὰ μηνῶν πνίξιμο καὶ βουβαμάρα.

— Πώ, πώ!... πῶς εἶπες; εἶπεν ὁ θεὸς της σα-

στισμένος.., πῶς εἶπες, παιδί μ' ὁ Ἀντριάς, ὁ Ἀντριάς, ἀλήθεια ὁ Ἀντριάς.; Κόλπος θὰ τοῦ κατέβαινε;

— Ὁ Ἀντριάς ναι, ὁ Ἀντριάς ξανάπε κλαίγοντας. Αὐτὸς μέκανε ἔτσ'. Αὐτὸς μετὰ πῆρε στὸ λαιμό τ'. Δὲ φταίγω γώ. Δὲ φταίγω... κἔκλαιγε μετὰ τὴ φωνή...

Ὁ Δεσπότης ἓνας ἄνθρωπος παχὺς καὶ ἱλαρὸς πάντα σῶλες τὶς ὥρες του, σούφρωσε τώρα τὰ φρύδια του. Κοίταξε τὸ θεῖόν τῆς Ζωγιῶ, βουβὰ καὶ ἀποσβολωμένα. Τὰ μάτια τοὺς μίλησαν. Τὶ νᾶλεγαν σὲ μὴ τέτοια ξεμολόγηση τόσο ξάστερη, τόσο φυσικὴ καὶ ἀληθινή; Ἐξαιρετὸν ἀνεπιό του ὁ Γεώργης ἔξαιρε καὶ τὸ φτωχὸ κορίτσι τὸ Ζωγιώ. Μετὰ τὰ μάτια ξαναμίλησαν, καὶ μπῆκαν στὴ γνῶμη ὁ ἓνας τᾶλλονοῦ.

Πιάνοντας τὰ γένεια του ὁ κύριος Γεώργης, ἔσυρε τὸ Ζωγιώ στὴ νύφη του πίσω, τὴν κυρὰ Ἀναστασία, φέροντας τὸ τρομερὸ μῆνυμα.

*
* *

Ἀπόψε τὸ Ζωγιώ χαροπάλαιψε σὶὰ χέρια τῆς μαμῆς. Δυὸ χρυσὰ ἀγοράκια εἶδαν τὸ φῶς, τὰ ξημερώματα μέσα στὸ ὑπόγειον, δίδυμα καὶ χαριτωμένα νὰ χύνεται ἀπὸ τὸ φεγγίτη τῆς αὐλῆς. Ἐκεῖ μέσα πάλι χάθηκε κἔσβυσε ἡ φωνούλα τους.

Ὅλοι κλεισμένοι σὶὰ λαμπρὰ δωμάτιά τους, δὲν ἄκουσαν τὰ τσιρίγματα τῆς λεχῶνας καὶ τὸ ἀαά—οὐά, τῶν μωρουδιῶν καὶ δὲν εἶδαν πῶς ὕστερ' ἀπὸ τόση ἀγωνία τὸ χαμόγελο τῆς Ζωγιῶς, ποὺ ἔγινε μάννα

ἀντικρίζοντας τὰ δύο της μωρά, τὰ νήπια στὰ χέρια τῆς μαμῆς, ἀνθισε μονομιᾶς κι᾽εσβυσε.

Ἡ Δημητροῦ ἡ ἱστορικιά μαμή, πού ἔφερε στὸν κόσμον, ὅπως πιστεύαμε παιδιὰ, ἀπὸ τὴν «γκιόλα» — δέκα χιλιάδες ἑκατὸ παιδιά, τυλίγοντας στὰ ροῦχα καὶ ταχτοποιώντας τὴ λεχώνα, ἔχτελοῦσε σὰν καλὸς τεχνίτης ἀσυγκίνητα τὴν παραγγελία τῆς κυρᾶ Ἀναστασίας—Νὰ μὴν τ' ἀκούσω Δημητροῦ, κέγῳ σέχω τὸ δῶρό σ'...

Κράτησε σφιγμένα μὲ τὰ χοντροδάχτυλά της τὰ λαρίγγια τῶν παιδιῶν καὶ τὰ σκέπασε γιὰ λίγο. Τὴν ὥρα πού ἡ μάννα—τὸ φτωχὸ Ζωγιὼ παραδινότανε στὸν ὕπνον τῆς λεχώνας, τὰ μωρὰ ἄφιναν τὴν ὑστερνή πνοή τους. Ἐκλείναν μόλις ἀνοιξαν τὰ ματούδια τους. Ὁ ἄνομος καρπὸς πάγαινε «χοῦς εἰς χοῦν». Ἐεπλήρωνε τὸ «γῆ κ' εἰς γῆν ἀπελεύσει.» Καλύτερα. Δὲ μπορούσαν νὰ ζοῦν ἄνομα σὲ μιὰ τέτοια κοινωνία, «μπίτσικα».

Στὸ τρίμηκο πάνω τὸ Ζωγιὼ σὰν νᾶκλαψε τὸν καρπὸ της, πού πάει χαμένος, παντρευότανε. Ὁ κύρ Εὐστάθης τὴν καλοπροίκισε γιὰ τὴν τιμὴ τοῦ σπιτιοῦ του. Ἐκοβε ἀπὸ τὴν προῖκα τῶν κοριτσιῶν του κιὰπὸ τὸ μερτικὸ τοῦ γιοῦ του. Τῆς ἔδωκε καὶ μετρητὰ καὶ τὰ προικιά της. Ἐνας μισταριὸς τὴν ἔπαιρνε γιὰ γυναῖκα του καὶ ἡ κυρὰ Ἀναστασία ἡ θεία της, ἀλλάζοντας τὰ στέφανα ἔβγαλεν ἀπὸ πάνω της ἕνα βαρὺ φορτιό, ἕνα βάρος ἀβάσταγο.

ΑΘΗΝΑΙ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΘΛΙΜΜΕΝΑ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΑ ΘΛΙΜΜΕΝΑ

Ξημέρωσε παραμονή Χριστούγεννα. Τὸ χιόνι εἶχε στρωθῇ ἀπὸ μέρες τώρα ὥς μιὰ πήχη στὸν κάμπο καὶ στὴν πολιτεία τόσο, πὺν τὰ σκέπασε ὅλα. Ἡ παγωνιά καὶ ὁ τσουχτερός ἀγέρας, πὺν ἐρχότανε ἀπὸ τὴ Μαυροθάλασσα, τῶχει πῆξει τόσο, πὺν ἔμοιαζε μὲ πάγο κρυσταλλωμένο. Οἱ μπόρες στὴ Μαυροθάλασσα ρήμαξαν τοὺς θαλασσινοὺς καὶ πολλὲς μέρες ἀκούστηκε πῶς ἔκοψαν τὸ ψάρεμα τῆς λακέρδας καὶ τῶν μυρωδάτων σκουμπριῶν. Πολλὰ καράβια κομματιάστηκαν στὰ βράχια τῆς Νιάδας καὶ πολλὲς θαλασσινὲς κλάψαν τὰ παλλικάρια καὶ τοὺς ἄντρες τους — τῶν ψαριῶν θροφή.

Αὐτὸς ὁ καιρὸς εἶχε κόψει καὶ τὶς δουλειές. Οὔτε ἀμπέλια σκάβαν, οὔτε γιαπιά δούλευαν. Ἐπειτα στὴν πολιτεία τέτοιες μέρες, ὅλοι κλεισμένοι στὰ σπίτια τους, χαίρονταν τὰ τζάκια κι' ἀπολάβαιναν τὴ σιτιά, τρώγοντας τὰ περισσεύματα τοῦ καλοκαιριοῦ. Ὅλη τὴ βδομάδα τούτη μπροστὰ ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα, ὁ καθένας συγυρίζεται μέσα στὸ σπίτι του νὰ γιορτάσει χαρούμενα. Ὁ Ἀνεστὸς τῇ Καλούδ' μὲ τὴ γυναίκα του καὶ τὰ δύο του ἀρρωστημένα παιδιὰ χολόσκανε πῶς θὰ περάσει τὶς γιορτές. Καὶ μπαίνοντας πότε στῶνα καὶ πότε στᾶλλο μπακάλικο, δοκίμαζε πῶς

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

θὰ τὰ βολέψει νὰ ψωνίσει βερεσὲ τὸ ζαχαρέ του. Ὅλο τὸ καλοκαῖρι ξενοδούλεψε στὰ κεραμίδια στὴ Βλαχιά, μὰ ὅ,τι περίσσεψε γιὰ τὸ χειμῶνα τᾶχε φάγει ἡ μακρυνὴ ἀρρώστεια τοῦ παιδιοῦ του καὶ τῆς μάννας του ὁ θάνατος. Γιατροὶ καὶ γιατρικὰ τοὺς περὶζωσαν καὶ δόσε δῶ καὶ δόσε κεῖ, ἔμεινε δίχως παρᾶ. Κοίταξε νὰ στοιχίσει γιὰ τὸ καλοκαῖρι ἀπὸ νωρὶς σὲ κανένα μᾶστορα, μὰ δὲν τὸ πέτυχε, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ πάρει μιὰ προκαταβολή. Οἱ μαστόροι δὲν πολυβιαζότανε. Ἐπειτα δὲν ἦταν καὶ πολυξάκουστος στὴ δουλειὰ ὅπως ὁ Λέλεγκας ἢ ὁ Μέγκλας ἢ ὁ Πάγκας-καλφάδες παρακαλετοί. Ὅλοι οἱ μαστόροι πολέμου, σαν ἀπὸ πρὶν νὰ τοὺς στοιχίσουν γιὰ τὸ ἐρχόμενο καλοκαῖρι. Ὁ Ἀνεστὸς τὴ Καλούδ' χτύπησε καὶ ξαναχτύπησε πόρτες, μὰ δὲν μπόρεσε νὰ βρεῖ καλοδιάθετο ἀφεντικό. Δανείστηκε, ξαναδανείστηκε, μὰ οἱ ἀρρώστειες τίποτε δὲν ἀφῆκαν. Κατάπιαν ἀχόρετα κιαυτὸν καὶ τὴ φαμίλια του. Ὡς πούλησε καὶ τὸ χαλὶ τῆς κάμαράς του καὶ τὰ σκουλαρίκια τῆς γυναίκας του. Ἐτσι μέρες χρονικὲς βρέθηκε δίχως παρᾶ καὶ συλλογισμένος μπαινόβγαινε τὰ μπακάλικα χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ μιλήσει ἓνα λόγο τοῦ Βεργῆ τοῦ μπακάλη ἢ τοῦ Στόικου τοῦ χασάπη ἢ τᾶλευρᾶ τοῦ Γεώργη τοῦ Νίκογλου, γιὰ νὰ πάρει κι' ἀπ' αὐτὸν μισὸ τσουβάλι σικαλίσιο ἄλεῦρι γιὰ τὶς γιορτές.

Ἀπὸ καιρὸ μεγάλωνε ἓνα γουροῦνι, ἀκόμα μικρὸ γιὰ σφάξιμο. Μὰ τὴν παραμονὴ τῷσφαξε καὶ τὸ κρέμασε στὸ τσιγγέλι ἀπ' ὅνα στύλο τοῦ σπιτιοῦ νὰ τὸ δέρνει ἡ χιονιὰ καὶ ὁ βορριάς νὰ τὸ σιτεύει. Κρέας

εἶχε μιὰ φορὰ. Κ' ἡ γυναῖκα του μισοζώητη ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια, χτυπώντας τοῦ Νικολῆ τοῦ Θύμιου τὴν πόρτα, καὶ λέγοντας τὸ παράπονό της καὶ τὴν κατάντια της, μπόρεσε νὰ πάρει δανεικὸ λίγο ἄλεῦρι γιὰ νὰ ζύμωνε παραμονὴ τὰ ψωμιὰ της.

—Μὴ στεναχωριέσαι, Ἀνεστὸ μ', τοῦπε, σὰν πῆρε τὸ ἄλεῦρι. Κ' ἐμεῖς θὰ περάσουμε. Κρέας ἔχουμ', ψωμὶ ἔχουμ'. Καὶ ζύμωσε τὴν παραμονὴ ἡ καημένη ἡ Ἀντίκλεια καὶ σὰν ἔγινε, τὸ πῆγε στὸ φούρνο.

Δὲν ἔχουμ' ξύλα, Ἀνεστὸ, τοῦπε τὸ κατάβραδο.

— Δὲ ξαίρω. Αὐριο νυχτούτσκα θὰ πᾶμ' στὸ κουρὶ γιὰ ξύλα. Ὁ Χρῆστος ὁ γειτονάς μας θὰ μὲ δώκ' τὸ πρᾶμα τ'.

—Ἐνε πολὺ κρύο, Ἀνεστὸ μ', καὶ φοβοῦμ'. Νὰ μπορούσαμ' νὰ πάρουμ' λιγα ξύλα δανεικά. . .

—Δὲ μπορῶ, εἶπε στενοχωρημένος ἀπὸ τὸ λόγο της, δὲ μπορῶ μὲ τὰ δανεικά. Τρέλλα μοῦρχεται ὅταν συλλογιστῶ πὼς μπορεῖ νὰ γυρέψω καὶ ξύλα δανεικά... Δὲ μπορῶ νὰ προσπésω σὲ κανέναν πιά.

*
* *

Πρὶν ξημερώσει, ὁ Ἀνεστὸς ποδέθηκε καλά. Ντύθηκε ζεστὰ βάζοντας χοντρὰ μάλλινα σώρρουχα, τύλιξε τὸ κεφάλι του μὲ τὸ σάλι πολλὰς φορὲς κ' ἀφίνοντας ἀσκέπαστη μόνο τὴ μύτη νᾶνασαίνει καὶ τὰ μάτια του νὰ βλέπει, τράβηξε ἀπὸ τὸ παχνὶ τὸ ζῶο του ὡς τὴν ἐξώθυρα καὶ κλείνοντάς τηνε ἔκανε τὸ

σταυρό του νὰ ξεκινήσει. Τὸ φεγγάρι πίσω ἀπὸ τὰ σύννεφα ἔστελνε, σὰν πίσω ἀπὸ μαγνάδια, τὸ γλυκὸ του φῶς πάνω στὰ χιόνια τὰ παγωμένα. Καβαλίκεψε τὸ ζῶο καὶ γρήγορα-γρήγορα πῆρε τὸν ἀνήφορο κατὰ τὶς στρατῶνες. Ἀπὸ κεῖ θὰ ἔβγαινε στὸ δρόμο γιὰ τὰμπέλια, κιὰπὸ κεῖθε πάλι θὰ κατέβαινε στὸ μεγάλο Ρέμα νὰ τὸ προσπεράσει—ὁ Θεὸς ξέρει πῶς—γιὰ νὰ βρεθεῖ στὴν ἀντίπερη ράχη καὶ νὰ μπει στὸ κουρί. Ἀπὸ κεῖ ξυλευότανε χρόνια, ἀφότου ἔννοιωσε τὸν ἑαυτοῦ του στὸ σπίτι τοῦ πατέρα του, ἀφότου ἄνοιξε δικό του σπίτι.

Ἀπὸ μέρες τώρα ὁ κόσμος κλείστηκε στὰ σπίτια του. Καὶ στοὺς δρόμους ἔξω ἀπὸ τὴν πολιτεία σπάνιους ἔβλεπες διαβάτες καὶ ταξιδιωτὲς. Εἴτανε τόση ψύχρα καὶ τόση παγωνιά, ποὺ ἡ πέτρα ἔσκανε παγωμένη. Δὲν κοιτοῦσε ὁ καθένας τέτοιες μέρες νάβγει γιὰ δουλειά. Ὅλοι συμμαζεύονταν στὰ σπίτια γιὰ νὰ περάσει τὸ μεγάλο κρύο, νὰ λυώσουν οἱ πάγοι καὶ τὰ χιόνια, γιὰ νὰ φανεῖ πράσινος ὁ κάμπος—τὸνειρ τῶν λετσπερίδων. Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἤξαιραν ἀπὸ θερμότητα γιὰ νὰ μετρήσουν, μὰ ἔβλεπαν μέσα στὴν κάμαρα τοῦ ὕπνου πὼς πάγωνε τὸ νερὸ μέσα στὴ γυάλινη μπουνκάλα. Ἔτσι πάγωσαν τὰ πετμέζια στὰ पि-θάρια τὰ πήλινα, πάγωσαν τὰ ξυνὰ στοὺς ντενεκέδες. Πάγωσαν τὰ λάδια καὶ τὰ βούτυρα—ὅποιος τᾶχε—καὶ τὰπλωμένα ροῦχα τῆς πλύσης. Μερόνυχτα τὰ ταντίρια πάνω στὰ μαγγάλια τὰ μπρούντζινα, μὲ τὰ βρεμένα πανιά τῶν μωρῶν. Παντοῦ κρύο καὶ παγωνιά.

Σὰν βγῆκε ὁ Ἀνεστὸς κατὰ τὶς κισλάδες, ἐκεῖ μέσα στὸ μεγάλο ἀλάνι, ποὺ οἱ στρατιῶτες γυμνάζονταν, ἀντίκρουσε τὸν πρῶτο ὀχτρό του—τὸ θεότρελλο βορριά, ποὺ φνυσοῦσε τόσο δυνατός, ὅπου κι αὐτὸς καὶ τὸ γαῖδοῦρί του πισωδρόμησαν κάμποσες φορὲς ἢ σταμάτησαν γιὰ νὰ πάρουν ἀναπνοὴ καὶ δύναμη. Ὅλος ὁ μαυροθαλασσίτικος ἀέρας ἐκεῖ ξεπετοῦσε κ' ἐκεῖ δυνάμωνα θαρρεῖς νὰ ριχτεῖ μέσα στὴν πολιτεία καταλυτής. Μὲ πολὺ κόπο προχώρησε κατὰ τὰμπέλια καὶ σὰν μπῆκε στὸ δρόμο τοὺς τὸν ἀμαξητό, δοκίμαζε νὰ λιγοστεύει τὸ κακό, γιὰτ' ἀντίσκοφτε ὅσο νὰ πῆς στὰ δένδρα καὶ στὰ κλαδιὰ τὸ μάνιασμά του.

Τώρα ἔμπαινε, ἀφίνοντας τὸ δρόμο, στὸ μονοπάτι. Χάθηκε μέσα στὰμπέλια κ' ἄρχεψε νὰ κατεβαίνει πρὸς τὸ μεγάλο Ρέμα. Ἐδῶ δοκίμασε τὸ φόβο τῆς μοναξιάς. Τὰμπέλια, μὲ κλάματα θαρρεῖς παιδιῶν, δερνότανε ἀκλάδευτα, καὶ τὰ δέντρα, ἄφυλλα, ὅμοια σφύριζαν μέσα στὸ πάλαιμά τους νὰ γλυτώσουν ἀπ' τὸ Θάνατο. Πόσα ἀδύνατα τῇ βραδειᾷ τούτῃ καὶ τὴν προηγούμενῃ κ' ἀπὸ μέρες δὲ ξεριζώθηκαν κ' ἀπόθαναν. Πόσα δὲν πετάχτηκαν μακρὰ καὶ κοίτονται τώρα σκεπασμέν' ἀπὸ τὸ χιόνι! Ἡ φύση ὀλά-καιρη ἀγωνιοῦσε

Ἀπὸ μακρὰ ἄρχισε νὰκούγεται τὸ μονότονο καὶ τρομερὸ πάφλασμα τοῦ καταρράχτη, ποὺ κινοῦσε τὸ μεγάλο νερόμυλο. Εἴτανε πιά κοντὰ «στὸ μεγάλο Ρέμα», στὸ «βραχόρεμα», ὅπου ὑψωνότανε βράχια φαλακρὰ καὶ μαυρισμένα, σὰν φαλακρὰ κεφάλια. Κατηφορίζοντας εἶδε νὰνεβαίνουν κ' οἱ καπνοὶ—οἱ μαῦ-

ροι καὶ γκριζοὶ καπνοὶ τοῦ τζακιοῦ τοῦ μύλου. Πῆρε ἡ ψυχὴ του θάρρους. Τὸ αἷμά του κινήθηκε γρηγορώτερο κ' ἡ πορπατησιά του ἔγινε πιὸ γρήγορη. Τὰ χέρια του, μέσα στὰ προβατίσια γάντια, πάγωσαν. Μόνο τὰ πόδια του βαστοῦσαν κάποια ζέστη. Τὸ μοῦτρό του σκεπασμένο μὲ τὸ σάλι του σὰν φασκιωμένο ἀπὸ ἀνεμοπύρωμα, δὲν κακοπέρασε καὶ τόσο, μόνο τὰ μουστάκια του, κρυσταλλωμένα ἀπὸ τὰ χνῶτα, κρέμασαν παγωμένα πάνω στὸ σάλι, πὺν τοῦ κλειοῦσε τὸ στόμα.

Χτύπησε δυνατὰ τὴν ὀξώπορτα τοῦ νερόμυλου.

—'Ανοιξε, μπάρμπα-Νικόλα, γιατί χάθηκα. Πάγωσα κὲγὼ καὶ τὸ ζῶο μου.

—Τὸν εὐλογημένο! εἶπε ἀνοίγοντας τὴν θύρα ὁ μυλωνᾶς βρῆκες καὶ τὸν καιρὸ νὰ ξεμυτήσεις. "ὦ χαρᾶς μας ἀλήθεια!

Καθισμένος τώρα στὸ μεγάλο τζάκι τοῦ μυλωνᾶ ὁ 'Ανεστὸς προσπάθησε νὰ συνεφέρει τὸ κορμί του. Τὸ βουητὸ τοῦ καταρράχτη, πὺν κατέβαζε καὶ κομμάτια πάγου καὶ τὰ πετοῦσε κάτω ὡς δέκα μέτρα, μέσα σὲ μιὰ λίμνη βαθουλή, τοῦ ἔσπασε τὰ φτιά. Μιλοῦσαν τόσο δυνατά, πὺν θαρρεῖς καὶ δυὸ μισόκουφοι ἀνταμωθῆκαν. Κιᾶκουσε τόσα ὄνειδια ὁ 'Ανεστὸς ἀπὸ τὸν μπάρμπα-Νικολῆ!

—Μὰ τί νᾶκανα πὺν δὲν εἶχα σπίτι μου ξύλο δράμι; Εἶδες τὸ ζόρι; τοῦπε, σὰν τῶειδες, θᾶκανες καὶ σὺ σὰν καὶ μένα.

* *

Τώρα πιά καλοξημέρωσε. Ὁ 'Ανεστὸς σὲ λίγο

διάβαινε τὸ ρέμα καβάλλα στὸ γαῖδουρι πὺν βυθίστηκε ὡς τὴν κοιλιὰ καὶ τοῦβρεξε τὰ πόδια. Περνῶντας ἄρχιζε νᾶνεβαίνει. 'Απὸ δῶ καὶ πέρα χαμένο τὸ μονοπάτι μέσ' στὰ χιόνια. Καὶ μιὰ γλιστροῦσε καὶ μιὰ σκαρφάλωνε, σέρνοντας πάντα μαζί του τὸ ζῶο του μεσοπεθαμένο ἀπὸ τὴν παγωνιά. Κᾶποτε ἀντίκρουσε τὴν ἄκρη τοῦ βουνοῦ. 'Απὸ δῶ ἄρχιζε τὸ κουρί, πὺν σφύριζε καὶ τραγουδοῦσε πένθιμα. Μέσ' ἀπὸ τὸ δάσος περνοῦσε ὅλο τὸ μαυροθαλασσίτικο ὄλοφούσκωτο ψύσημα, σταλμένο κατὰῖσα ἀπὸ τῆς Μήδειας τὰ θαλασσόδετ' ἀκρογιάλια, γιὰ νὰ σχηματίζει μὲ τὸ τσουχτερό του πέρασμα πάνω ἀπὸ τὰ κλαδιὰ κιᾶνάμεσά τους τὶς πένθιμες μουσικὲς νότες καὶ τὰ τσιρίγματα κλαιόμενου παιδιοῦ καὶ τοῦ μοιρολογιοῦ τὰ ξεσύματα.

Τὸ χιόνι κουμλιὲς μαζεμένο γύρω στὰ πεσμένα δέντρα καὶ τοὺς κομμένους κορμούς ἔφραττε τὸ δρόμο. Στὴν εἴσοδο τοῦ βουνοῦ ἐστάθη κατὰμονος μέσα στοῦ ἄσπρου σεντονιοῦ τὰ πλάτη. Μαζεύοντας κάτω ἀπὸ τὰ χιόνια κλαδιὰ κι ἀποκαῖδια δέντρον κομμένου, ἄναψε μὲ δυσκολία φωτιά νὰ πυρωθεῖ. Ἡ φλόγα μέσ' ἀπὸ τὴ γούβα κατὰπτε τὰ ξερὰ παρακλάδια καὶ τὰ φύλλα καὶ ὕψωσε τὸ μπόγι της παιγνιδιᾶρα. ἔτοιμη νὰ φουντώσει ἄκόμα ὡς τὰ κλαδιὰ τῶν δένδρων. Πιλάγι ἔδεσε καὶ τὸ ζῶο, τρεμάμενο καὶ μισοπαγωμένο. Μὲ τὰ φτιά κατεβασμένα καὶ τὰ μάτια δακρυσμένα ἀδιάκοπα ἔβγαζεν ἄτμους ζεστοὺς ἀπὸ τὰ ρουθούνια.

Καὶ ξεκρεμῶντας ἀπὸ τὸ σαμάρι τὸ κοφτερό του

τσεκουῖρι, τὸ πέρασε στὸ χέρι του μὲ τὸ λουρὶ καὶ μονομιᾶς σκαρφάλωσε στὸ δέντρο. Ἀκούραστα χτυποῦσε τσεκουριές καὶ κατέβαζε κλαδιὰ καὶ παρακλάδια. Τώρα ἄρχισε καὶ νὰ ψιλοχιονίζει. Ἡ βροχούλα, ποὺ θάλλωνε τὰ παγωμένα χιόνια ἢ θὰ πάγωνε πάνω τους, ἔπεφτε τώρα χιόνι παχὺ καὶ χονδρό. Σὰν πεταλούδες τοῦ φαινότανε στὰ μάτια καὶ σὰν πέταλα τριαντάφυλλων, ποὺ χόρευαν λίγο μπροστά του καὶ φεύγαν στὰ χαμηλά. Ἀπὸ μακριὰ τοῦρθε τώρα μιὰ βοή ἀπὸ φωνές σκύλων, ἀπὸ οὐρλιάσματα σπαραγμοῦ ἀγριμιῶν. Κρύος ἰδρωτας περέχυνε τὸ κούτελό του καὶ τὸ χέρι του σταμάτησε πάνω στὸ δέντρο. Δὲν πρόλαβε καλὰ-καλὰ νὰ καταλάβει κέννοιωσε μπροστά του τὸ φτωχό του ζῶο, καβαλλικεμένο ἀπὸ λύκους πεινασμένους. Ἐνα μουγγριτὸ βαρὺ ἄκουγε καὶ τόειδε νὰ παλαίβει δεμένο ἔτσι μὲ τὰ γρίμια. Ζαλίστηκε ἀπὸ τὸ φόβο καὶ δὲν ἔννοιωσε πῶς βρέθηκε πλάγι στὴ φωτιά. Τὰ μάτια του γούρλωσαν καὶ πετάχτηκαν ἀπὸ τὶς κόγχες τους, τὰ μυλλίγια του τάνοιωθε νὰ χτυπᾶν σὰ σφυριὰ καὶ τὰ πόδια του θαρρεῖς σπασμένα. Κι ἄρπάζοντας ἓνα δαυλὸ ἀναμμένο καὶ μὲ τὸ τσεκουῖρι στὸ χέρι του λουριασμένο, πῆρε τρεχάλα τὸν κατήφορο φωνάζοντας ἄθελα:

— Λύκοι, λύκοι! Σῶστέ με...

Ἡ φωνή του χάθηκε τρεμάμενη στὸ δάσος καὶ στὰ χιόνια δίχως ἡχώ. Ἐτρεχε, ὅπως τρέχει στὴ φωτιά τοῦ σπιτιοῦ ἢ νοικοκυρὰ σαστισμένη, καὶ πάντα στὸν τόπο του. Ὅπως στίβειρό του κανεῖς, ὅταν τὸν κυνηγᾶν.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς λύκους, ποὺ τὸν ἀκλουθοῦσε χυμᾶ κατεπάνω του, μὰ τὰναμμένο δαυλὶ στὸ χέρι τοῦ τὸν προστατεύει.

— Ἀααααα! ἀφῆκε μιὰ φωνή, ποὺ βγήκε τρεμάμενη ἀπὸ τὰ βάθρια τοῦ στηθιοῦ του.

Ἐτρεμε σύγκορμος ἀπὸ τὸ φόβο. Καὶ παίρνοντας δύναμη, ποὺ ποτέ του δὲν τὴν εἶχε δοκιμάσει μέσα του ὡς τώρα, ρίχνεται σὰν ἥρωας τοῦ παλιοῦ καιροῦ, καὶ μπήγει τὸ τσεκουῖρι στοῦ θειοῦ τὸ κεφάλι, ποὺ παρ' ὅλιγο θὰ τὸν ἄρπαζε ἀπὸ τὰ μεριὰ καὶ θὰ τὸν ἔριχνε κάτω. Πύρινη φλόγα χύθηκε ἀπὸ τοῦ λύκου τὸ στόμα κἔνα οὐρλιασμα θανάτου χύθηκε γύρω του.

Δὲν κατάλαβε πῶς εἶχε βρεθῇ στοῦ μύλου τὴν ὁξώπορτα ζαλισμένος. Μιὰ τσεκουριὰ βαρεῖα ἐπρόλαβε νὰ φήσῃ πάνω της καὶ κυλίστηκε στὰ χιόνια ἀποχαμένος.

*
* *

Ἡ μέρα ὅλη εἶχε περάσει. Οἱ καμπάνες χτύπησαν γιὰ τὸ μεγάλο ἐσπερινὸ τῶν Χριστουγέννων. Τὸ χιόνι ξανασκέπασε τὴν πολιτεία ὡς τὴν ὥρα αὐτὴ, κι ἄκόμα ἔπεφτε δυνατὸ καὶ ἀδιάκοπο.

Στὸ σπίτι της ἡ Ἀντίκλεια εἶχε τοιμάσει τὸ σφαγμένο της γουρουνάκι. Ἀπὸ τὸ φοῦρνο πῆρε τὰ ψωμιά της καὶ τὰράδιασε πάνω σὲ μιὰ μεσάλα. Τὰ παιδιὰ της γύρω στὸ τζάκι καθισμένα, πότε παίζαν, πότε κλαίγαν, πότε ζητοῦσαν νὰ φᾶν. Κουρασμένη ἐκείνη κι ἀνῆσυχῃ γιὰ τὴν ἄρρητα τοῦ Ἀνεστό, ἀκούμπησε στὸ παραγῶνι κ' ἔτσι ἔπεσε λίγο κι ἀπο-

χάθηκε στὸν ὕπνο. Τὸ σούρουπο εἶχε ἀπλωθῇ κι' ἡ νύχτα ἀπλωνε κι' αὐτὴ σιγὰ-σιγὰ τὰ φτερά της. Οἱ κόττες συμμαζώχτηκαν καὶ μόνο τὸ σκυλί, κουλουριασμένο πάνω στὸ κατῶφλι οὐρλιαζε ἀριὰ-ἀριά, μέσα στὰ τραγούδια τῶν παιδιῶν, ποὺ στὶς πόρτες τραγουδοῦσαν:

Ἄπ' ἀρχοντιὰ κι' ἀν βγήκαμε
σ' ἀρχοντικὰ θὰ πᾶμε,

Κάποτε, σὰν ξύπνησε ἀπὸ τὴ ζάλη ἡ Ἀντίκλεια, ρώτησε, ζαλισμένη ἔτσι, τὰ παιδάκια της, πεσμένα μπρούμυτα κι' αὐτὰ πλάγι στὸ τζάκι.

— Ἦρτε ὁ μπαμπᾶς σας; Ποῦ εἶναι ὁ πατέρας σας; Κέτρεξε πρὸς τὴν αὐλή της, ποὺ τὴν χώριζεν ὁ φράχτης ἀπὸ τῆς κυρὰ-Χρυσῶς τὸ σπίτι.

— Χρυσῶ, μωρὴ Χρυσῶ! ποῦ εἶσαι;

— Τί θέλ' εἰς, μπρὲ παιδί μ', ἀκούστηκε ἀπὸ μέσα.

— Ὁ Ἀνεστός, λεγώ, δὲν ἦρτε, ὁ Ἀνεστός! Τί ἔγινε, λεγώ, Χρυσῶ; Πάω νὰ τρελλαθῶ. Κι' ἄρχεψε νὰ τραβᾷ τὰ ροῦχα της καὶ νὰ νespίζει τὰ μαλλιά της.

— Ἀνεστό μ' τί ἔγινε, ποῦ χάθηκες χρονικὰ μέ-
ραααα... κ' ἔκλαιγε ἀπαρηγόρητα μοιρολογώντας.

Εἶχε πιά μαζευτῇ γύρω της ἡ γειτονιά νὰ τὴν παρηγορήσει. Ἐκλαιγε αὐτὴ, ἔκλαιγαν κι' οἱ γειτόνισσές της. Κλαίγαν καὶ τὰ παιδιά της.

— Ὅπου καὶ νᾶν, ἔρχεται, παιδί μ', τῆς ἔλεγε καὶ τῆς ξανάλεγε ἡ κυρὰ-Χρυσῶ, ποὺ τὴν ἀγαποῦσε καὶ τὴν πονοῦσε. Ὅμως ὁ Ἀνεστός δὲ φαινότανε.

* * *

Σὰν χτύπησε, βαθειὰ νύχτα, ἡ καμπάνα χαρούμενα, ὅλη ἡ ἐνορία μαζεύτηκε στὴν ἐκκλησιά, ποὺ φεξερὴ καὶ ζεστὴ τοὺς δεχόταν μέσα σὲ θυμιάματα καὶ σὲ πολυέλαιους ἀναμμένους καὶ ψαλμωδίες ὠραιόηχες. Στὸ τέλος τῆς λειτουργίας μίλησεν ὁ παπᾶς τῆς ἐνορίας γιὰ τὸ χαμὸ τοῦ Ἀνεστό, ποὺ δὲ φάνηκε ὡς τὴν ὥρα κείνη.

— Ἔχουμ' χρέος νὰ τὸν βροῦμ' εἶπε στοὺς χορστιανοὺς. Μεῖς ἂν σήμερα χαιρούμαστε, ἐν ἑνα σπὶτ' ποὺ λυπᾶται.

* * *

Ὁ βορριάς εἶχε πέσει καὶ τὸ χιόνι ἔπαψε, Βγαίνοντας ἔξω ἀπὸ τὴν πολιτεία μποροῦσε νὰ χαρεῖς τὸν κάμπο ὁλοσκέπαστο ἀπὸ τὰ καινούργια χιόνια καὶ τὰ δέντρα μὲ τὰ κλαδιὰ κρεμασμέν' ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ χιονιοῦ. Μέσα στὴ χαρὰ αὐτὴ κολυμπώντας, πήγαινε μιὰ συνοδεία μὲ τὰ τουφέκια στοὺς ὤμους καὶ τὰ σκυλιὰ νὰ φερμάρουν. Ψάχνοντας δῶ καὶ κεῖ ἔφτασε στὸ μέρος, ὅπου τοῦ καταρράχτη τὰ παφλάσματα ἀκουγότανε κατακάθαρα. Καὶ κατέβαινε ἡ παρέα κατὰ τὸ νερόμυλο, ὅπου πάλι, ὅπως τᾶλλο πρὶν ὑψωνότανε ἀπὸ τὸ τζάκι μαῦρος καπνὸς καὶ γκρίζος καπνός.

— Ὁ μάρπα-Νικολῆς θὰ ψήνει τὸ χοιρινό του, εἶπεν ἑνας.

Σὲ λίγη ὥρα κατέβαιναν τὸ δρόμο ποὺ τοὺς ἔφερνε κατάντικον στὶς θύρες τοῦ νερόμυλου, ποὺ κατάκλειστες ὁμοιοῦσαν μὲ πόρτες πύργου.

Πλησιάζοντας ἀντίκρουσαν σφυνωμένο τὸ τσεκουῖ τοῦ Ἀνεστό μετὰ τὰ πηγμένα αἵματα, πάνω στὴ μιὰ θύρα τοῦ νερόμυλου. Εἴτανε ἡ τσεκουριά ποὺ ἔδωκε εἶδηση τοῦ μυλωνᾶ γιὰ νὰ βγεῖ τὴν ὥρα, ποὺ ἀποχαμένος ἔπεφτε ὁ ἄντρας τῆς κακοζώητης Ἀντίκλειας ὅξω ἀπὸ τὸ μῦλο, πάνω στὰ χιόνια.

— Νὰ τὸ τσεκουῖ τοῦ, βρε παιδιὰ! εἶπε κάποιος ἀπὸ τὴ συνοδεία.

Σὲ λίγο ὁ μπάρμπα-Νικόλας ἀνοίγε τὴν πόρτα ἀνακουφισμένος.

— Μὴ γυρεύτε τὸν Ἀνεστό, μωρέ, παιδιὰ, τὴ Καλούδ'; ρώτησε.

— Ποῦν τος, μπάρμπα-Νικολῆ, ποῦν, τος;

— Μέσα ἔν, μὰ δὲν ἔν καλά. Πάει τὸ παιδί, εἶπε κουνώντας τὸ κεφάλι του ἀπελπισμένος ὁ μυλωνᾶς. Ὅλ' τὴ νύχτα ὑπόφερα νὰ τὸν συνεφέρω. Ἐχ' πάθ' τὸ μυαλό τ' πὲ τὸ φόβο...

Ὁ Ἀνεστός μετὰ τὰ ροῦχα ξεσκισμένα καὶ μετὰ τὸ σωπο ἄγριο καὶ τὰ μάτια βγαλμένα ὅξω παραπλᾶ. Τραβᾷ τὰ μαλλιά του καὶ φωνάζει ἀγριεμένα, κυττάζοντας πάντα στὸ ἴδιο μέρος. Πέφτει μπρούμυτα καὶ κλαίει καὶ χτυπιέται. — Ἀαααα, βγάζει ἀπὸ μέσα του μιὰ φωνὴ δειλιασμένη καὶ τρεμάμενη, καὶ τρίζει τὰ δόντια του, καὶ ἀπλώνει τὸ χέρι του ἀπειλητικά.

— Τὸ τσεκουῖ μου φέρτε, τὸ τσεκουῖ μου... ξαναφωνάζει. Ἐχει μπροστά του ἄσβυστη τὴν εἰκόνα τοῦ πεινασμένου λύκου, ποὺ τοῦ ρίχνεται.

Τὸ μεσημέρι τῆς ἴδιας μέρας ὁ Ἀνεστός ἔμπαινε

τρελλὸς στὸ σπίτι του. Τέτοια χρονιάτικη μέρα δὲν τὴν περίμενε ποτὲς ἡ Ἀντίκλεια. Ὅλα τὰ δωδεκάμερα τὰ πέρασε πικρὴ καὶ κλαιούμενη στὴν ἀνέχεια. Μόνο ὕστερα ἀπὸ πολὺν καιρὸ ξαναποχτοῦσε ὁ Ἀνεστός τὸ λογικὸ του καὶ ἡ Ἀντίκλεια τὴ γαλήνεψή της. Καὶ σὰν θυμούνταν τὸ λύκο ὁ Ἀνεστός, πάντα ἔννοιωθε νὰ ὀρθώνουνται οἱ τρίχες τῶν μαλλιών του.

— Μὴ μοῦ τὸ θυμίζετε, ἔλεγε, μὴ, γιὰ ὄνομα τῆ Θεοῦ! . .

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ ΜΕ ΤΙΣ ΘΡΑΚΙΩΤΙΚΕΣ ΙΔΙΩΜΑΤΙΚΕΣ
ΛΕΞΕΙΣ ΤΟΥ Δ' ΜΕΡΟΥΣ

Α'.

Ἄραμ γέν' «ἄρα γένει καὶ μὴ γένει» φράση ποὺ τῆς ἀπόμεινε τὸ ἄρα μὴ γένει καὶ κατάντησε ἄρα μ' γέν' (Βλ. Γ' μέρος θρ. Ἡθ. Γλωσσάριο).

Β'.

βρανια=(Χαλί) εἶδος σιτζαντέ, χαλιοῦ, ποὺ οἱ Μωαμεθανοὶ τ' ἀπλώνουν γιὰ νὰ προσευχηθοῦν.

Γ'.

γιαμαντικά=διαμαντικά. Γενικὰ ὅλα τὰ χρυσᾶ στολίδια μὲ πετράδια (σκουλαρίκια δαχτυλίδια κλπ.) Διαμάντι > γιαμάντι. Ἡ ἀποσιώπηση τοῦ ἀρχτικοῦ δοντικοῦ ἔνεκα τὸ ἀκόλουθο δοντικό τ γιὰ ἀνομοίωση: δ + τ > + τ' σύγρινε: Μάδυτο» Μάυτο, > διατὶ γιατί, διὰ τοῦτο > γιὰ τοῦτο κτλ. Μ. Φ.

γιάννια=Τὰ μάλλινα πανιά, ποὺ τὰπλώνουν πάνω στὰ στρώματα γιὰ νὰ κάνουν τὸ ντιβάνι, τὸ σέτι, ἢ ἀπλῶς ποὺ σκεπάζουν τὰ σέτια. (Βλ. Μ, Γ'. Θρ. Ἡθολογ. Γλώσσ.).

γιοργάννα = Λ. Τ. τὰ παπλώματα.

γιούκια=Στοιβες ἀπὸ στρώματα. Λέξη τούρκικη γιουκί ποὺ θὰ πεῖ κυριολεκτικὰ φορτίο. Μ. Φ.

γκιόλα=λίμνη λ. Τ. γκιόλ: Οἱ μαμές λέγαν στὰ μι κρὰ παιδιὰ πὼς ἀπὸ κεῖ ἔφερναν τὰ μωρά.

γκιούτς μπελέ=Τ. Φράση ἑλλειπτική ἀντὶ γκιούτς μπελὰ ἰλὲ=ἐπιτέλους. Αὐτολεξεί: μὲ δύσκολα ἐμπόδια. Μ. Φ.

Ζ'.

ζαχερε=λ. Τ. Ἡ σοδειὰ γιὰ τὸ χειμῶνα φρ. ἔχουμ' τὸ ζαχερέ μας.

ζουλούφια=Τὰ μαλλιά ποὺ σκεπάζουν τοὺς κροτάφους καὶ ποὺ στὲς γυναῖκες εἶναι στὸ χταίνισμα πολλὲς φορὲς ἀνυπόταχτα κι' ἀσπρίζουν πρῶτα πρῶτα (Βλ. Γ'. Μ. Θρ. Ἡθολογ. Γλώσσ.).

Κ'.

καραγκιόζα=Ἡ μαυρομάτα. λ. Τ. (καρὰ—γκιόζ μαῦρο—μάτι).

κατσιβέλλα=τσιγγάνα, ἡ γυναῖκα ποὺ πάντα γυρεύει, ὅπως οἱ τσιγγάνες.—Ἡ λέξη εἶναι Βλάχικη Μ. Φ.

κατριλωτά=πανιὰ φασμένα μὲ τετράγωνα ποὺ σταυρώνονται.—Ἀπὸ τὸ Ἰταλικό: guadriglia Μ. Φ.

καφάσι=καφάσια εἶναι, τὰ Τούρκικα πλέγματα, στὰ παράθυρα (γιὰ νὰ μὴ φαίνονται οἱ χανούμισσες), μὲ ξύλο ἢ μὲ σίδερο.

κιάρ=κέρδος Φρ. ζαρὰρ—κιάρ γιόκ=δὲν ἔχει οὔτε ζημιὰ οὔτε κέρδος.

κνηκᾶτα=κνηγκᾶτα κόκκινα καὶ κατακήνικατα—Ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο: κνήκος (ἡ)(βλέπε λεξικά). Καὶ μετὰ τῇ μετάρθεσιν, τὸ κ, μένει λαρυγγικό= καὶ τὸ ν μεσογλωσσικό=gñ Ἰταλογαλλικό.

Βλέπε Φιλήντα Γλωσσογνωσία α, 159 σημ.
Μ. Φ.

Δ'.

λαντὸ=ἀμάξι κλειστὸ μὲ δυὸ ἄλογα—Ἡ λέξις εἶναι
γερμανικὴ Landau, μὰ ἑμεῖς τὴν πῆραμε ἀπ'
τοὺς Γάλλους: landan Μ. Φ.

Μ'.

μιτάρια=ἐργαλεῖα ἀπὸ νήματα ἀργαλιῶ. Ἀπὸ μέσα
τους περνᾷ ἡ σαγίττα τὸ στιμόνι. (Βλ. Γ'. Μ,
Θρ. Ἡθ. Γλωσσ.).

μουσάντρια ἢ μουσάντεργια= ντουλάπα τοιχισμένη
γιὰ τὰ στρώματα τοῦ ὕπνου. (Βλ. Γ' Μ. Γλωσσ.).

μπάρεμ=λ. Τ. τοῦλάχιστο

μπελούκ=μπουλούκ, τάγμα, πλῆθος σωρός.—Ἡ λέ-
ξις εἶναι τούρκικη bolük καὶ σημαίνει τάγμα
στρατιωτῶν Μ. Φ.

μπίτσκα= (ὑβριστικό), νόθα, — Τούρκικα: pitch
Μ. Φ.

μπολάκι μ'=ἔκφορ. εὐχῆς. εἶθε. μπολάκιμ' ὄχι.

μπουρλιά=ἀρμαθιά, (τραχηλιά) σειρὰ ἀπὸ χροσᾶ
νομίσματα κρεμασμέν' ἀπὸ τὸ λαιμό.

μπρομυτίζω=γονατίζω μὲ τὴ μύτη πρὸς τὴ γῆ

Ν'.

νταμλὰς=λ. Τ. ἀποπληξία, συμφόρηση. damla=
σταλαματιά. Ἰατρικά: σταγόν. Μ. Φ.

νταριάζνα=νταριάζνα τὰ μάτια μ', ζαλίζονται τὰ μά-
τια, αἰσθάνονται μιὰ θολούρα, ζάλη,—Ἀντα-
ριάζ(ου)ν(α), ἔχουν ἀντάρα Μ. Φ.

Ξ'.

ξετυνάζω=μεγαλώνω τὰ παιδιὰ, τὰ φέρνω σὲ ἡλικία.

Ο'.

ορτὰν μποϊλούδσα=μὲ κανονικὸ ἀνάστημα γυναί-
κα—Τουρ. orta — boilu = μεσαῖο ἀνάστημα
Μ. Φ.

ογλούμ=λ. Τ. παιδί μ'

Π.

πρόβδος=αὐτὸς ποὺ σέρνει τὸ χορό. (πρό-ὁδός)
(Βλ. Γ' Μ. Θρ. Ἡθ. Γλωσσ.).

Σ.

σακατ' τσα=ἀνάπηρη λ. Τ. σακάτ, σακάτης· ἀπ' αὐ-
τὸ τὸ δικό μας: καὶ σακάτσα καὶ σακάτκο τὸ
παιδί.

σαντρατωτὰ=πανιὰ μὲ σχήματα καρὲ σαντ ράτσια
σατσάκ'=τὸ μέρος τῆς στέγης ποὺ ἔξέχει ἀπὸ τὸν
τοῖχο. «τὰ σατσάκια τῇ σπιτιοῦ»—Τούρκ.
satchak Μ. Φ.

σέλιβα=πρασινάδες δίχως ἀνθία.

σινι=δίσκος μεγάλος μὲ ἀστέρια σκαλιστὰ ὅπου
τρώγαν καὶ ἔψηναν τὶς μηλίνες.—Τούρκ.
sini Μ. Φ.

σικλέτ'=στενοχώρια λ. Τ. siclet=βάρος

συντζαντές=(λ. Τ.) χαλὶ ὕφαντὸ στὸν ἀργαλιὸ μὲ
λουλούδια ἱστορημένα. sedjadé τὸ χαλὶ ποὺ
ἀπλώνουν οἱ Μωαμεθανοὶ στὸ ναμάζι του.

σοφὰς=ἡ σάλα, τὸ σαλόνι τῆς ὑποδοχῆς Τούρ. sofa.

συμβασκιά=ἀρραβωνιαστικιά -- Κατὰ ἀπλολογία:
συμβιβαστικιά Μ. Φ.

σύντεκνος=ὁ κουμπάρος, ὁ νουνός. Θηλ. συντέκνισσα.

T.

Τίνες=μεγάλα—πολὺ μεγάλα βαρέλια ἀκίνητα ἀπὸ τῇ θέσῃ τους, ὅπου ἔρριχναν τὰ τσοῦπρα δηλ. τὰ πατημένα σταφύλια ὕστερ' ἀπὸ τὸ τράβηγμα τοῦ μούστου. (Βλ. Γ. Μ. Θρ. Ἡθ. Γλῶσ.)
τσαρτσάφια=σεντιόνια μάλλινα, ὕφαντά, ποὺ σκέπαζαν τὰ παπλώματα—Τουρκ. tchartchaf, ε Μ. Φ.

τσεγίζια=τὰ προτκιά λ. T.

τσεγιζώνω=δίνω προῖκα σὲ ρουχικά (τραχώνω, σὲ χοῦμα δίνω τράχωμα)

τσελεμπής=ὁ ἀφέντης τ. tchelebi.

τσελέγκ=κόσμημα τοῦ λαιμοῦ. Τουρ. tchelenk

τσουρουφλίζω > φρυγανίζω < καίω ξώπετσα, τσιρώ-
νω φλο(γ)ίζω > τσιροφλίζω > τσουρουφλίζω.

Φ.

φελπεδένια=καντηφένια—βελουδένια. Φέλπα=εἶ-
δος κατιφέ, τὸ βελουῖδο

X.

χαγιάτι=τὸ πλακόστροτο τῆς αὐλῆς τὸ σκεπασμένο.
Τουρκ.

χαλαβρώθκα=χτύπησα δυνατά — ἔγινε χάλαβρος
> χάλαδρος Ἀθήναιος Ζ' 409 Μ. Φ.

χολαμανῶ=δείχνω τῇ μεγάλῃ μου λύπῃ.

χουμαγί=πανί, Τούρκ. χουμαγιούν (=αὐτοκρατορι-
κό) ὁ χασές.

χουμαγένιο—ἀπὸ χουμαγί

χουσμετεύγω=κάνω χουσμέτια, θελήματα, δουλιές
—τουρκ. hozmet.

χούφταλο=μιὰ χούφτα προῖμα, ὁ ἀδύνατος, ὁ ξεπε-
σμένος— Ἡ λέξη εἶνε κούφταλο ἀπ' τὸ κού-
φιος, ὕστερα ἀπὸ ἀφομοίωση τοῦ πνεύματος
κ+φ > χ+φ ἔγινε χούφταλο καὶ τότε παρε-
τυμολογήθηκε πρὸς τὸ χούφτα. Μ. Φ.